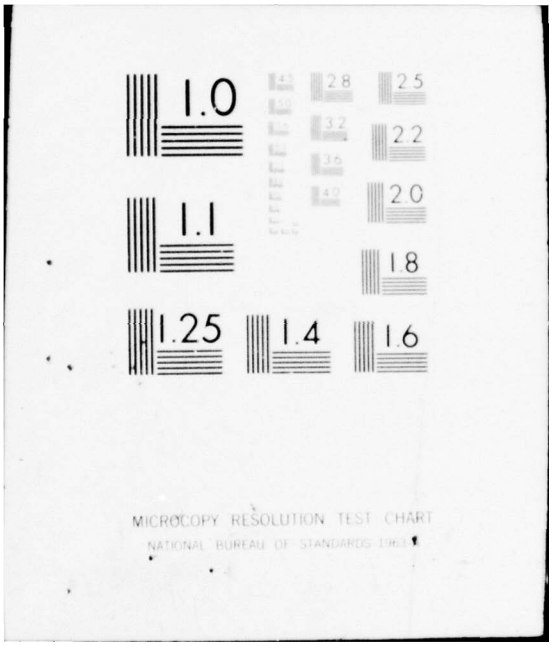
AD-A038 776 NAVAL POSTGRADUATE SCHOOL MONTEREY CALIF F/G 5/1
AN IRANIAN LANGUAGE INTERPRETATION OF FINANCIAL AND MANAGERIAL --ETC(U)
DEC 76 M KOOHI

UNCLASSIFIED NL

1 OF 3
AD A038776

1.0
1.1
1.25
1.4
1.6
2.8
2.5
3.2
2.2
3.6
2.0
4.0
1.8
MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
NATIONAL BUREAU OF STANDARDS 1963

AD A038776

(1)
B.S.

NAVAL POSTGRADUATE SCHOOL
Monterey, California

DDC
RECEIVED
APR 29 1977
B

THESIS

An Iranian Language Interpretation of
Financial and Managerial
Accounting Terminology

by

Mehrdad Koohi

December 1976

Thesis Advisor: J. C. Tibbitts

Approved for public release; distribution unlimited.

AD NO.
DDC FILE COPY

UNCLASSIFIED

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE (When Data Entered)

REPORT DOCUMENTATION PAGE

READ INSTRUCTIONS BEFORE COMPLETING FORM

1. REPORT NUMBER

2. GOVT ACCESSION NO.

3. RECIPIENT'S CATALOG NUMBER

4. TITLE (and Subtitle)

An Iranian Language Interpretation of Financial and Managerial Accounting Terminology.

5. TYPE OF REPORT & PERIOD COVERED

Master's Thesis; December 1976

6. PERFORMING ORG. REPORT NUMBER

7. AUTHOR(s)

Mehrdad Koohi

8. CONTRACT OR GRANT NUMBER(s)

9. PERFORMING ORGANIZATION NAME AND ADDRESS

Naval Postgraduate School
Monterey, CA 93940

10. PROGRAM ELEMENT, PROJECT, TASK AREA & WORK UNIT NUMBERS

11. CONTROLLING OFFICE NAME AND ADDRESS

Naval Postgraduate School
Monterey, CA 93940

12. REPORT DATE

December 1976

13. NUMBER OF PAGES

223

14. MONITORING AGENCY NAME & ADDRESS(if different from Controlling Office)

Naval Postgraduate School
Monterey, CA 93940

12 222p.

15. SECURITY CLASS. (of this report)

UNCLASSIFIED

15a. DECLASSIFICATION/DOWNGRADING SCHEDULE

16. DISTRIBUTION STATEMENT (of this Report)

Approved for public release; distribution unlinited.

17. DISTRIBUTION STATEMENT (of the abstract entered in Block 20, if different from Report)

18. SUPPLEMENTARY NOTES

19. KEY WORDS (Continue on reverse side if necessary and identify by block number)

Accounting,	Credit	Assets
Financial Accounting	Decision	Investment
Managerial Accounting	Language	
Terminology Debit	Ledger	

20. ABSTRACT (Continue on reverse side if necessary and identify by block number)

The purpose of this thesis is to introduce the major concepts and terminology of financial and managerial accounting in the Farsi (Iranian) language.

English accounting textbooks were screened and studied to develop a complete understanding of accounting terminology.

(cont on p 2)

DD FORM 1 JAN 73 1473 (Page 1)

EDITION OF 1 NOV 65 IS OBSOLETE
S/N 0102-014-6601

UNCLASSIFIED

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE (When Data Entered)

251450

20. Abstract (continued) (cf p 1)

Complicated terms were discussed with appropriate faculty members of the Naval Postgraduate School. The meanings of the key concepts and terms were then written in the Iranian language in such a way that future Iranian students can build a sound understanding of accounting principles.

ACCESSION for
NTIS White Section
DDC Buff Section
UNANNOUNCED
JUSTIFICATION
BY
DISTRIBUTION/AVAILABILITY CODES
Dist. AVAIL. and/or SPECIAL
A

An Iranian Language Interpretation of Financial and Managerial Accounting Terminology

by

Mehrdad Koohi
Lieutenant Commander, Imperial Iranian Navy
B.S., Accounting, Accounting College, Tehran, Iran, 1969

Submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of

MASTER OF SCIENCE IN MANAGEMENT

from the

NAVAL POSTGRADUATE SCHOOL
December 1976

Author _____

Approved by _____
Thesis Advisor
LCDR, SC, USN

_____
Second Reader

_____
Chairman, Department of Administrative Science

_____
Dean, Information and Policy Science

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to introduce the major concepts and terminology of financial and managerial accounting in the Farsi (Iranian) language.

English accounting textbooks were screened and studied to develop a complete understanding of accounting terminology. Complicated terms were discussed with appropriate faculty members of the Naval Postgraduate School. The meanings of the key concepts and terms were then written in the Iranian language in such a way that future Indian students can build a sound understanding of accounting principles.

TABLE OF CONTENTS

I. INTRODUCTION ---------- 7

II. NATURE OF PROBLEM ---------- 8

III. PROCEDURES FOLLOWED ---------- 9

APPENDIX A - FINANCIAL ACCOUNTING TERMINOLOGY INTERPRETED IN THE IRANIAN LANGUAGE ---------- A-1

APPENDIX B - MANAGERIAL ACCOUNTING TERMINOLOGY INTERPRETED IN THE IRANIAN LANGUAGE ------ B-1

BIBLIOGRAPHY ---------- 10

INITIAL DISTRIBUTION LIST ---------- 11

ACKNOWLEDGMENT

I wish to sincerely thank my thesis advisor, CDR J. C. Tibbitts, Jr. for his encouragement, advice, and kindness during preparation of this thesis and my second reader LCDR Joseph F. Owens as well.

Appreciation also goes to Mr. John Caspari for his assistance in interpreting the subject area of managerial accounting.

Finally, I am deeply grateful to my wife Firoozeh for her encouragement, faith, and patience during this effort.

I. INTRODUCTION

This thesis is written to introduce the major concepts and terminology of financial and managerial accounting in terms of Farsi (Iranian language). The major objective of this thesis is to assist Iranian students in the study of accounting when presented in the English language.

This thesis includes only that accounting terminology most frequently used. The intent of this thesis is to provide a clear understanding of these major concepts so that every reader can develop a sound understanding of accounting principles and procedures.

In addition, this thesis has given the author an excellent opportunity to study and do research in this most interesting field, and has enabled him to obtain a greater understanding of key accounting concepts in order to help others as well as improving his own knowledge.

II. NATURE OF PROBLEM

Familiarity with the terminology of a subject area is a most important factor for the person who is studying in that particular area. This factor is even more important when the area to be studied is written in a foreign language.

Farsi is a quite different language than English. Most of the terms and concepts in accounting are therefore quite new and strange to all Iranian students. This adds greatly to the already large number of problems confronting the typical Iranian student who studies in the United States.

As Iran is becoming more and more industrialized in the future, the importance of accounting and communication of financial and other economic data is vitally important. With the large growth in Iran's industries the number of accounting colleges and related institutions are increasing rapidly. But accounting books and other documents about accounting information are not changing and developing accordingly. This interpretation of accounting terminology should be of future use in helping to remedy this problem.

III. PROCEDURES FOLLOWED

The following steps and procedures were utilized in writing this thesis.

Step 1. An outline of terminology to be interpreted was developed. Considerable research was undertaken in different accounting textbooks and literature to determine the most important terminology and concepts of financial and managerial accounting.

Step 2. The outline of terms was approved by the thesis advisors. The discussion insured that the author had a clear understanding of the terminology and concepts.

Step 3. The meaning of the terminology and concepts was written in Farsi (Iranian) language.

Step 4. The Farsi version of the terminology and concepts was again discussed with the thesis advisor, again to insure the correct meaning.

Step 5. The meaning was corrected where necessary.

Step 6. The English and Farsi portions of the thesis were typed. The Farsi typing was accomplished in Tehran, Iran.

BIBLIOGRAPHY

1. Earl A. Spiller, Jr. "Financial Accounting" Revised edition 1971, Richard D. Irwin, Inc.

2. Glenn A. Welsch and Robert N. Anthony, "Fundamentals of Financial Accounting," Richard D. Irwin, Inc., 1974.

3. Dr. Aziz, Nabavi, "Principle of Accounting, Volume One," Farvardjn, Inc., 1969.

4. Dr. Aziz, Nabavi, "Principle of Accounting, Volume Two," Ziba, Inc., Tehran, 1970.

5. Ronald M. Copeland and Paul E. Dascher, "Managerial Accounting," Hamilton Publishing Company.

6. James M. Fremgen, "Accounting for Managerial Analysis," Richard D. Irwin, Inc., 1976.

7. Pearsun Hunt, Charles M. Williams and Gordon Donaldson, "Basic Business Finance," Richard D. Irwin, Inc.

8. Erich A. Helfert, "Techniques of Financial Analysis," Richard D. Irwin, Inc., 1972.

9. Walter B. Meigs, E. John Larsen and Robert F. Meigs, "Principles of Auditing," Richard D. Irwin, Incs., 1973.

10. Adolph Matz and Milton F. Usry, "Cost Accounting Planning and Control," South-Western Publishing Co.

INITIAL DISTRIBUTION LIST

		No. Copies
1.	Defense Documentation Center Cameron Station Alexandria, VA 22314	2
2.	Library, Code 0142 Naval Postgraduate School Monterey, CA 93940	2
3.	Chairman Administrative Sciences Department Naval Postgraduate School Monterey, CA 93940	2
4.	CDR J. C. Tibbitts, Code 55Ti Administrative Sciences Department Naval Postgraduate School Monterey, CA 93940	1
5.	LCDR Mehrdad Koohi Imperial Iranian Navy c/o M. Shahidi 650 Monica Lane Campbell, CA 95008	2
6.	LCDR J. F. Owens, SC, USN Administrative Sciences Department Naval Postgraduate School Monterey, CA 93940	1
7.	Professor John Caspari Visiting Assistant Professor The University of Nebraska-Lincoln College of Business Administration Lincoln, Nebraska 68588	2
8.	Ahmad-Shekarsroosh Box 541 American International College Springfield, Massachusetts 01109	1

APPENDIX A

FINANCIAL ACCOUNTING TERMINOLOGY INTERPRETED IN THE IRANIAN LANGAUGE

Term	Pages
ACCELERATED DEPRECIATION (see Depreciation: b-accelerated)	
ACCOUNTING	A-10
a. definition	A-10
b. accrual	A-13
c. cash	A-13
d. cost	A-15
e. financial	A-15
f. managerial	A-16
g. period (cycle)	A-16
ACCOUNTS	A-17
a. definition	A-17
b. chart of	A-22
c. payable	A-25
d. receivable	A-25
ACCRUAL ACCOUNTING (see Accounting: b-accrual)	
ACCUMULATED DEPRECIATION (see Depreciation: d-accumulated)	
ACTIVITY METHODS OF DEPRECIATION (see Depreciation c-activity method)	
ADJUNCT ACCOUNT (see Contra Accounts)	
ADJUSTING ENTRIES (see Entries: a-adjusting)	
ALLOWANCE FOR DEPRECIATION (see Depreciation: d-accumulated)	
ALLOWANCE FOR DOUBTFUL (see Bad Debt: a-allowance for)	
AMORTIZATION	A-25
ANNUITY	A-26
APPRECIATION	A-26

	TERM PAGES
ASSETS	A-27
a. definition	A-27
b. current	A-27
c. noncurrent	A-28
d. intangible	A-28
e. useful life	A-29
AUDINTING	A-29
AUDITOR	A-31
AVERAGE COST-INVENTORY (see Inventory: i-average cost)	
BAD DEBT	A-31
a. allowance for	A-33
BALANCE SHEET	A-38
b. definition	A-38
b. equation	A-38
c. ratio analysis	A-39
current ratio	A-40
quick ratio	A-40
equity ratio	A-40
fixed ratio	A-41
d. price level adjustment A-41	A-41
BONDS A-42	A-42
a. definition	A-42
b. debenture	A-43
c. mortgage	A-44
d. convertible	A-44
e. discount	A-44
f. indenture	A-45
g. premium	A-45
h. issue	A-46
i. stated interest rate	A-46
j. maturity value	A-46
k. callable	A-46
l. book value	A-47
BOOK VALUE OF BOND (see Bonds: l-book value)	
BOOKKEEPING	A-50
a. definition	A-50
b. single-entry	A-50
c. double-entry	A-51

	Term Pages
BUSINESS CONSOLIDATION	A-51
a. purchase	A-51
b. pooling	A-51
CALLABLE BOND (see Bonds: k-callable)	
CAPITAL STOCK	A-52
a. common	A-53
b. dividends	A-55
c. market value	A-55
d. par value vs. no par value	A-55
e. preferred	A-56
f. split	A-56
g. stated value (same as par value)	
h. treasury	A-57
CAPITAL SURPLUS	A-57
CAPITALIZATION	A-58
CASH	A-58
CASH ACOUNTING (see Accounting: c-cash)	
CASH DISBURSEMENT JOURNAL (see Journal: b-cash disbursement)	
CASH RECEIPT JOURNAL (see Journal: c-cash receipt)	
CHART OF ACCOUNT (see Accounts: b-chart of)	
CLOSING ENTRIES (see entries: b-closing)	
COMMON STOCK (see Capital Stock: a-common)	
CONTINGENT LIABILITY (see liabilities: b-contingent)	
CONTRA ACCOUNT	A-58
CONVERTIBLE BOND (see Bonds: d-convertible)	
CORPORATION	A-60
COST VS. EXPENSES	A-60
COST ACCOUNTING (see Accounting: a-cost)	
COST OF GOODS SOLD	A-61
COSTING METHOD INVENTORY (see Inventory: n-costing method)	
CREDIT	A-61

	Term Pages
CERTIFIED PUBLIC ACCOUNTS (CPA)	A-61
CURRENT ASSETS (see Assets: b-current)	
CURRENT LIABILITY (see Liabilities: a-current)	
DEBENTURE BOND (see Bonds: b-debenture)	
DEBIT	A-62
DEFERRED CHARGE	A-62
DEFERRED REVENUE	A-63
DEPLETION	A-64
DEPRECIATION	A-64
a. straight-line method	A-67
b. accelerated method	A-70
1. sum-of-the-years digits method	A-71
2. double-declining method	A-73
c. activity method	A-76
1. working hours method	A-76
2. units of production method	A-78
d. accumulated	A-81
e. decreasing charge per period (same as accelerated method)	
f. uniform charge per period (same as straight-line method)	
g. varying charge per period (same as activity-line method)	
DISCOUNT BOND (see Bonds: e-discount)	
DIVIDENDS (see Capital Stock: b-dividends)	
DIVIDEND PER SHARE (see Capital Stock: b-dividends)	
DOUBLE ENTRY BOOKKEEPING (see Bookkeeping: b-double entry)	
EARNING PER SHARE	A-82
EARNED SURPLUS (see retained earning)	

	Term Pages
ENTRIES	A-82
a. adjusting	A-82
b. closing	A-84
c. journal	A-85
d. ledger	A-87
e. posting	A-89
EQUITIES	A-89
EXPENSES	A-89
a. accrued	A-89
b. expired (see Cost vs. Expenses)	
EXTRAORDINARY ITEMS	A-90
FACE VALUE OF BOND (see Bonds: j-maturity value)	
FIFO (see Inventory: j-FIFO)	
FINANCIAL ACCOUNTING (see Accounting: e-financial)	
FINANCIAL ACCOUNTING STANDARDS BOARD	A-91
FINISHED GOODS (see Inventory: d-finished goods)	
FIXED ASSET (see Assets: c-noncurrent)	
GENERAL LEDGER (see also Accounts)	A-92
GENERAL JOURNAL)see Journals: c-general)	
GENERALLY ACCEPTED ACCOUNTING PRINCIPLES	A-92
a. cost principle	A-93
b. revenue principle	A-93
c. matching cost against applicable revenue	A-94
d. objectivity	A-94
e. consistency principle	A-94
f. full disclosure principle	A-95
g. exception principle	A-95
h. separate entity assumption	A-95
i. continuity	A-96
j. unit of measure	A-96
k. time period	A-96
GOOD WILL	A-97
GROSS MARGIN	A-97
INCOME	A-98

	Term Pages
INCOME STATEMENT	A-98
INCOME TAXES	A-98
INDENTURE OF BOND (see Bonds: f-indenture)	
INSTALLMENT SALES	A-98
INTANGIBLE ASSET (see Assets: c-intangible)	
INTERNAL REVENUE SERVICE	A-99
INVENTORIES	A-99
a. merchandise	A-101
b. raw materials	A-101
c. work in process	A-102
d. finished goods	A-102
e. supplies	A-102
f. periodic system	A-103
g. perpetual system	A-104
h. costing methods	A-105
i. average cost	A-106
j. first in first out (FIFO)	A-108
k. last in first out (LIFO)	A-110
l. specific identification	A-112
JOURNALS	A-113
a. cash disbursments	A-114
b. cash receipts	A-116
c. general	A-117
d. purchase	A-118
e. sales	A-119
JOUNRAL ENTRIES (see Entries: d-journal)	
LEASE	A-120
LEDGER ENTRIES (see Entries: d-ledger)	
LEDGER GENERAL (see General Ledger, also Accounts)	
LIABILITIES	A-120
a. current	A-120
b. contingent	A-121
c. long-term	A-121
LAST IN FIRST OUT METHOD (see Inventory: k-LIFO)	

	Term Pages
MANAGERIAL ACCOUNTING (see Accounting: e-managerial)	
MARKET	A-121
MARKET VALUE OF STOCKS (see Capital Stocks: c-market value)	
MATURITY VALUE OF BOND (see Bonds: j-maturity value)	
MERCHANDISE INVENTORY (see Inventory: a-merchandise)	
MONETARY ASSETS	A-121
MORTGAGE (see Bonds Mortgage)	
NONCURRENT ASSETS (see Assets: d-noncurrent)	
NO PAR VALUE STOCK (see Capital Stocks: d-no par value)	
NOTES	A-122
a. payable	A-122
b. receivable	A-123
OWNERS EQUITY	A-123
PAR VALUE STOCK (see Capital Stock: d-par value)	
PARTNERSHIP	A-124
PENSIONS	A-124
PERIODIC-INVENTORY SYSTEM (see Inventory: f-periodic system)	
PETTY CASH	A-125
POSITION STATEMENT (see Balance Sheet)	
POSTING ENTRY (see Entries: e- posting)	
PREFERRED STOCK (see Capital Stock: e-preferred)	
PREMIUM BOND (see Bonds: g-premium)	
PREPAID EXPENSE (see Deferred Charge)	
PRINCIPAL	A-125
PROFIT AND LOSS STATEMENT (see Income Statements)	
PURCHASE DISCOUNT	A-125

Term	Pages
PURCHASE JOURNAL (see Journals: d-purchase)	
PURCHASE RETURN	A-127
RAW MATERIALS (see Inventory: b-raw material)	
REPLACEMENT COST	A-128
RESERVE FOR BAD DEBT (see Bad Debt: a-allowance for)	
RETAINED EARNINGS	A-129
RETIERMENT OF LONG-TERM DEBT	A-129
a. redemption	A-130
b. conversion	A-130
c. refunding	A-130
REVENUE	A-131
RESIDUAL VALUE (see Salvage Value)	
SALES JOURNAL (see Journal: e-sales)	
SALES REVENUE	A-131
SALVAGE VALUE	A-131
SEC (see Securities and Exchange Commission)	A-132
SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION	
SINGLE-ENTRY BOOKKEEPING (see Bookkeeping: a-single entry)	
SINKING FUNDS	A-132
SOLE PROPRIETORSHIP	A-133
SPECIFIC IDENTIFICATION (see Inventory: 1-specific identification)	
STATED INTEREST OF BOND (see Bonds: [redacted] rate)	
STATEMENT OF CHANGES IN FINANCIAL POSITION	A-133
STOCK (see Capital Stock)	
STOCK SPLIT (see Capital Stock: f-split)	

Term Pages

STRAIGHT-LINE METHOD OF DEPRECIATION (see Depreciation a-straight-line method)

SUM-OF-THE-YEARS-DIGITS (see Depreciation: b-1)

SUPPLIES (see Inventory: e-supplies)

T ACCOUNT (see Account)

TREASURY STOCK (see Capital Stock: h)

TRIAL BALANCE A-134

UNCOLLECTABLE ACCOUNT (see Bad Debt: a)

UNEARNED INCOME (see Deferred Revenue)

UNIFORM CHARGE PER PERIOD OF DEPRECIATION (see Depreciation)

UNITS OF PRODUCTION METHOD OF DEPRECIATION (see Depreciation)

USEFUL LIFE OF ASSET (see Asset: e)

WAGES AND SALARIES A-134

WORKING CAPITAL A-135

WORK IN PROCESS (see Inventory: c)

ACCOUNTING

حسابداری :

a. Definition

الف تعریف حسابداری :

حسابداری عبارت از فن و روشی است بمنظور جمع آوری ومخابرۀ اطلاعات مربوط به رویدادهای اقتصادی وفعالیت های مالی یك موءسسه درقالب اعداد قابل سنجش بپول . وظیفه نهائی آن فراهم آوردن اطلاعات مالی مورد نیاز جهت افراد وگروههای مختلف که بطریقی ذینفع وعلاقمند به وضع مالی سازمان وموءسسه هستند میباشد .

برای روشن شدن مطلب بایستی که کلمه جمع آوری ومخابره راکه در تعریف ذکر گردیده است بیشتر مورد مطالعه وتفسیر قرارداد . میتوان گفت مرحله جمع آوری عبارت از انتخاب و ذخیره اطلاعات حسابداریست که خود از سه مرحله شناسائی (انتخاب) ، سنجش و ثبت تشکیل میگردد .

منظور ازمرحله شناسائی (انتخاب آن است که سیستم حسابداری درمیان رویدادهای مختلف اقتصادی فعالیتها ومعاملاتی راشناسائی و یا انتخاب نماید که بنحوی در وضع مالی موءسسه تاثیر گذاشته و یا بعبارتدیگر زیربط باشد . منظور ازمرحله سنجش پیدا نمودن یك رابطه منطقی جهت تبدیل این فعالیتها ورویدادهای اقتصادی درقالب پول میباشد . ویابعبارتدیگر اعدادی که در دفاتر حسابداری نشان داده میشوند وثبت میگردند معرف حجم و یا مقدار اموال نمیباشد

بلکه در این مرحله این مقدار و حجم بطریق منطقی برحسب واحد پول تبدیل گردیده وثبت میشوند . بالاخره در مرحله ثبت بایستی کلیه خصوصیات فعالیتها را تجزیه و تحلیل ومشخص نموده وموردبررسی دقیق قرارداد وهرفعالیت را برحسب خصوصیات آن در دفاتر موءسسه بطور دقیق ومرتب ثبت ونگهداری نموده . در مرحله ثبت کلیه فعالیتهای مالی موءسسه در دفتری بنام دفتر روزنامه ثبت میگردند . بهمین طور خلاصه چنین نتیجه میگیریم در مرحله جمع آوری (منظور از مرحله جمع آوری) رویدادهای اقتصادی وفعالیتهای مالی ذیربط یك موءسسه شناسائی شده وطبق معیارهای منطقی به اعداد قابل سنجش به پول تبدیل گردیده ودر دفاتر آن ثبت ونگهداری میگردند .

مرحله مهم دیگر که در تعریف فوق تحت عنوان مخابره ذکر گردیده است نیز شامل سه مرحله طبقه بندی ، تلخیص ، و تعبیر وتفسیر نتایج حاصله میباشد . در مرحله طبقه بندی کلیه اعداد وارقام ثبت شده در دفتر روزنامه به حسابهای مختلف وجداگانه ای که در دفتر کل نامیده میشود نقل میگردند . در این حالت برای هرفعالیت مالی که دارای خصوصیات مشترکی میباشند دفتر وحساب جداگانه تهیه شده و معاملات مربوط در آن ثبت ونگهداری میشوند . مانند حساب خرید که کلیه عملیات مربوط به خرید در این حساب نگهداری میشود وهنگامیکه نتیجه فعالیتها ومعاملات بدین ترتیب طبقه بندی گردند اطلاعات منطقی ومفیدتری در اختیار مدیران وافراد ذینفع قرار میدهند . مثلا" برای دانستن موجودی نقدی موءسسه کافیست به حساب صندوق و یا بانك مراجعه نموده . در مرحله تلخیص کلیه اطلاعات جمع آوری وطبقه بندی شده در

هرفاصله‌زمانی معین (معمولا " یکسال که دوره‌حسابداری نامیده‌میشود) خلاصه گردیده‌ودرقالب صورت حسابهای مالی گزارش‌میشوند . ویابعبارتدیگر راین مرحله حسابداری است که‌نتایج فعالیتهای مالی یك واحد اقتصادی بصورت گزارشهای مالی و صورتحساب ها تهیه و تنظیم‌گردیده و گزارش‌میشوند . تهیه وتنظیم گزارشهای مالی باید طوری باشد که‌بطور خلاصه وساده‌حد اکثر اطلاعات مالی مورد نیاز رادراختیار مدیران‌وافراد ذینفع قرارد هد . واهم‌این صورتحسابها عبارتند از ترازنامه (بیلان) که‌وضع‌مالی سازمان رابطور خلاصه دریك تاریخ معین نشان‌میدهد وصورتحساب‌سود وزیان که‌وضع‌مالی وعملکرد یك موءسسه‌رادرفاصله زمانی معین (دوره‌حسابداری) نشان‌میدهد . بالاخره منظورازتعبیروتفسیر که‌مهمترین‌وظیفه حسابداری‌میباشد تفسیروتجزیه‌وتحلیل کردن صورتحسابهای مالی جهت سنجش عملکرد ادوارگذشته‌وکارآیی افراد سازمان‌میباشد . دراین مرحله مدیران‌واستفاده‌کنندگان اطلاعات حسابداری که‌بعلت مشغله زیاد نمیتوانند درجریان روزمره فعالیتهای‌مالی ومعاملات موءسسه‌قرارگیرند وباد راین‌رشته‌تخصصی ندارند ازوضعیت مالی موءسسه‌کاملا " آگاهی پیدا نموده وراهنمائی میشوند .

تلخیص وتفسیر فعالیتهای‌مالی موءسسه یکی ازمهمترین مراحل حسابداری است که باعث جدا سازی حسابداری ازدفتر(دارائی)میگردد .

پس بطورخلاصه باتوجه‌به‌تعریفی که‌درقسمت اول این قسمت ذکر گردیده‌وتشریح مراحل مختلف‌حسابداری‌را نیزمیتوان چنین تعریف کرد .

حسابداری عبارت از فن شناسائی ، سنجش ، ثبت ، طبقه‌بندی ، تلخیص (خلاصه‌کردن) رویدادهای اقتصادی و یا فعالیتهای مالی یک موسسه در قالب اعداد سنجش به پول و تعبیر و تفسیر نتایج حاصله میباشد .

لازم به یادآوری است که حسابداری برحسب نوع استفاده کنندگان و وظیفه آن با انواع مختلف تقسیم میگردد که اهم آن عبارتند از: حسابداری مالی ، حسابداری مدیریت ، حسابداری قیمت تمام شده (حسابداری صنعتی) ، حسابداری دولتی ، حسابداری مالیاتی ، حسابرسی و نظایر آن که در بخشهای دیگر هرکدام را باختصار شرح میدهیم .

ب - حسابداری تعهدی : b. accrual

عبارت از روش حسابداری است که براساس آن کلیه معاملات و فعالیتهای مالی یک سازمان برمبنای تاریخ وقوع و انجام فعالیت در دفاتر مؤسسه مذکور ثبت میگردد نه براساس تاریخ دریافت و پرداخت پول . و یا به عبارت دیگر در حسابداری تعهدی بمحض اینکه وقوع هزینه ای قطعیت پیدا میکند و یا تحصیل درآمد محقق میشود جریان امر در دفاتر ثبت میگردد - ولو اینکه دینداری وصول و یا پرداخت نگردیده باشد .

پ - حسابداری نقدی : c. cash

عبارت از روش حسابداری است که براساس آن کلیه معاملات و فعالیتهای

یك سازمان برمبنای تاریخ دریافت وپرداخت پول حاصل ازفعالیت در دفاتر آن ثبت میگردد . یابعبارت دیگر در حسابداری نقدی درآمد وقتی در حسابها ثبت میشود که نقدا" دریافت وهزینه هنگامی به حساب منظور میشود که وجهی عملا" پرداخت شده باشد . این روش بدلیل اینکه ممکن است تاریخ دریافت ویاپرداخت وجه حاصل ازفعالیت با تاریخ دوره مالی انجام فعالیت فرق داشته باشد روش خوبی نمی باشد . برای روشن شدن مطلب به مثال زیر توجه شود .

فرض کنیم تجارتخانه امید درآخر اسفند ماه هرسال دفاتر حسابداری خود را جهت تهیه صورت حسابهای مالی می بندد . در تاریخ پانزدهم اسفند ماه ۲۵۳۰ شرکت فوق بمبلغ ۳۰۰۰۰ ریال کالا بطور نسیه بفروش میرساند که تاریخ دریافت وجه آن پانزدهم فروردین ماه ۲۵۳۱ میباشد . همانطوریکه گفته شد براساس این روش مبلغ ۳۰۰۰۰ ریال بتاریخ پانزدهم فروردین ماه ۲۵۳۱ (تاریخ دریافت وجه) در حساب فروش شرکت ثبت میگردد . در نتیجه در تاریخ تهیه صورتحسابهای مالی (پایان اسفندماه) مبلغ ۳۰۰۰۰ ریال فروش که عملا" انجام گردیده در حسابها منعکس نشده است. بنابراین صورتحسابها ارقام واقعی را نشان نمی دهند که خلاف اصول حسابداری میباشد . باین دلیل روش فوق رایج نمی باشد .

ت ـ حسابداری قیمت تمام‌شده (حسابداری صنعتی): d.Cost

برقراری روشهای خاص حسابداری جهت محاسبه دقیق قیمت تمام شده یک واحد کالا واتخاذ سیستمی که اطلاعات دقیق ولازمه را جهت تعیین قیمت تمام‌شده یک واحد ازمحصول یک کارخانه ویا مرحله‌ای ازمراحل تولید کالا را در اختیار استفاده‌کنندگان قرار دهد ازوظایف حسابداری صنعتی میباشد . یا بعبارت دیگر وظیفه حسابداری صنعتی تهیه اطلاعات دقیق وصحیح برای سطوح مختلف مدیریت جهت کمک بآنان در تصمیم گیری ، برنامه‌ریزی ، کنترل عملیات تولیدی است وهمچنین تعیین قیمت تمام‌شده یک کالا (فروش رفته ویا موجود در انبار) میباشد .

ث ـ حسابداری مالی : e.financial

همانطوریکه در تعریف حسابداری توضیح داده شد حسابداری مالی یکی از تقسیمات حسابداری است .عملیات مربوط به تشخیص ، ثبت ، طبقه‌بندی ، تلخیص بخصوص تهیه اطلاعات مالی مورد نیاز برای افراد ذینفع خارج از سازمان (صاحبان سرمایه ، بانکداران ، بستانکاران) ازوظایف حسابداری مالی میباشد . واین اطلاعات را ازطریق تهیه وتنظیم صورتحسابهای مالی ـ (ترازنامه ـ سود وزیان) در اختیار آنان قرار میدهد .بدیهی است صاحبان سرمایه وسهامداران موسسات بازرگانی همیشه علاقمند نداز وضع مالی وسود وزیان شرکت خود بااطلاع باشند .

حسابداری مالی باتهیه صورتحسابها این اطلاعات را در اختیار آنان قرار میدهد . بابررسی این اطلاعات است که صاحبان سرمایه میتوانند نسبت به درجه کفالت مدیران وگردانندگان موءسسه خود مطلع شوند . همچنین بانکداران وبستانکاران (طلبکاران) که طرف معامله موءسسه هستند ازطریق گزارشاتی که حسابداران مالی در اختیار آنان قرار میدهند ازوضع مالی موءسسه بااطلاع شده ومیتوانند در مورد میزان اعتباری که باید برای موءسسات مذکور قائل شوند تصمیم گیری نمایند . تهیه چنین اطلاعاتی در غالب صورتحسابهای مالی ازوظایف حسابداری مالی میباشد .

ح ـ حسابداری مدیریت : f. managerial

یکی دیگر ازتقسیمات حسابداری بنام حسابداری در مدیریت میباشد . تهیه اطلاعات مالی مورد نیاز مدیران داخلی سازمان (مدیرفروش، مدیرتولید وغیره) جهت کمک بآنان در امر برنامه ریزی ، کنترل تصمیم گیری ازوظایف حسابداری مدیریت است . مثلاً برای تعیین سطح تولید ویا میزان خرید ، سطح فروش مدیران احتیاج به اطلاعات دقیق وصحیحی جهت برنامه ریزی وتصمیم گیری دارند . این اطلاعات ازطریق حسابداری مدیریت در اختیار آنان قرار میگیرد .

ج ـ دوره حسابداری (دوره مالی) : g. period- cycle

معمولاً عمر فعالیت موءسسات نامحدود میباشد وعاقلانه بنظر نمیرسد تا پایان عمر واتمام فعالیت سازمانها بمنظور مشخص نمودن وضع مالی آن صبر نمود .

ازاینرومؤسساتوسازمانها غالباً درهرفاصله زمانی وضع مالی مؤسسه را مورد بررسی وتجزیه‌وتحلیل قرارداده‌وصورتحسابهای‌مالی تهیه مینمایند این فاصله زمانی که‌بسته به هرسازمان فرق مینماید وممکن است یکماه ، دوماه ، ششماه ویایکسال باشد دوره‌عالی (دوره‌حسابداری) مینامند . ویابعبارتدیگرعبارت ازدوره‌ای‌استکه در پایان آن - حسابهای مؤسسه بسته‌و صورتحسابهای مالی برای‌پایان دوره ویا طول دوره‌تهیه و تنظیم میگردد .

حساب : ACCOUNTS

الف- تعریف‌حساب : a. definition

عبارت از سرفصل ویاعنوانی استکه‌در آن‌کلیه‌معاملات وفعالیتهای یک مؤسسه که‌دارای‌خصوصیات‌مشترکی هستند ثبت ونگهداری‌میشود . مانند حساب‌خرید که‌در آن‌کلیه معاملات وعملیات مربوط به خرید مؤسسه ثبت ونگهداری میشود .

برای‌تسهیل تهیهٔ صورتحسابها باید حساب‌هریک ازاقلامی‌که در ترازنامه وصورتحساب سرمایه‌وسود وزیان دیده‌میشود بطور جداگانه نگهداری و محاسبه شود . وبدین منظوربرای‌هریک ازاقلام مذکور یک‌کارت ویاصفحه‌ای ازیک دفتر اختصاص داده میشود که‌این‌صفحه یا کارت یک‌حساب نامیده میشود .

مثلاً باید حساب جداگانه‌ای برای صندوق، بدهکاران، ساختمان، اثاثیه، سرمایه، درآمد هزینه اجاره، هزینه حقوق و نظائر آن نگهداری و مرتباً افزایش و یا کاهش اقلام مذکور را در حسابهای مربوطه ثبت نمود. و مجموعه حساب یک موسسه را دفتر کل (Generalledger) مینامند.

حساب در ساده‌ترین شکل خود دارای سه قسمت بشرح زیر میباشد

۱ـ عنوان حساب که عبارتست از نام یکی از اقلام دارائی ـ بدهی ـ سرمایه درآمد و هزینه.

۲ـ طرف راست حساب که در اصطلاح حسابداری آنرا بدهکار مینامند و در انگلیسی در طرف چپ و بنام debit میباشد بدهکار = debit

۳ـ طرف چپ حساب که بستانکار نامیده میشود و در انگلیسی برعکس و در طرف راست قرار دارد و بآن Credit میگویند.

این فرم حساب که بمناسبت شباهت آن به حرف T لاتین بفرم T معروف است و بشکل زیر نمایش داده میشود (توجه شود در انگلیسی درست بدهکار و بستانکار برعکس است)

در فارسی نام حساب		در انگلیسی TITLE	
بدهکار	بستانکار	debit	credit
		بدهکار	بستانکار

معمولا "حسابهائی راکه در اکثرموءسسات نگهداری میشود به پنج گروه تقسیم مینمایند (طبقه‌بندی میشوند) ۱-حسابداراثی ۲-حساب بدهی ۳- حساب سرمایه ۴- حساب درآمد ۵- حساب هزینه

چنانچه حسابها دریك موءسسه زیاد باشد باید برای سهولت تشخیص و تمیز حسابها وتسهیل درانجام عملیات حسابداری وهمچنین صرفه‌جوئی در وقت آنها رابوسیله شماره‌ویاعلائم معینی مشخص نمود وبمنظور شماره‌گذاری حسابها باید ابتدا لیستی کامل ازکلیه‌حسابهائیکه‌در موءسسه مربوطه مورد نیازاست تهیه وسپس برای هریك از حسابهای مذکور شماره‌لازم تعیین شود ودرتنظیم سیستم شماره‌گذاری‌وجود ترتیب ونظم و رابطه ٔ منطقی بین شماره‌حسابها لازم وضروری‌است . مثلا" در طرح شماره‌گذاری زیر که‌بعنوان نمونه کوچکی ارائه میشود شماره ها دارای‌دورقم است که‌طرف چپ رقم معرف طبقه‌وگروه حسابها و رقم سمت راست معرف تعداد آن میباشد مثلا" حسابهائی که بایك شروع‌میشود حسابداراثی وحسابهائی که‌با ۲ شروع میشود حساب بدهی والاآخر .

٤-

۱-حسابهای دارائی (۱۹-۱۱)

صندوق ۱۱

بدهکاران ۱۲

اسناد وصولی ۱۳

موجودی کالا ۱٤

زمین ۱٥

۲-حسابهای بدهی (۲۹-۲۱)

بستانکاران ۲۲

اسناد پرداختنی ۲۳

مالیات پرداختنی ۲٤

حقوق پرداختنی ۲٥

۳-حسابهای سرمایه (۳۹-۳۱)

سرمایه ۳۱

برداشت ۳۲

٤-حسابهای درآمد (٤۹-٤۱)

درآمد ٤۱

فروش ٤۲

۵ـ حسابهای هزینه (۵۹ـ۵۱)

هزینه آگهی	۵۱
هزینه حقوق کارمندان	۵۲
هزینه بیمه	۵۳
هزینه اجاره	۵۴
هزینه برق	۵۵

بدیهی است چنانچه شماره حسابها در یک موسسه زیاد باشد میتوان از ـ عددهای دورقمی و یا بیشتر استفاده نمود ولی آنچه مهم است رابطه معقول بین شماره‌ها وحسابها ستکه در اینجا مثلاً رقم سمت چپ طبقه حسابها را معین مینماید .

ب ـ فهـــرست اسامـــی حســاب : b.chart of

عبارت از فهرست اسامی وحسابهائی استکه موٴسسات جهت ثبت عملیات وفعالیت خود نگهداری مینمایند تعداد و اسامی این نوه حسابهـــا بستگی به حجم فعالیت ، نوع فعالیت ونیاز موٴسسات دارد . نمونه زیـــر اسامی تعداد حسابهائی استکه معمولا " در موٴسسات مورد استفاده قـــرار میگیـــرد .

ـ حسابهای دارائی ـ (۱) شامل :

۱ـ نام حساب:

۲ـ حساب صندوق 1- Cash

۳ـ بدهکاران 2- Account Recievable

٤ـ اسناد دریافتـــی 3- Note Recievable

٥ـ موجودی مواد اولیه 4- Inventory Material

٦ـ موجودی کالای درجریان ساخـــت 5- Work in Process

۷ـ موجودی کالای تکمیل شـــده 6- Finished good

۸ـ بانـــک 7- Bank

۹ـ اثاثـــه اداری 8- Office Furniture

۱۰ـ زمین 9- Land

۱۱ـ ساختمان 10- Building

۱۲ـ سرقفلـــی 11- Good Will

ـ حسابهای بدهی شامل

۱ـ بستانکاران	1- Account Payable
۲ـ اسناد پرداختنی	2- Note Payable
۳ـ حقوق پرداختنی	3- Wage Payable
٤ـ دیون رهنی پرداختنی	4- Mortage Bond Payable

ـ حساب سرمایه شامل :

۱ـ حساب سرمایه	1- Capital Stock
۲ـ اوراق سهام	2- Common Stock

ـ حساب هزینه ها شامل :

۱ـ هزینه اجاره	1- Rent Expense
۲ـ هزینه فروش	2- Sale Expense
۳ـ هزینه استهلاك	3- Depreciation expense
٤ـ هزینه حقوق	4- Wage expense

ـ حساب درآمد ها شامل

۱ـ درآمد فروش	Sale or Revenue
۲ـ درآمد بهره	Intrest Revenue

وسایـــر حسابهـــا :

1- Cost of good Sold	قیمت تمام شـــده کالای فروش رفتـــه
2- Manufacturing cost	هزینه تولید
3- Over head Expense	هزیـــنه ســـربار
4- Direct labor	حساب دستمزد مستقیم
5- Raw material	حساب مواد اولیـــه
6- Indirect labor	حساب دستمزد غیـــرمستقیم
7- Net income	حساب درآمد ویـــژه
8- Long term debit	بدهی های طویل المدت

پ ـ حساب بستانکاران : c. payable

عبارتازحسابی استکه در آن بدهی موءسسه ثبت ونگهداری میشود ومعمولا " این بدهی در مقابل خرید کالا بطورنسیه میباشد . ویابعبارتدیگر مانده حساب بستانکاران حاکی ازتعهداتی استکه ازخرید نسیه ویادریافت وام ناشی میشود ودرمقابل آن سندی تنظیم نمی کردد .

ت ـ حساب بدهکاران : d. receivable

عبارتازحسابی است که در آن مطالبات موءسسه ازاشخاص ویاموءسسات دیگرثبت ونگهداری میشود ومعمولا " اقلام موجود دراین حساب ازفروش کالا یا انجام خدمت بهنسیه ناشی میگردد ومانده حساب بدهکاران حاکی از مقدار طلب موءسسه ازافراد ویا موءسسات دیگرمیباشد .

AMORTIZATION

درحسابداری اصولا "حسابها رامیتوان بهپنج گروه ـ دارائی ، بدهی ، سرمایه ، درآمد وهزینه طبقهبندی نمود . حساب دارائی نیزبه سهطبقه دارائی جاری ، دارائی ثابتو دارائی غیرمشهود تقسیممیشوند . دارائیهای غیر مشهود عبارتازدارائیهائی هستند کهوجود آنها درخارج مشهود نمیباشد ولی برای موءسسه دارای ارزش میباشند . اهم آن عبارتستازحق سرقفلی ، حق اختراع ، حق بهرهبرداری ازمعادن ، امتیاز طبع ونشر کتابمیباشد . بدیهی است کهمدتاستفادهازچنین حقوقی درموسساتی کهمالک آن میباشد

نامحدود نمی باشد وبعلت آنکه دارائیهای مذکور بتدریج که مورد استفاده قرارمیگیرند ارزش قبلی خود را از دست میدهند وباید درهردوره مالی به نسبت استفاده ازآن مقداری استهلاک برای آن درنظرگرفت . اصطلاح فوق عبارت ازتعیین استهلاک برای دارائی غیر مشهود میباشد . ومعمولا" بطریق خط مستقیم (ساده) محاسبه میشود یعنی ارزش دارائی را برتعداد سالهای عمر آن تقسیم نموده وهمه ساله تاپایان عمر آن به حساب سود وزیان منظور می نماید ومعنی دیگر آن عبارت از پرداخت وام ومستهلک کردن آن بطور اقساط میباشد .

ANNUITY

عبارت از یک سری دریافتها ویاپرداختهای مساوی پول درفاصله زمانی منظم وبرای یک مدت معین میباشد ویابعبارت ساده تر عبارات از اقساط دریافتنی ویا پرداختنی است که مبلغ آن باهم برابر بوده (مثلا" ۲۰۰ ریال هرقسط) وزمان پرداخت وسررسید هرقسط نیز باهم برابر باشد (مثلا" هر۳ ماه پرداخت ویادریافت شود) وبرای مدت معین باشد (مثلا" ۲۰ ماه)

APPRECIATION

معنی لغوی آن افزایش قیمت استودراصطلاح حسابداری عبارت از ترقی وافزایش قیمتها در اثر تورم میباشد .

دارائـــی : ASSETS

الف ـ تعریف دارائی : a. definition

دارائی عبارت ازکلیه اموال وحقوق مالی متعلق بیك موءسسه میباشد .

هدف ازبدست آوردن آن بامید سود آوری درزمانهای آینده وهمچنین انجام فعالیت مالی است . دراین متعلقات ممکن است بصورت تملك اموال باشند مانند خرید زمین ، ساختمان ، ماشین آلات ، کالا وغیره و یا بدست آوردن وقرارداد انجام خدمت مانند خرید بیمه بمدت ۳ سال ویاپیش پرداخت اجاره بها برای مدت معین که جزو دارائی موءسسه محسوب میشوند . بمنظور تسهیل درامر تجزیه وتحلیل دارائی ونتیجه گیری مفید ازآن دارائی رابسه طبقه دارائی جاری ، دارائی ثابت ودارائی غیر مشهود تقسیم مینمایند که درقسمتهای مربوطه تعریف میگردند .

ب ـ دارائی جاری : b. current

آن قسمت ازدارائی که در یك دوره کوتاه مدت میتوان آنرا بپول نقد تبدیل نمود ویابعبارتدیگر قابلیت تبدیل آن بپول نقد زیاد میباشد ودرجریان عادی تولید وفعالیتهای مالی موءسسه درزمان نسبتاً کوتاه مورد مصرف قرار میگیرند را دارائی جاری مینامند . انواع مهم دارائی جاری عبارتند از صندوق (وجه نقد) بانك ، بدهکاران ، موجودیها ، اسناد دریافتنی ، پیش پرداختها ونظایر آن .

پ ـ دارائیهای ثابت : c. noncurrent

عبارتاز دارائیهائی هستند که یا اصولا " و بالطبع غیرمنقول و ثابت میباشند و یا بجهت اینکه عمر نسبتا " طولانی داشته و موءسسات از آن برای مدتزیادی (بیش از یکسال) استفاده می نمایند باین نام معروف شده اند . اهم دارائی ثابت عبارتند از ساختمان ، زمین ، ماشین آلات و تجهیزات ، سرمایه گذاری های طویل المدت در سایر کمپانیها و نظایر آن دارائی ثابت را نیز میتوان به دو طبقه تقسیم نمود . دارائی ثابت مشهود مانند زمین ، ساختمان و غیره و دارائی ثابت غیرمشهود مانند حق چاپ (برای مدت طولانی) ، حق ثبت و نظایر آن . دارائی ثابت مشهود نیز بدو دسته تقسیم میشوند . دارائی ثابت مشهود که در جریان فعالیتهای بازرگانی موءسسه مورد استفاده قرار میگیرند (زمین ، ساختمان ، ماشین آلات) و منابع طبیعی .

ث ـ دارائیهای غیرمشهود : d.intangible

دارائیهای غیرمشهود عبارتاز دارائیهائی هستند که وجود آنها در خارج مشهود نمیباشد ولی برای موءسسه دارای ارزش بوده و جزو دارائی آن محسوب میشوند . معمولا " انواع این دارائیها در مقابل پرداخت پول بدست میآید . واهم آن عبارتند از حق سرقفلی ، حق چاپ ، حق اختراع ، حق بهره برداری از معادن و نظایر آن .

ث عمر مفید دارائی : e. useful life

عبارتاز مدتزمانی استکه‌پیش بینی میشود که دارائی خریداری‌شده مورد استفاده‌وبهره‌برداری قرارگیرد . درابتدای خرید دارائی های ثابت جهت محاسبه‌استهلاک آن‌مدت زمان‌معینی رابعنوان عمرمفید دارائی تعیین مینمایند (مثلا" ۵ سال) واین تخمین وبرآورد توسط کارشناسان مربوطه باتوجه به‌معیارهای مختلف انجام‌میشود . این مدت زمان‌ممکن‌است باعمر واقعی دارائی یکی نباشد .

حسابرسی : AUDITING

درد نیای‌پیچیده اقتصادی وصنعتی مخابره صحیح ودقیق اطلاعات حسابداری وسایر اطلاعات اقتصادی نقش مهمی رادارا میباشد . امروزه شرکتهای‌بزرگ‌سهامی وتجارتخانه‌های عظیم بازرگانی بوسیله‌تعداد بیشماری سرمایه‌گذاران‌تشکیل شده‌استومدیران‌وسرمایه‌گذاران معمولا" ازجریان روزمره فعالیتهای مالی سازمان‌خود بدور میباشند . بدیهی است مدیران‌وصاحبان سرمایه وموءسسین شرکتهای‌بازرگانی علاقمندند همیشه‌ازوضع‌مالی و سود و زیان موءسسه‌ایکه متعلق بآنان‌است مطلع باشند . بستانکاران وبانکداران‌نیز به نوبه خود جهت اعطاء اعتبارو دریافت مطالبات خود ومیزان دادوستد به سرنوشت

مالی چنین موءسساتی علاقمند میباشند . دولت نیز از دونظر نیازمند باگاهی ازوضعمالی ونتایج فعالیتهای موءسسات انتفاعی وبازرگانی میباشد یکی ازنظر وصول مالیات که منبع مهم درآمد دولت استودیگری ازنظر طرح وتنظیم برنامه‌های اقتصادی . باتوجه‌به‌مندرجات فوق سیستم‌حسابداری دقیق ومنظم وگزارشات وصورتحسابهای‌مالی تنهاوسیله‌ای‌است که میتواند اطلاعات مربوطه رادراختیار آنان (مدیران ، سرمایه‌گذاران ، بانکداران ، بستانکاران ، دولت) قرارد هد . حالا این سئوال‌پیش می‌آید که‌تاچه حد میتوان‌به‌صحت صورتحسابها واطلاعات بدست آمده ازآن‌که‌دارای‌اهمیت بیشماری‌استواساس ومنشاء تصمیمات مهم مملکتی است اطمینان نمود ؟ جوابه چنین سئوالی باعث بوجود آمدن رشته‌جدید حسابداری‌که‌اهمیت‌خاص‌دارد وبنام حسابرسی گردیده‌است . حسابرسی عبارتاز بررسی ومعیزدقیق ومنظم صورتحسابهای‌مالی ، دفاتر ، مدارك حسابداری ، واسناد واوراق مربوطه بمنظورحصول اطمینان‌ازصحت وسقم آنان (ازنظر کیفیت وکمیت) میباشد . حسابرسی بدوقسمت تقسیم میشود . حسابرسی داخلی که‌توسط حسابرسان وکارکنان خود موءسسه‌انجام میگیرد طی آن‌مدیران داخلی‌از وضع مالی موءسسه‌وکارآیی افراد مطلع‌میشوند . ودیگرحسابرسی استکه توسط حسابداران‌رسمی ومستقل‌انجام‌میگیرد ومعمولا " این‌نوع حسابرسی درپایان‌دوره‌مالی‌انجام شده‌و مبنای محاسبه مالیاتی استوهمچنین مورد

استفاده بانکداران ، سرمایه‌گذاران وبستانکاران است. این گروه به‌صورت حسابها و گزارشات مالی که توسط حسابداران رسمی ومستقل ممیزی شده است اطمینان نموده ومورد قبول آنان میباشد .

حسابرس : AUDITOR

شخص ویا اشخاصی هستند که در رشته حسابرسی دارای تخصص و مدرک بوده وعمل حسابرسی راانجام میدهند .

بدهی مشکوک : BAD DEBT

یکی ازخصوصیات مهم فروش در دنیای امروز فروش بطورنسیه میباشد و بسیاری از کالا ویاخدماتیکه در بازاراقتصاد عرضه میگردند بطور نسیه واقساط بفروش میروند . اتحاد چنین سیاستی موجب شده است که در ترازنامهٔ موءسسات تولیدی و بازرگانی حسابی تحت عنوان مطالبات (بدهکاران) بوجود آید . همچنین این خصوصیات موجب پیدایش اراتویا قسمتهائی تحت عنوان فروش نسیه ، فروش غیرنقدی ویافروش اعتباری ونظایر آن در سازمانهای بازرگانی و موءسسات تولیدی بزرگ گردیده است . وظیفه اصلی این قسمتها درسازمانهای ذکرشده بررسی وضع مالی مشتریان وپیش‌بینی عملکرد وسود وزیان آنان میباشد . تابدین ترتیب مشخص نمایند که باچه اشخاص ویاموءسساتی میتوانند معامله نموده و تاچه حد میتوانند برای آنان اعتبار قائل شوند .

چنانکه تجربه‌نشان‌میدهد باتوجه‌به‌تمام تدابیر ودقتی که درشناسائی مشتریان میکرد باز هم ممکن است مقداری‌از این مطالبات وصول نگردد ویابه‌بارت دیگرسوخت شود . همچنین ممکن‌است کالا ویا خدمتی که در یک دوره‌مالی بفروش میرود در دوره‌مالی بعد مشخص گردد که مقداری ازآن لا وصول مانده‌و سوخت شده‌است . درنتیجه صورت حساب سود وزیانی که‌برای این دوره‌مالی تهیه وتنظیم گردیده عاری‌ازحقیقت بوده و سود ویا زیان واقعی رانشان‌نمی دهد . بعلت آنکه مبلغی از فروش انجام‌شده وصول‌نگردیده‌و ما درحقیقت سود بیشتری‌رانشان‌داده‌ایم .مثلاً ما در دوره مالی منتهی به‌اسفند ٤٥ مبلغ ٢٠٠٠٠٠ ریال‌فروش نسیه‌داشته‌ایم که دراین‌مبلغ ١٥٠٠٠٠ ریال آنرا درهمان دوره‌وصول کرده‌ودر دوره مالی (پایان‌اسفند ٤٦) بعد نیز ٤٠٠٠٠ ریال‌آنراوصول نموده ایم ودرپایان دوره مالی منتهی به‌اسفند ٤٦ مشخص‌گردیده‌است‌که ١٠٠٠٠ ریال‌باقیمانده قابل‌وصول نیست وسوخت گردیده‌است .درنتیجه‌سود وزیان سال‌منتهی به‌اسفند ٤٥ مبلغ ١٠٠٠٠ ریال‌اضافه نشان‌میدهد چون حساب فروش مبلغی رانشان داده که ١٠٠٠٠ ریال‌آن‌وصول نگردیده‌است . و ازطرف دیگرطبق‌اصول وموازین‌حسابداری‌صورتحسابها وگزارشات‌مالی بایستی متکی برحقیقت بوده‌واعداد وارقام مندرج درآن‌باید نشان‌دهنده واقعیت باشند تااستفاده‌کنندگان‌ازاین اطلاعات راد چارگمراهی ننمایند . وطبق اصل دیگر

حسابداری کلیه هزینه‌های دوره بایستی از درآمد همان دوره کسر گردد .

که در مثال فوق این اصول رعایت نگردیده است . علت اول آنکه صورت حسابهای مالی (سود و زیان) مال منتهی به اسفند ۴۵ را نشان نمی دهد چون فروش مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال اضافه نشان میدهد وهمچنین مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال در دوره حسابداری منتهی به سال ۴۶ به حساب هزینه منظور گردیده درحالیکه باید در سال ۴۵ منظور گردد . پس بطور خلاصه وبرای روشن شدن کامل مطلب می گوئیم برای جلوگیری از چنین پیش آمدی بایستی در پایان هر دوره مالی مقدار مطالباتی که وصول آن مشکوک بنظر میرسند تعیین و از حساب موجودی مطالبات کسر نموده وبه حساب سود وزیان دوره منظور نمود .

طریق و روش محاسبه در قسمت اندوخته مطالبات مشکوک الوصول مورد بحث قرار میگیرد .

الف ـ اندوخته مطالبات مشکوک الوصول : a. allowance for

همانطوریکه در قسمت بدهکاران توضیح داده شد مانده این حساب حاکی از طلب موسسه از افراد ویا موسسات دیگر بوده ومعمولا" در مقابل فروش نسیه میباشد . چنانکه غالبا" اتفاق می افتد ممکن است تمام ویا قسمتی از این مطالبات وصول نگردد . بدبختانه معیاری وجود ندارد که در زمان فروش کالا نشان دهد چه مبلغی از فروش قابل وصول نمی باشد تا بتوانیم سیاست لازم را اتخاذ نمائیم . بنابراین لازم است در پایان هر دوره مالی مطالبات

موءسسه را ارزیابی نموده واقلامی ازمطالبات راکه وصول آن مشکوك بنظر میرسد پیش‌بینی وبرآورد نمود . این پیش بینی بایستی قبل از بستن حسابها وتهیه صورتحسابهای مالی صورت گیرد ونتیجه آن در حسابها و صورتحسابهای مالی جهت تعیین خط مشی آینده منعکس گردد . برای پیش‌بینی وبرآورد مبلغ مطالبات مشکوك الوصول روشهای مختلفی وجود دارد که بطورکلی میتوان آنرا بد وطبقه تقسیم نمود . ۱ـ پیش‌بینی مطالبات مشکوك برحسب درصد معینی ازفروش ۲ـ پیش‌بینی مطالبات برحسب حساب بد هکاران .

در روش اول همانطوریکه ازاسمش پیداست در پایان هر دوره مالی مقدار فروش نسیه راتعیین نموده وبرحسب تجربیات گذشته مقداری از آنرا بعنوان مطالبات مشکوك درنظر میگیرند . فرض کنیم در طول دوره مالی منتهی به اسفند ۵۰ موءسسه امینی مبلغ ۲۰۰۰۰۰۰ ریال فروش نسیه داشته است. تجربیات و معیارهای گذشته نشان داده است که ۲ ٪ ازوجوه حاصل ازفروش لا وصول مانده است . در نتیجه موءسسه امینی در پایان اسفند ماه سال ۱۳۵۰ مبلغ (۲۰۰۰۰۰۰ × ۲ ٪) ۴۰۰۰۰ ریال بعنوان مطالبات مشکوك درنظر میگیرد . وپس ازپیش بینی مطالبات مبلغ آنرا به حساب هزینه مطالبات سوخت شده (مطالبات لا وصول) بد هکاروبه حساب اندوخته مطالبات مشکوك الوصول بستانکار می نماید . که هزینه مطالبات سوخت شده که یك نوع حساب موقتی است (در پایان دوره مالی بسته میشوند وبه دوره مالی بعد نقل میگردند) بصورت حساب

سود وزیان جهت کسراز درآمد دوره مربوطه نقل میگردد . حساباندوخته مطالبات مشکوك الوصول که یك حساب دائمی است (یعنی در پایان دوره مالی مانده گیری شده وماندهآن به دوره مالی بعد منتقل میگردد) در ترازنامه جهت کسرازحساب بدهکاران نشان داده میشود .

۲ــ پیش‌بینی مطالبات برحسب حساب بدهکاران رامیتوان بچند طریق انجام داد . اولین روش آن استکه وضع فرد فرد بدهکاران رامورد بررسی وتجزیه و تحلیل قرارداده و چگونگی عملکرد و پیشرفت ویاتنزل کار دآنان رادرنظر گرفت. وباتوجه به معیارهای فوق مقدارمطالبات مشکوك راپیش‌بینی وبرآورد نمود . بدیهی استاین روش فقط درمواردی امکان دارد ومناسب استکه تعداد بدهکاران محدود بوده وبتوان وضع مالی آنان رادرمدتی مناسب مورد بررسی وتجزیه و تحلیل قرارداد . روش تعیین مدت بدهی بدهکاران دومین طریقه پیش بینی مطالبات مشکوك میباشد . دراین روش کلیه اقلام بدهکاران درتاریخ تهیه صورتحسابها مورد بررسی وتجزیه وتحلیل قرارگرفته ومدت بدهی هریك ازبدهکاران تعیین میشود . وبافرض اینکه تاءخیر درپرداخت بدهی هاازطرف بدهکاران دلیل برعدم علاقه آنان به واریز بدهی های مذکورمیباشد میزان مطالبات مشکوك الوصول پیش بینی میگردد . این روش نیزمانند روش قبل فقط درمواردی امکان پذیر میباشد که تعداد بدهکاران خیلی زیاد نباشد وبررسی وضع تمام آنان باتوجه به محدودیت زمانی مقدور باشد .

طریق آخر پیش‌بینی مطالبات مشکوک به‌نسبت معینی ازمانده‌حساب بدهکاران میباشد این روش رایج ترین متد پیش‌بینی مطالبات مشکوک در موسسات بزرگ که تعداد بدهکاران آن زیاد است میباشد . در این روش در پایان هر دوره مالی مانده بدهکاران را تعیین نموده و براساس تجربیات گذشته درصدی از آنرا بعنوان مطالبات مشکوک در نظر میگیرند . فرض کنیم مانده حساب بدهکاران در موسسه های داودی مبلغ ۲۸۰۰۰۰ ریال را نشان میدهد . تجربیات گذشته نشان داده است ۵٪ از مطالبات لا وصول و سوخت شده است . بنابراین موسسه داوری میتواند مبلغ ۱۴۰۰۰ (۵٪ × ۲۸۰۰۰۰) ریال را بعنوان مطالبات مشکوک الوصول در نظر بگیرد . و این مبلغ را بحساب هزینه مطالبات سوخت شده بدهکار و به حساب بدهکاران بستانکار نماید .

اتخاذ چنین روشی یعنی بستانکار نمودن حساب بدهکاران بدلایل زیر روش صحیحی بنظر نمیرسد .

۱ - چون مانده حساب بدهکاران با جمع مانده دفاتر کمکی (نشان دهنده حساب فرد فرد بدهکاران) برابر است چنانچه در مانده حساب بدهکاران تغییری حاصل شود . برابری آن با جمع مانده دفاتر کمکی از بین میرود . سئوال پیش میآید که مانده دفاتر کمکی را همان مبلغ تغییر میدهیم . ولی این امکان پذیر نمی باشد بدلیل آنکه ما فقط مطالبات مشکوک را پیش‌بینی می نمائیم و در حقیقت نمیدانیم که این مطالبات مشکوک مربوط به کدام شخص و یا اشخاصی است تا از

حساب آنان کسر گردد .

۲ـ همانطوریکه گفته‌شد پیش‌بینی مطالبات مشکوک یك حدس و برآورد است بدلایل ذکرشده فقط پیش‌بینی میکنیم که‌مقداری‌ازمطالبات ماممکن‌است سوخت گردد . بنابراین تاقطعاً"مشخص نگردیده‌که مقداری‌ازآن سوخت شده‌نمیتوانیم ازحساب‌بدهکاران کسرنمائیم.

بنابراین‌باید درپایان هردوره" مالی پس ازتعیین میزان‌مطالبات مشکوك الوصول بروشهائی که‌توضیح داده‌شد معادل مبلغ‌پیش بینی شده اند وخته‌هائی بنام اندوخته‌مطالبات مشکوك الوصول درنظرگرفت وبرابرهمین مبلغ نیزبه‌عنوان‌هزینه مطالبات‌سوخت‌شده دردفاتر جهت کسرازسود و یازیان‌ویژه دوره مالی منظورکرد . وبازهم لازم‌بیاد آوری‌است‌حساب‌اندوخته‌مطالبات مشکوك الوصول یك حساب‌دائمی بوده ودرترازنامه زیربدهکاران جهت کسراز آن‌نشان داده میشود .وحساب هزینه مطالبات سوخت شده مانند سایر هزینه‌ها یك حساب موقت‌بوده ودرصورتحساب سود وزیان جهت کسراز درآمد منعکرمیگردد . و زمانیکه‌سوخت‌مطالبات حتمی‌گردید معادل مبلغی که لاوصول گردیده (حتماً" قطعی شده‌است)حساب اندوخته مطالبات مشکوك را بدهکاروحساب بدهکاران رابستانکار مینمائیم.

ترازنامه (بیلان) : BALANCE SHEET

الف ـ
تعریف ترازنامه : a. definition

ترازنامه یا بیلان عبارت از صورتحسابی است که وضع مالی موءسسه را در یک تاریخ معین نشان میدهد . ترازنامه معمولا " در پایان دوره مالی و در برخی موءسسات برحسب نیاز آنان در طول دوره مالی تهیه میشود و ارقام مندرج در آن نشان دهنده میزان دارائی ، بدهی و سرمایه حساب یا صاحبان آن در تاریخ تنظیم ترازنامه میباشد .

ب ـ
معادله ترازنامه : b. equation

یکی از خصوصیات و شرط لازم هر ترازنامه آن است که دارائی مساوی با جمع بدهی و سرمایه باشد . که به معادله ترازنامه معروف است و بطریق زیر نشان داده میشود .

دارائی = بدهی + سرمایه

چنانچه در قسمت بیشتری به این معادله نمائیم مشخص میگردد که این تساوی باید برقرار باشد و یا بعبارت دیگر هر دو طرف موضوع واحدی را بیان میکنند . طرف راست (دارائی) عبارت از مبالغی است که صرف گردیده و بصورت دارائی درآمده است (خرید زمین ، ماشین آلات ، خرید کالا وغیره) و سمت چپ عبارت از مبالغ تهیه این مبلغ است و یا بعبارت دیگر عبارت از مبالغی است که اشخاص (اعم از طلبکاران و صاحب و یا صاحبان سرمایه) برای تهیه دارائی مذکور در اختیار

گذاشتـــه انـــد .

پ –

c. ratio analysis تجزیه‌وتحلیل نسبتهای موجود درترازنامه

همانطوریکه‌در قسمت تعریف حسابداری توضیح داده‌شد یکی ازمراحل مهم‌حسابداری‌عبارتازبررسی وتجزیه‌وتحلیل صورتحسابهای‌مالی و تفسیرنتایج حاصله‌ازفعالیتهای‌آن میباشد . واهمیت این مرحله‌تاحدی‌استکه باعـــث جدا سازی‌حسابداری‌ازدفتر داری‌میگردد . اکثرتصمیما تمالی وبرنامه ریـــزی هـــای‌اقتصادی پسرازبررسی و تجزیه وتحلیل اطلاعات حسابداری انجـــام میگیرد . اصولا" فعالیتهای‌مالی موءسسات ممکن‌است مورد توجه افراد واشخاص مختلفی قرارگیرد کهاین‌طبقات وافراد نیز به‌نوبه خود بقسمت خاصی ازاین‌فعالیتها توجه‌بیشتری‌نشان‌میدهند . مثلا" صاحبان سرمایه‌ومدیران بیشتر علاقمنـــد بداشتن میزان سودآوری‌وکارآیی افراد سازمان میباشند . ویاطلبکاران‌موءسسه مایل‌بهداشتن قدرت پرداخت سازمان جهت وصول‌طلب خود هستند ونظایـــر آن . واین وظیفه بعهده حسابداران‌استکه‌باتجزیه وتحلیل وتفسیر اقلام – مندرج درصورتحسابها وگزارشات مالی اطلاعاتمورد نیازطبقات مختلف رادر اختیارشان قرارد هد وهمچنین مدیران را ازنقاط ضعف سیستم آگاه گرداند . یکی ازمهمترین‌روشهای‌تجزیه‌وتحلیل وتفسیر صورتحسابهای‌مالی بررسی اعداد و اقلام مندرج دراین نوع صورتحسابها وتعیین‌نسبتهای‌موجود بین ارقام آن میباشد . و یابعبارتدیگرگویا نمودن‌اقلام مندرج در صورتحسابهاکه بتوانند

بآسانی بازگو کننده وضع مالی موءسسه ازنقطه نظر های مختلف و بجـــــز ،

باشند. ومهمترین آن عبارتنـــد از :

۱ــ تجزیه وتحلیل اعداد مندرج درترازنامه وتعیین نسبت بین آنها .

۲ــ تجزیه وتحلیل اقلام مندرج درصورتحساب سود وزیان .

۳ــ بررسی تغییرات پولی وفعالیتهای ادوار مالی مختلف.

اهم نسبتهای موجود در اقلام مندرج درترازنامه بشرح زیر میباشنـــد .

نسبت جاری : Current Ratio / Quick (acid - test) Ratio
نسبت سریع

برای دانستن آنکه یك موءسسه تاچه حدمی تواند (توانائی دارد) طلبهای

کوتاه مدت خود را بپـــردازد ازنسبت جاری وهمچنین نسبت سریع استفاده میشود

وازاین طریق بدست میآیند :

$$\text{نسبت جاری} = \frac{\text{دارائی جـــاری}}{\text{بدهـــی جـــاری}}$$

$$\text{نسبت سریع} = \frac{\text{دارائیهای نقدی (صندوق + بانك) + بدهکاران}}{\text{بدهـــی جاری}}$$

Equity Ratio
---------- : Long-term debit Ratio and Stock-equity ratio

چنانکه بخواهیم بدانیم چه نسبت ازدارائی تحصیل شده دریك موءسسه توســط

قرض گرفتن (طویل المدت) وچه نسبت آن بوسیله سرمایه گذاری بدست آمده است

وهمچنین برای تعیین قدرت پرداخت بدهی طویل المـــدت موءسسه ازنسبتهای

زیر استفاده میشـــود .

۱ــ نسبت بدهی طویل المدت به کل بدهی وسرمایه (سمت چپ ترازنامه) که بدهی طویل المدت را برکل بدهی وسرمایه تقسیم میکنیم واین نسبت نشـــان میدهد که دارائی موءسسه به چه نسبتی توسط قرض گرفتن بدست آمده است .

۲ــ نسبت سرمایه به جمع بدهی وسرمایه که ازتقسیم مبلغ سرمایه کـــه توسط سهامداران پرداخت شده است به کل بدهی وسرمایه بدست میآید .

نسبت ثابت : FIXED RATIO

عبارت ازنسبت دارائی ثابت به بدهی طویل المدت میباشـــد .

$$\text{نسبت ثابت} = \frac{\text{دارائی ثابـــت}}{\text{بدهی طویل المدت}}$$

ومطالعه این نسبت ازآن جهت مفید است که دارائی ثابت راتضمینی برای پرداخـــت بدهی طویل المدت می دانند .

ونسبتهای زیاد دیگری برحسب موارد استفاده وگروه مختلف افراد و اشخـــاص میتوان تهیه نمود که هرکدام بنحوی اطلاعات دقیقتر مالی دراختیار علاقمنـــدان قرار میدهد .

d. price level Adgustment

اصولا" درحسابداری تمام معاملات وقعالیتهای مالی برحسب واحد پول کشـــور سنجیده شده و ثبت میگردند . بدون اینکه قدرت خرید پول درزمانهای مختلـــف (انجام معاملات) درنظرگرفته شود . درصورتیکه میدانیم ممکن است درزمانهای

مختلف قدرت خرید پول در اثر رویدادهای اقتصادی (تورم ، کسادی) با هم فرق داشته باشند . ویا بعبارت دیگر هر یکریالی که در اول دوره صرف خرید کالا گردیده است با هر یکریالی که در آخر دوره از فروش بدست آمده از نظر قدرت خرید ممکن است یکسان نباشد . وما نتوانیم با مبلغی که از فروش حاصل گردیده همان مقدار کالا خریداری نمائیم که در زمان خرید کالا می توانستیم خریداری نمائیم و - برعکس . بنابراین در این روش برای از بین بردن تفاوت قدرت خرید پول در آخر هر دوره مالی اقلام ریالی موجود در صورتحساب سود وزیان وترازنامه را برحسب قدرت خرید پول در آخر دوره اصلاح وتبدیل می نمایند وبدینوسیله اقلام موجود در ترازنامه وسود وزیان برحسب پولی کنجیده میشود که دارای قدرت خرید مساوی است .

اوراق قرضه : BONDS

الف -

تعریف اوراق قرضه : a. definition

اصولا " شرکتها وموءسسات سرمایه وپول مورد نیاز خود را جهت تحصیل دارائی ویا توسعه فعالیتهای مالی از دو طریق بدست میآورند . ۱- بوسیله سرمایه گذاری صاحبان موءسسه ۲- از طریق دریافت وام وقرضهای طویل المدت یکی از انواع بدهی های طویل المدت و طریق تحصیل اینگونه سرمایه ها انتشار اوراق قرضه میباشد . اوراق قرضه عبارت از اوراقی است (سند رسمی است) که برخی از موءسسات جهت تاءمین نیازمندیهای مالی خود منتشر نموده وبرای -

فروش در اختیار افراد واشخاص مختلف قرارمیدهند . ودرمقابل تعهد پرداخت بهره‌بمبلغ قید شده‌وهمچنین استرداد قرض درسررسید تعیین‌شده مینمایند . اوراق قرضه راازلحاظ خصوصیات میتوان تاحدودی شبیه‌سفته و چك وسایر اسناد پرداختنی دانست بااین تفاوتکه‌اسناد پرداختنی معمولا" برای‌مدت کوتاه‌میباشد وهمچنین دروجه‌یکنفر صادرمیگردد ولی‌اوراق قرضه برای‌مدت طولانی است وممکن‌است افراد واشخاص بسیاری‌آنراخریداری‌نمایند . دراین‌اوراق معمولا" تاریخ بازپرداختبدهی ، بمبلغ آن ومبلغ بهره و تاریخ پرداخت بهره (معمولا"سالیانه‌و یا ٦ ماهه) وسایر مشخصات مشروط کمپانی ناشرقید و نوشته‌میشود . مبلغکل بدهی معمولا" درتاریخ سررسید وبهره‌بطور سالیانه‌ویاششماهه پرداخت میگردد . موضوعی که دراینجا قابل‌تذکار میباشد این‌است که‌این‌نوع‌اوراق ممکن‌است‌به‌مبلغی که‌درآن‌قید شده بفروش نرود واین دراثر نرخ بهره دربازار آزاد میباشد . چون اگر نرخ بهره دربازار آزاد بیشترازنرخ قید شده‌دراین‌نوع اوراق باشد افراد ترجیح میدهند که جاردیگرسرمایه‌گذاری نموده‌وازخرید این‌نوع اوراق خودداری‌میکنند وبرعکسرکه ذیلا" شرح داده‌میشود .

ب — b. debenture

عبارت از اوراق قرضه‌ای‌استکه هیچ نوع وثیقه‌ای‌به‌عنوان ضمانت آن‌تعیین نشده باشد و فقط همان‌اوراق‌منتشر شده حاکی‌از طلب دارنده‌از کمپانی ناشرمیباشد .

که در ایران فقط بنام اوراق قرضه معروف است . ونوعی از آن که ضمانت دارد بعنوان دیون رهنی خوانده میشود .

پ – دیون رهنی : o.mortgage

عبارت از دیون و وامهائی هستند که در مقابل رهن وگروه گذاشتن وثیقه دریافت میشوند واین نوع وامها وانتشار اوراق قرضه بدین طریق معمولاً بابهره کمتر میباشد بعلت اینکه ریسک ازبین رفتن آن کمتر است وچنانچه باز پرداخت نگردد وثیقه بمعرض فروش قرارداده میشود .

ت – اوراق قرضه قابل تبدیل (تغییر) : d.convertible

درزمان انتشار بعضی از اوراق قرضه در آن قید میگردد چنانچه خریدار این نوع اوراق تمایل داشته باشد میتواند آنرا تبدیل به سرمایه وسهام نماید یا بعبارت دیگر درصورت تمایل میتواند باندازه مبلغ خرید اوراق قرضه در سرمایه وسود وزیان کمپانی ناشر سهیم شود که آنرا اوراق قرضه قابل تبدیل می نامند . واین موقعیت خوبی است برای خریدارانکه درصورت موفقیت کمپانی وپیشرفت آن اوراق خود راتبدیل به سهم نمایند .

ث – فروش اوراق قرضه به کسر : e. discount

همانطوریکه درقسمت تعریف بااوراق قرضه توضیح داده شد . نرخ بهره ای که بابت انتشار اوراق قرضه پرداخت میگردد ممکن است با نرخ بهره ای که افراد میتوانند در بازار آزاد سرمایه گذاری نمایند فرق کند . بنابراین چنانچه

نرخ بازار آزاد بیشتر از نرخ قید شده در اوراق قرضه باشد افراد ترجیح میدهند که در بازار آزاد سرمایه‌گذاری نمایند . بنابراین اصطلاح فوق دلالت دارد براینکه اوراق قرضه به مبلغ کمتر از آنچه در آن قید شده بفروش میرسد تا افراد تمایل پیدا کنند آنرا خریداری نمایند و یا بعبارت دیگر با تقلیل آن تفاوت نرخ بهره اوراق قرضه را با نرخ بهره بازار آزاد جبران نمایند . مبلغی مثلا ۳ اگر ارزش اسمی (قید شده) هر اوراق قرضه ۱۰۰۰ ریال میباشد طبق جدول موجود میتوان گفت باید بچه مبلغ فروخته شود .

ح - سند (مدرک) اوراق قرضه : f. indenture

عبارتست از ورقه و یا سند قانونی است که در آن تمام جزئیات و شرایط قرارداد به صراحت و دقت نوشته شده است و مکانی نا شر اوراق قرضه و دارنده اوراق قرضه ملزم برعایت و اجرای آن میباشند . مثل تاریخ سررسید ، نرخ بهره و نظایر آن .

ج - فروش اوراق قرضه بنفع : g. premium

چنانچه نرخ بهره قید شده در اوراق قرضه بیشتر از نرخ بهره در بازار آزاد باشد بدیهی است افراد مایلند با پرداخت مبلغ بیشتری این نوع اوراق را بدست آورند چون بهره بیشتر دارد و در این حالت اوراق قرضه به نفع یا مبلغ بیشتر از مبلغ اسمی بفروش میرود . تعیین مقدار اضافه از روی جدول مشخص میگردد .

ج ـ انتشار اوراق قرضـــه : h. issue

منظورکمپانی ناشـــر اوراق قرضـــه میباشد . که قرارداد می بنـــــدد

وآنرا بفـــروش میرسانـــد .

i. stated intrest rate

ح ـ عبارتاز نرخ بهره‌ای اســـت که در اوراق قرضـــه قید شده است وناشر

ملـــزم بپرداخت آن در سررسید های قید شده میباشد .

خ ـ ارزش اسمـــی اوراق قرضـــه : j. matarityvalue

عبارتاز ارزش اوراق قرضـــه در سررسید آن میباشد ویابعبارت دیگـــر

مبلـــغ قید شـــده در سر اوراق را ارزش اسمی آن مینامند وکمپانی ناشـــر ملزم به

پرداخت آن در ســـر رسیـــد میباشـــد .

د ـ شرط بازخرید اوراق قرضـــه قبل ازسررسیـــد k.callable
(call provision)

همانطوریکه در قرارداد اوراق قرضـــه شروط زیادی جهت جلب نظـــر

کـــردن خریـــدار و اطمینان دادن بآنان وجود دارد . معمولا" در زمـــان

انتشـــار اوراق قرضه در آن قید میگردد که کمپـــانی ناشـــر طبق شرایطی میتواند

اوراق قرضـــه را قبـــل از ســـررسیـــد باطـــل و یاخـــرید اری نمایـــد .

غالبـــا" اوراق قـــرضه قبـــل از ســـر رسید بیـــك مبلـــغ بیشتـــری از

صـــرف کمپانـــی خـــرید اری میشـــود بخـــاطر اینکـــه رضـــا منـــدی

دارنـــده این نـــوع اوراق با زمان خـــرید جلـــب نمایـــد .

ز-ارزش دفتری اوراق قرضه : 1. book value

بطورکلی ارزش دفتری هرنوع فعالیت مالی (اعم از دارائی ، بدهی ، سرمایه ، هزینه ، درآمد) عبارت ازمبلغی است که بابت آن پول دریافت ویاپرداخت میگردد . ویابعبارت دیگر عبارت ازمبلغی است که بابت انجام آن معامله دریافت و یاپرداخت مینمائیم ودر دفاتر موءسسه ثبت میگردد . مثلا" ممکن است موءسسه ای برای خرید ساختمان مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال پرداخت نماید درصورتیکه ارزش واقعی ساختمان در بازار مثلا " ۱۵۰۰۰۰ ریال باشد . موءسسه مزبور در دفاتر خود حساب ساختمان را معادل ۱۰۰۰۰۰ ریال بدهکار نموده وحساب صندوق را ۱۰۰۰۰۰ ریال بستانکار می نماید ومبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال را ارزش دفتری ساختمان می نامند . همچنین درمورد اوراق قرضه نیز صدق می نماید ارزش دفتری اوراق قرضه عبارت ازمبلغی است که بابت فروش آن موءسسه ناشر اوراق پول دریافت می نماید . همانطوریکه فوقا" در قسمتهای دیگر اوراق قرضه توضیح داده شد این نوع اوراق ممکن است به سه طریق بفروش بروند .

۱ــ به ارزش اسمی : آن یعنی دریافتی مساوی مقدار قید شده در اوراق قرضه باشد (نرخ بهره بازار آزاد مساوی نرخ بهره قید شده دراوراق قرضه) .

۲ــ به مبلغی کمتر از ارزش اسمی و یابعبارت دیگر به کسر (درصورتیکه نرخ بهره بازار بیشتر ازنرخ بهره قید شده دراوراق قرضه باشد) .

۳ــ به مبلغی بیشتر از ارزش اسمی ویابعبارت دیگر بنفع (درصورتیکه نرخ بهره بازار

آزاد کمتر از نرخ بهره قید شده در اوراق قرضه باشد .

در حالت اول اوراق قرضه بهمان مبلغ منتشر شده بفروش میرسد و یا بعبارت دیگر هر مبلغ که اوراق قرضه بفروشیم همان مبلغ پول دریافت می نمائیم . پس طبق تعریف ارزش دفتری مبلغ فروش رفته اوراق قرضه همان مبلغ ارز شراسمی آن است . مثلاً چنانچه شرکت حمیدی ۱۰۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه به ارزش اسمی بفروش برساند و مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال پول بابت آن دریافت نماید مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال ارزش دفتری آن خواهد بود .

در حالت دوم که اوراق قرضه به مبلغی کمتر از ارزش اسمی بفروش میرسد ارزش دفتری اوراق قرضه مساوی مبلغ قید شده در اوراق قرضه (ارزش اسمی آن) — منهای مبلغی که به کسر فروخته ایم میشود . فرض کنیم شرکت حمیدی ۱۰۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه ده ساله با نرخ بهره ۸٪ منتشر می نماید . در صورتیکه نرخ بازار آزاد ۱۰٪ میباشد . در این حالت خریدار ترجیح میدهد که در بازار آزاد سرمایه گذاری کند چون بهره بیشتری دارد شرکت حمیدی بطریقی ناچار است این کسری را جبران نماید بنابراین بجای اینکه اوراق قرضه را معادل ۱۰۰۰۰۰ ریال بفروش برساند به مبلغ کمتری میفروشد تا بدینوسیله این کسری را جبران نماید و تا چه مبلغ باید کسر نماید جداول موجود نشان میدهد که در این حالت باید اوراق قرضه ای که ۱۰۰۰۰۰ ریال ارزش اسمی آن است به مبلغ ۹۲۴۲ ریال بفروش برساند پس در این حالت ارزش دفتری اوراق قرضه به مبلغ ۹۲۴۲ ریال (مبلغ بکسر ۷۵۸ —

۱۰۰۰۰ ریال ارزش اسمی) میباشد . ومبلغ ۷۵۸ ریال نزیك حساب
بنام کسر اوراق قرضه پرداختنی ثبت میشود ودرترازنامه جهت کسر از اوراق
قرضه پرداختنی نشان داده میشود . واین مبلغ ۷۵۸ ریال طی دوره های مالی
بعد (تازمان بازپرداخت اوراق قرضه دراین حالت تا پایان سال پنجم)
بتدریج مستهلك میگردد . پس ارزش دفتری اوراق قرضه دراین حالت بعلت
تغییر حساب کسراوراق قرضه پرداختنی در هردوره مالی فرق می نماید .
درحالت سوم که اوراق قرضه به مبلغی بیشتراز ارزش اسمی بفروش میرسد . مانند
حالت فوق است با این تفاوت که ارزش دفتری اوراق قرضه مساوی ارزش اسمی
آن باضافه مبلغی که به نفع فروخته ایم میشود .
مثلاً اگر شرکت حمیدی ۱۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه ۵ ساله بانرخ بهره ۸٪ منتشر
نماید . درصورتیکه نرخ بهره بازارآزاد ۶٪ باشد دراین حالت خریدار حاضر
است مبلغ بیشتری برای خرید این نوع اوراق قرضه (بیشتراز ارزش اسمی ۱۰۰۰۰
ریال) بدهد که باجداول موجود ۱۰۸۴۳ ریال میشود دراین حالت ارزش
دفتری اوراق قرضه ۱۰۸۴۳ ریال (۸۴۳ + ۱۰۰۰۰) میباشد . ومبلغ
مبلغ اضافی ارزش اسمی
۸۴۳ ریال درحسابی بنام مازاد اوراق قرضه پرداختنی ثبت شده ودرترازنامه
زیر حساب اوراق پرداختنی نشان داده میشود . واین مبلغ مانند حالت قبل طی
دوره های مالی مختلف تازمان سررسید مستهلك میگردد .

دفتر داری : BOCK KEEPING

الف ـ تعریف دفتر داری : a. definition

در موسسات روزانه ممکن است صدها معامله و داد و ستد انجام گیرد که تهیه صورتحسابهای مالی پس از انجام هر معامله کار راست بیهوده و همچنین غیر ممکن . بنا براین باید کلیه داد و ستدها و فعالیت موسسه را بر حسب یک روش صحیح و منظم در حسابهای مربوطه ثبت و نگهداری نموده تا در مواقع لزوم ـ (مثلاً ماهیانه یا پایان دوره مالی) براساس این اطلاعات بتوان گزارشات و ـ صورتحسابهای مالی را تهیه و پس از تجزیه و تحلیل در اختیار استفاده کنندگان قرار داد . پس بطور ساده دفتر داری را میتوان عبارت از ثبت کلیه معاملات و فعالیتهای مالی موسسه در دفاتر آن دانست. و بعبارت جامعتر دفتر داری عبارت از شناسائی ، طبقه بندی ، ثبت کلیه فعالیتهای مالی در دفاتر موسسه بر روی یک روش صحیح و منظم بمنظور برقراری اساس و مبنای مناسب جهت تهیه تهیه صورتحسابهای مالی و نتایج حاصل از فعالیت میباشد . دفترداری ممکن است ساده و یا یکطرفه باشد و یا مترادف و دوطرفه که ذیلاً شرح داده میشود .

ب ـ دفتر داری ساده یا یکطرفه : b. single- entry

در دفترداری ساده یا یکطرفه ما فقط یکطرف فعالیت و داد و ستد را مورد توجه قرار داده و در دفاتر مربوطه ثبت مینمائیم . و یا بعبارتدیگر هر داد و ستد و فعالیتی فقط در یک حساب ثبت و منعکس میگردد که امروزه این روش

کمتر مورد استفاده قرارمیگیرد .

پ ـ دفتر داری دوطرفه یادوبل (مترادف) : c.double-entry

در دفتر داری دوطرفه یا مترادف نتیجه هرفعالیت دوسندی در دو حساب تاثیر رمیگذارد وثبت میکردد . مثلا اگر کالا بمبلغ ۲۰۰۰۰ ریال بطورنقد خریداری شود . این فعالیت در حساب صندوق (پول راپرداخت نموده) وحساب موجودی کالا (کالای دریافت نموده) اثر میگذارد . امروزه موءسسات جهت حسابهای خود رابطریق دفتری دوبل نگهداری مینمایند .

ادغام (ترکیب) موءسسات : BUSINESS CONSOLIDATION

عبارتازترکیب دویاچند کمپانی دریکدیگرمیباشد واین ترکیب ویاادغام ممکن استبیکی ازدوطریق زیر صورت گیرد :

الف خرید موءسسه : a. purchase

در این حالتکمپانی خریدار درمقابل پرداخت پول ویاتعهد پرداخت آن تمام دارائی وسرمایه وبدهی کمپانی دیگرراخریداری نموده وجزو موءسسه خود درمیآورد . در این حالتتمام حسابها برحسب مبلغ خریداری شده در دفاتر شرکتخریدار ثبتمیگردد .

b. pooling

در این حالتکمپانی خریدار درمقابل دادن مقداری ازسهم کمپانی

خود کمپانی دیگر را خریداری نموده و جزو شرکت خود درمیآورد . وفروشنده موسسه فقط باندازه سهم دریافتی درکمپانی خریدار سهیم میگردد . دراین صورت تمام حسابهای برحسب مقداری که در دفاتر فروشنده ثبت گردیده به حساب شرکت خریدار انتقال می یابد . وموسسه فروش رفته ازبین میرود و در شرکت خریدار ادغام میگردد .

سرمایه صاحبان سهام: CAPITAL STOCK

بطورکلی موسسات رامیتوان به تجارتخانه (موسسه) فردی و یا شرکت تقسیم نمود . شرکت هانیز به شرکتهای سهامی ویاغیرسهامی تقسیم میشوند .

سرمایه درموسسات فردی متعلق بیکنفر درشرکتهای غیرسهامی متعلق بدو یاچند نفر وبالاخره درشرکتهای سهامی بتعدادی سهم تقسیم شده است که برحسب نوع این موسسات سرمایه آنها درتراز نامه به فرمهای مختلفی نشان داده میشود . درموسسات فردی سود حاصل ازفعالیت های مالی آن به سرمایه صاحب موسسه افزوده میگردد . ودر شرکتهای غیر سهامی نیز درصورتیکه شرکت نامه منع نکرده باشد سود به نسبت سهم هریك از شرکاء به سرمایه وی اضافه میشود . لکن درشرکتهای سهامی تمام سود تقسیم نمی گردد و یا به سرمایه اضافه نمی شود بلکه مقداری از سود بین سهامداران تقسیم شده وبقیه آن بصورت اندوخته ها درشرکت جهت پیش آمد احتمالی آینده درحساب جداگانه ای (غیرازسرمایه) نگهداری میگردند . که یکی ازانواع این اندوخته ها درشرکتهای سهامی اندوخته احتیاطی میباشد . (درشرکتهای سهامی کنارگذاشتن درصدی

از سود ویژه سالیانه بعنوان اندوخته اجباری است ومعمولا "بمنظـــور ـ پشتوانه‌ای برای پرداخت طلب بستانکاران و پیشرآمد های ناگوار آینده میباشد) بنابراین در موسسات غیرازشرکتهای سهامی فقط مایك عنوان سرمایه داریم . درحالیکه در شرکتهای سهامی سرمایه به‌چند حساب‌جزا تقسیم‌گردیده است (سهام سرمایه ، اندوخته سود تقسیم نشده وغیـره) این‌تقسیمات در ترازنامه تحت‌عنوان سرمایه‌صاحبان سهام (اصطلاح فوق) نشان داده‌میشود .

مثال — در شرکت های سهامی

سرمایه‌صاحبان سهام :

سهام سرمایه (رجحانی)	۵۰۰۰۰ ریـــال
سهام‌سرمایه (مشترك)	۱۰۰۰۰۰۰ ریـــال
اندوخته‌ها	۲۰۰۰۰۰ ریـــال
سود ویژه‌تقسیم‌نشده	۱۰۰۰۰۰ ریـــال
جمع ســـرمایه	۱۸۰۰۰۰۰ ریـــال

وهدف ازاین‌تقسیمات وطبقه‌بندی بخاطر آن‌است‌که‌نشان داده‌شود چه‌مقـدار از دارائیهای تحصیل‌شده در شرکتها بوسیله‌سرمایه‌گذاری صاحبان‌سهام ، چـه مبلغ توسط عایدات حاصل از فعالیت بدست آمده‌است . که‌در تجزیه وتحلیـــل وتفسیرصورتحسابهای مالی نقش عمده‌ای‌را ایفا می نمایـد .

الف ـ
سهام‌مشترك (عمومی) : a. common

همانطوریکه‌در بالا توضیح داده شد . سرمایه در شرکتهای سهامی به‌تعدادی

سهم تقسیم شده است و یا بعبارتدیگر شرکتهای سهامی سرمایه اولیه خود را از طریق انتشار و فروش سهام بدست میاورند و خریداران سهام بعنوان سهامداران شرکت محسوب میگردند . سهام مشترك یا عمومی عبارت از سهامی هستند که بوسیله این نوع شرکتها منتشر شده و جهت فروش در اختیار خریداران قرار میگیرد . و خریداران این نوع سهام بنسبت سهم خریداری شده در سود و زیان شرکت سهیم میباشند . خریداران این نوع سهام را سهامداران مشترك (عمومی) میگویند سهام عمومی تا حدودی شبیه اوراق قرضه (بقسمت اوراق قرضه مراجعه شود) میباشد با این تفاوت که اوراق قرضه جزو بدهی طویل المدت موسسه بوده و شرکت ناشر قانوناً موظف بپرداخت اصل بدهی در سررسید و همچنین مبلغ معین بهره میباشد . در صورتیکه سهام مشترك جزو سرمایه شرکت بوده و شرکتهای سهامی هیچگونه تعهدی در مقابل بازپرداخت این نوع سهام ندارند و یا بعبارتدیگر سرمایه و پول حاصل از فروش این نوع سهام تا زمان انحلال شرکت ممکن است بازپرداخت نگردد . و همچنین شرکتهای سهامی هیچ نوع تعهد و ضمانتی برای پرداخت مبلغ معینی سود ندارند . بلکه چنانچه سودی حاصل گردد برحسب تصمیمات گردانندگان ممکن است مقداری از آن پرداخت (بنسبت سهام) و مابقی سود جهت توسعه فعالیت در شرکت باقی بماند . لازم بیاد آوری است که این سهام میتوانند در بازار آزاد خرید و فروش گردند .

ب – سود سهام قابل تقسیم : b. dividends

عبارت از کل سودی است که پس از تصمیم گردانندگان شرکت سهامی بصورت نقد و یا بصورت سهام بین سهامداران به نسبت سهم آنان تقسیم میگردد . و یا بعبارت دیگر کل سود ویژه بدو قسمت تقسیم میگردد مقداری از آن در موسسه جهت اندوخته باقی می ماند و مقداری طبق نظر هیئت مدیره بین سهامداران تقسیم میگردد که آنرا سود سهام قابل تقسیم می گویند . و مبلغی از این سود که برهر سهم تعلق می گیرد سود هر سهم نامیده میشود .

پ – ارزش بازار آزاد : c. market value

عبارت از قیمتی است که سهام در بازار آزاد خرید و فروش میشود . ممکن است بیشتر از ارزش قید شده در هر سهم باشد و یا کمتر از آن . که بستگی به توانائی و موفقیت شرکت دارد .

ت – ارزش اسمی هر سهم در مقابل سهام بدون ارزش اسمی :

d. par value v.s no- par value

سهامی که توسط شرکتها منتشر میشود ممکن است مبلغی برای هر سهم در آن قید شده باشد و یا بعبارت دیگر سرمایه شرکت سهامی از تعدادی سهم تشکیل گردیده است. هر سهم ممکن است یک مبلغی ارزش داشته باشد که در روی آن قید گردیده است و آنرا ارزش اسمی هر سهم می نامند . این مبلغ اختیاری است . مثلاً سرمایه شرکت سهامی احمدیان از ۱۰۰۰۰ سهم ۱۰۰ ریالی تشکیل

شده مبلغ ۱۰۰ ریال ارزش اسمی هرسهم نامیده میشود در مقابل سهام بعضی ازشرکتهای سهامی ممکن است دارای ارزش اسمی نباشد . بلکه هرسهم نشان دهنده یك قسمت ازکل سهام میباشد . مثلاً هرسهم معادل ۱٪ کل سهام اگر شخصی ۲۵ سهم ازشرکت راخریداری نماید در ٪ سرمایه شریک خواهد بود .

ث ـ سهام رجحانی : e. preferred

سهامی است که مانند سهام عمومی یامشترك میباشد و شرکتهای سهامی جهت تهیه سرمایه اولیه آنرا منتشر می نمایند وتمام خصوصیات سهام عمومی را دارد . با این تفاوت که در این نوع سهام قید گردیده چنانچه طبق نظر هیئت مدیره سودی قابل تقسیم باشد این نوع سهام ارجحیت دارند . یعنی سود اول بین این سهام به نسبت قید شده تقسیم میگردد وسپس باقیمانده به سهام مشترك تعلق می گیرد ومعمولاً سود این نوع سهام درصدی ازهرسهم ویا یك مبلغ معینی که در هرسهم قید گردیده است (مثلاً هرسهم ۱٪ و یا مثلاً ۱ ریال برای هرسهم) میباشد . ودرزمان انحلال شرکت نیز بازپرداخت این نوع سهام حق تقدم دارد .

f. split

ج ـ عبارت ازافزایش تعداد سهام بدون آنکه کل سهام از لحاظ مبلغ تغییر پیدا کند . واین عمل در اثر کم کردن ارزش هرسهم بوجود میآید . وهدف

ازآن برای جذب بیشترخریدار واینکه افراد باقدرت وتوانائی خرید کمتر در صورت تمایل بتوانند آنرا خریداری نمایند . فرض کنیم که یك کمپانی ۱۰۰۰۰ سهم فروخته باشد که ارزش اسمی هر سهم ۱۰۰ ریال شد . کمپانی میتواند این سهام را تبدیل به ۲۰۰۰۰ سهم ۵۰ ریالی نماید .

h. treasury stock

چ ـ عبارت از بازخرید کردن ویا دوباره بدست آوردن سهام انتشار یافته توسط شرکت ناشر میباشد و این عمل ممکن است بدلایل مختلف صورت گیرد . مثلاً بدست آوردن سهام برای خود کارکنان شرکت ، یا برای کم کردن عرضه درنتیجه بالا بردن ارزش سهام ، ویا باکم کردن تعداد سهام بخواهد سود بیشتر عاید سایر سهامداران نماید .

ح ـ مازاد سرمایه : CAPITAL SURPLUS

فرض کنیم ارزش اسمی هرسهم منتشرشده توسط شرکت حسینی ۱۰۰ ریال باشد . شرکت حسینی تعداد ۱۰۰۰ سهم منتشر نموده وهرکدام را بمبلغ ۱۵۰ ریال بفروش برساند . مبلغ ۵۰ ریال مازاد دریافتی ازهر سهم و ـ ۵۰۰۰۰ ریال (۵۰×۱۰۰۰) را مازاد سرمایه نامیده میشود و درحسابهای شرکت تحت همین عنوان ثبت میگردد . بصورت زیر

صندوق ۱۵۰۰۰۰ ریال

سهام مشتـــرك (هرسهم ۱۰۰ ریال) ۱۰۰۰۰۰ ریـال

مـازاد سرمایه ۵۰۰۰۰ ریـــال

تبدیل بسـرمایـه : CAPITILIZATION

عبارت از جمع پولی است که موءسسه ازمنابع مختلف تهیه و جهت تحصیل دارائی وبکاراندا ختن تجارت خانه تبدیل به سرمایه مینماید . کـه این منابع میتواند سرمایه‌ای که صاحبان موءسسه ویا سهامداران میدهنـــد وهمچنین بوسیله دریافت وامهای طویل المدت باشد . بطور خلاصه اصطلاح فوق رامیتوان جمع بدهی طویل المدت (مثل اوراق قرضه ، دیون رهنـــی نظایر آن) و سرمایه‌هائی که بطریق مختلف درموءسسه بکاراندا خته میشود ـ (سرمایه صاحبان آن ویادرشرکت سهامی بوسیله سهام مشترك ویاسهـــام رجحانی) دانسـت .

صنـدوق (وجه نقـد) : CASH

حساب صندوق شامل کلیه موجودی نقدی ، چکها ، حواله‌های بانکی ویا سایر اوراق بها دار است که بمحض ارائه به بانك تمام مبلغ آن قابل وصول باشـد . درموءسسات ممکن است موجودیهای نقدی را در حساب بانك نگهداری نمایند کـه درآنصورت ازحساب صندوق جدا نگهداشته میشود .

CONTRA ACCOUNT

عبارت از یك حساب فرعی ومعین میباشد که برای کمتر نشان دادن حسـاب

اصلی بطور مجزا ازآن نگهداری میشود . برای روشن شدن مطلب فرض میکنیم شرکت حامد یک دستگاه ماشین آلات بمبلغ ۲۰۰۰۰ ریال خریداری مینماید همانطوریکه درقسمت استهلاک توضیح داده شد دارائی فوق بهنسبت استفاده ازآن تدریجاً مستهلک شده و از بین میرود و باید درپایان هردوره مالی طبق روشهای موجود برای آن استهلاک درنظرگرفت . دراین حالت فرض کنیم مبلغ استهلاک برای هر دوره مالی ۵۰۰۰ ریال باشد . مبلغ ۵۰۰۰ ریال درپایان دوره به حساب هزینه استهلاک بدهکار وطرف بستانکار آن باید ماشین آلات باشد چون ازاین حساب باید کسرگردد . بجای آن حساب موقتی دیگر تشکیل میدهیم که دراین حالت حساب اندوخته استهلاک ماشین آلات میباشد و ۵۰۰۰ ریال را دراین حساب بستانکار می نمائیم واین حساب (اندوخته استهلاک) را contra account می نامند .

و هدف ازتشکیل آن نشان دادن مبلغ دارائی خریداری شده واینکه چه مقدار ازآن مستهلک شده وچه مقدار ازآن باقی مانده است. واین حساب درتراز نامه درپائین حساب ماشین آلات جهت کسرازآن نشان داده میشود . درمقابل contra account ماحساب دیگری بنام adjunct account داریم که یک حساب فرعی میباشد که برای اضافه نشان دادن حساب اصلی بطور مجزا ازآن نشان داده میشود .

شرکت با مسئولیت محدود : CORPORATION

عبارت از شرکت و یا بنگاهی است که قانونی بوده و دارای شخصیت حقوقی باشند . وازخصوصیات این نوع شرکتها آن است که یك قدرت و اختیاری برحسب اساسنامه نوشته شده دارند . وسهامداران وصاحبان آن درمقابل کل بدهی سازمان مسئولیت شخصی وفردی ندارند بلکه طلبکاران میتوانند روی دارائی خود شرکت ادعا داشته باشند .

بهاء (قیمت) درمقابل هزینه : COST V.S EXPENSES

یك مسئله مهم در تجزیه وتحلیل وتفسیر حساب هزینه (Expenses) دانستن نسبت بین هزینه وبهای تمام شده (cost) میباشد . در اصطلاح عمومی این دو کلمه بعنوان مترادف بکار میرود . درصورتیکه درحسابداری این دو باهم فرق کلی دارند . بهاء (cost) درحسابداری مترادف با دارائی (asset) بکار میرود وعبارت ازمبلغ پول نقد و یا معادل آن جهت تحصیل دارائی ویا خدمت میباشد . درحالیکه هزینه به آن قسمت از دارائی بها گفته میشود که در یك دوره مالی جهت تحصیل درآمد مصرف میگردد . ویا بعبارت دیگر هزینه یکی از تقسیمات بها (cost) میباشد . مثلاً چنانچه ساختمان جهت ایجاد کارخانه خریداری نمائیم مبلغ پرداختی جهت تحصیل این ساختمان بعنوان بها (cost) آن منظور شده وجزو دارائی است. و مقدار استهلاك که در پایان هر دوره بعلت استفاده از این دارائی ایجاد میشود

بعنوان هزینه میباشـــد .

بهای تمام‌شده کالای فروش رفتـه : COST OF GOOD SOLD

عبارت ازمبلغـی است که‌کالای فروش رفته‌برای‌موءسسه تمام شده‌است .

ویابعبارت دیگربهای‌تمام‌شده کالای فروش‌رفته‌میباشد .

بستانکـــار : CREDIT

همانطوریکه درقسمت‌حساب‌توضیح داده‌شد . حساب درفرم‌ساده ـ (T) خود ازسه‌قسمت‌تشکیل شده‌است ۱ـ نام‌حساب ۲ـ طرف راســت حساب که‌در اصطلاح حسابداری (فارسی) بدهکار نامیده‌میشود .

۳ـطرف چپ حسابکه درفارسی بستانکار نامیده‌میشود .پس طرف چـــپ حساب بستانکارنامیده میشود و عمل ثبت فعالیت در طرف چپ هر حســاب رابستانکار کردن می نامند .توضیح دومطلب در اینجا ضروری‌بنظرمیرسد .

۱ـدرانگلیسی طرف بستانکارحساب عکس فارسی میباشد یعنی طـرف راست‌حساب‌رابستانکارمی نامند .

۲ـجمله بستانکارو بستانکارکردن‌رانباید باحساب‌بستانکاران که حاکی از بدهی موءسسه‌به‌طلبکاران است اشتبـاه نمود .

C.P.A CERTIFIED PUBLIC ACCOUNTANTS

حسابداران‌وحسابرسان رسمی کسانی هستند که‌براساس‌اصول وموازیـــن حسابداری مورد قبول انجمن های حرفه‌ای حسابداری و با استقلال کامـــل

صورتحسابهای مالی و دفاتر ومدارك موءسسات رامورد رسیدگی قرارداده و درکمال بیطرفی نظرخود رانسبت بهصحت وسقم این صورتحسابها ودفاتر بازگو نمایند . که در آمریکا آنان را C.P.A می نامند ودرحقیقت یك درجه‌ای درحسابداری میباشد وبرای اتخاذ آن ضمن داشتن شرایط اولیه گذراندن امتحانات مربوطه میباشد واین اشخاص ازطرف سازمان و دولت مورد تائید بوده و نظریات آنها از هر لحاظ قابل قبول میباشد . درایران این نوع حسابداران بنام حسابداران قسم خورده معروف میباشند .

بدهکار : DEBIT

طرف راست حساب رادرفارسی ودراصطلاح حسابداری بدهکار می نامند وعمل ثبت فعالیت رادرطرف راست هرحساب رابدهکار کردن مینامند .توضیح دو مطلب دراینجا ضروری بنظر میرسد .

۱ــ درانگلیسی عکس فارسی طرف چپ حسابرا بدهکارمی نامند .

۲ــ بدهکار وبدهکارکردن رانباید باحساب بدهکاران که حاکی ازطلب موءسسه ازافراد و یاموءسسات دیگر میباشد اشتباه نمود .

پیش پرداخت هزینه : DEFERRED CHARGE

عبارت ازپرداخت قبلی وجه هزینه‌هائیست که مربوط بیك یاچند دوره مالی آینده می باشد . درحقیقت درزمان پرداخت وجه هزینه‌ای انجام نگردیده است بلکه این پول بابت هزینه‌هائیکه در یك یاچند دوره مالی بعد

انجام میگیرد پرداخت‌میگردد . مانند پیش پرداخت اجاره ، پیش پرداخت بیمه‌ونظایر آن . چون صحیح بنظر نمی رسد (طبق اصل وضع هزینه های یک دوره‌از درآمد همان دوره) که‌هزینه‌مربوط به دوره‌های‌آینده را جزوهزینه‌های دوره‌فعلی به‌حساب‌منظور نمود . لذا مبلغ‌پرداختی را در حسابی بنام پیش پرداخت هزینه‌ثبت نموده‌ودر پایان‌هر دوره‌مالی مقداری‌از آنراکه‌واقعاً هزینه گردیده‌است (منقضی شده‌است) ازحساب پیش پرداخت) هزینه کسر وبه‌حساب هزینه دوره‌منظورمی نمایند . مانده‌حساب پیش پرداخت هزینه (مقداری‌که‌منقضی نشده‌است) جزو دارائی جاری موسسه بوده و درترازنامه تحت‌عنوان پیش پرداختهای‌هزینه دراین‌طبقه نشان داده‌میشوند .

پیش دریافت درآمد (درآمد کسب نشده) : DEFERRED REVENUE

عبارت‌از درآمدی‌است که وجه آن قبلاً دریافت‌گردیده ولی درازای‌آن کالائی به‌مشتری‌تحویل نشده‌ویاخدمتی‌انجام نگردیده‌است . بنابراین چنین وجوهی‌رانمیتوان‌جزو درآمد واقعی موءسسه دانست بلکه یک درآمدی‌است که تازمان‌انجام کامل‌خدمت ویاتحویل کالا جزو درآمد باصطلاح کسب نشده‌است. مانند آبونمانی که اداره ٔ روزنامه ازمشترکین خود دریافت مینماید . درحقیقت پولی قبلاً دریافت می‌نماید تا درازای آن‌درسنوات بعدی برای مشترکین خدمت انجام‌دهد .بنابراین‌اینگونه وجوه دریافتی درحساب‌پیش دریافت درآمد ثبت‌گردیده (بستانکار میشود) .و به‌تدریج که‌خدمت‌انجام میشود ویا

کالا تحویل میگردد ازحساب پیش دریافت درآمد کسر (بدهکار میشود) و بحساب درآمد واقعی میرود (بستانکار میشود) ومانده حساب پیش دریافت درآمد حاکی از بدهی (تعهد) موءسسه میباشد و درترازنامه جزو بدهی نشان داده میشود .

DEPLETION

همانطوریکه در قسمت دارائی ثابت توضیح داده شد . دارائیهای ثابت به دو گروه تقسیم میشوند . ۱ـ دارائی ثابت مشهود ۲ـ دارائی ثابت غیرمشهود . دارائی ثابت مشهود نیزبه دو گروه تقسیم میشوند . که یکی ازآن بنام منابع طبیعی خوانده میشود . مانند معادن فلزات، چاههای نفت ، جنگل ونظایرآن بدیهی است اینمنابع بتدریج که مورد استفاده قرار میگیرند ارزشرابتدائی خود را ازدست میدهند لذا باید درپایان هر دوره مالی برحسب معیارها ومیزان استفاده ازاین منابع برای آنها استهلاك درنظر گرفتکه اصطلاح فوق عبارت ازتقلیل تدریجی ارزشمنابع طبیعی بعلت استفاده ازاین منابع میباشد . و یا میتوان گفت مستهلك کردن منابع طبیعی است.

استهلاك دارائی ثابت : DEPRECIATION

دارائیهای ثابت عبارت از دارائیهائی هستند که یاباالطبع منقول میباشند و یابعلت اینکه عمر طولانی داشته وموءسسات ازآن برای مدت زیادی استفاده مینمایند باین نام معروف شده اند . اصولا " هدف موءسسات ازخرید این

نوع دارائیها آن است که برای سنوات متمادی مورد استفاده آنان قرارگیرد .

بدیهی است که مدت استفاده وعمر این نوع دارائیها (باستثنای زمین) هر چقدر هم زیاد باشد نامحدود نمی باشد وبتدریج که مورد استفاده قرارمیگیرند ارزش اولیه خود راازدست میدهند . چون این تقلیل ارزش در اثر استفاده ازاین نوع دارائیها طی سنوات و دوره های مالی مختلف میباشد ویابعبارت دیگر نظر باینکه این نوع دارائیها درطول سنوات ودوره های مالی مختلف مورد استفاده قرارمیگیرند که باعث تقلیل تدریجی ارزش آن میگردد . بنابراین طبق اصل وضع هزینه های یک دوره از درآمد همان دوره باید درپایان هر دوره مالی طبق معیارها ومیزان استفاده ازاین دارائیها مبلغی هزینه برای آن درنظر گرفت . وبه حساب سود وزیان دوره منظورنموده . که این مبلغ هزینه را هزینه استهلاك مینامند ویابعبارت دیگر تقلیل تدریجی ارزش دارائی ثابت رادر طول مدتی که مورد استفاده قرارمیگیرد (عمر مفید دارائی ثابت) رااستهلاك می نامند وهدف ازمحاسبه استهلاك عبارتست از :

۱ــ تقسیم قیمت تمام شده دارائی ثابت استهلاك پذیر بین سنوات و دوره های مالی مختلف که مورد استفاده قرارمیگیرد .

۲ــ تامین قیمت دارائی ثابت مستهلك شده برای خرید دارائی ثابت دیگر درپایان عمر مفید آن .

درمورد اول باید درنظر داشت منظورازمحاسبه استهلاك واقعاً" این نیست

که عیناً معادل مبلغی که از دارائی ثابت در آن دوره کاسته میشود به حساب هزینه دوره مالی منظور نمود . و یا بعبارت دیگر میزان استهلاک هر دوره حاکی از تقلیل واقعی ارزش دارائی در همان دوره نمی باشد . بلکه منظور اختصاص دادن قسمتی از جمع استهلاک دارائی ثابت (در تمام عمر مفید آن) به دوره مالی مربوطه میباشد . میتوان گفت میزان هزینه استهلاک یک مبلغ تخمینی است نه قطعی . بطور کلی باید گفت برای محاسبه میزان استهلاک دو مشکل و مسئله مهم وجود دارد .

۱ــ تعیین و پیش بینی عمر مفید دارائی ثابت (مدتی که دارائی ثابت مورد استفاده قرار میگیرد) .

۲ــ انتخاب یک روش صحیح و عاقلانه برای اختصاص دادن و تقسیم نمودن ارزش دارائی ثابت در ادوار مختلف مالی است. تعیین عمر مفید دارائی ثابت بصورت تخمین و برآورد می باشد و ممکن است با واقعیت و عمر واقعی دارائی ثابت فرق داشته باشد و بطور کلی در پیش بینی و تعیین عمر مفید رعایت نکات ذیل به صحت و دقت آن کمک می نماید و باید ملاک قرار گیرد و این عوامل عبارتند از : نحوه استفاده از دارائی ثابت ، شرایط محیط (اقلامی از دارائی که در معرض باد ، باران ، رطوبت و نظایر آن قرار میگیرند معمولاً عمر مفید کوتاهتری دارند) نحوه نگهداری و مراقبت ، پیشرفت علم و تکنیک و امکان اختراع نوع جدیدتر ، توسعه و رشد موسسه در نتیجه کافی نبودن این نوع دارائیها و نظایر آن .

در حالت دوم مهمترین و رایج ترین روشهائیکه برای محاسبه استهلاک سنواتی و یا

بعبارت دیگرتقسیم جمع استهلاک دارائی ثابت (درطی عمرمفید) بین سنوات و دوره‌های مختلف عمر مفید آن وجود دارد عبارتند از ـ

۱ـ روش خط مستقیم (اقساط مساوی) ۲ـ روش نزولی (کاهش پذیر)

۳ـ روش میزان تولید یا روش ساعت کار کرد .

روش خط مستقیم (یا اقساط مساوی) a. straight-line method

قبل از توضیح این روش برای تسهیل در محاسبه فرض میکنیم حرف E نماینده قیمت تمام شده دارائی ثابت ، حرف S نماینده قیمت فرسوده ـ دارائی ثابت (قیمت دارائی ثابت در پایان عمر مفید آن) حرف N نماینده مدت عمر مفید (که ممکن است برحسب سال ، دوره مالی ، ساعت کار میزان تولید باشد) ، حرف D نماینده میزان استهلاک در هر دوره مالی و حرف R نماینده نرخ استهلاک (برای هر دوره مالی یا هر ساعت کار و یا هر واحد تولید شده) باشد وهمچنین لازم بتوضیح می باشد که مبنا و اساس محاسبه استهلاک عبارت از قیمت تمام شده دارائی ثابت منهای قیمت فرسوده آن میباشد (C-S) روش خط مستقیم ساده‌ترین و راحت ترین روش برای محاسبه وفهمیدن میباشد . در این روش فرض شده است که از دارائی ثابت در هر دوره مالی بطور یکسان استفاده شده است . ویا بعبارت دیگر دارائی ثابت تا پایان عمر مفید آن بطور یکسان مستهلک میگردد . در این روش برای محاسبه از فرمول زیر استفاده میشود .

$$\text{میزان استهلاک در هر دوره مالی} = \frac{\text{قیمت فروش دارائی ثابت} - \text{قیمت تمام شده دارائی ثابت}}{\text{عمر مفید دارائی ثابت}}$$

ویا بعبارت دیگر

$$D = \frac{C - S}{N}$$

فرض کنیم موءسسه آقای حسینی یک دستگاه ماشین تولید امگا بمبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال خریداری نموده که عمر مفید آن ۵ سال برآورد شده است . وپیش بینی میشود این ماشین بعد از ۵ سال (پایان عمر مفید) بمبلغ ۱۰۰۰۰ ریال فروخته شود . طبق این روش میزان استهلاک برای هر دوره مالی بطریق زیر محاسبه میشود .

$$D = \frac{C - S}{N} = \frac{۱۰۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰}{۵} = ۱۸۰۰۰ \text{ ریال}$$

بنابراین طی این روش در پایان هر دوره مالی مبلغ ۱۸۰۰۰ ریال حساب هزینه استهلاک را بدهکار وحساب اندوخته استهلاک را بستانکار می نمائیم که هزینه استهلاک به حساب سود وزیان جهت کسر از درآمد دوره منظور میگردد وحساب اندوخته استهلاک در ترازنامه جهت کسر از حساب ماشین آلات (ماشین تولید دامگا) نشان داده میشود .

جدول زیر چگونگی محاسبه استهلاک ماشین تولید دامگا وهمچنین جمع اندوخته استهلاک را تاپایان عمرمفید آن نشان میدهد .

پایان سال (دوره مالی)	هزینه استهلاک سالیانه (دوره مالی) بدهکار	اندوخته استهلاک بستانکار	مقدار مستهلک نشده (ارزش دفتری)
۰	—	—	۱۰۰۰۰۰ ریال
۱	۱۸۰۰۰ ریال	۱۸۰۰۰ ریال	۸۲۰۰۰ ریال
۲	۱۸۰۰۰ "	۳۶۰۰۰ "	۶۴۰۰۰ "
۳	۱۸۰۰۰ "	۵۴۰۰۰ "	۴۶۰۰۰ "
۴	۱۸۰۰۰ "	۷۲۰۰۰ "	۲۸۰۰۰ "
۵	۱۸۰۰۰ "	۹۰۰۰۰ "	۱۰۰۰۰ "

طبق جدول فوق مقدار اندوخته استهلاک درپایان هرسال نشان دهنده مقدار استفاده ای است که از دارائی ثابت گردیده وباعث تقلیل ارزش آن شده است و مانده ارزش دفتری درپایان سال (مانده اندوخته استهلاک ـ قیمت تمام شده) نماینده آن قسمت از دارائی است که مورد بهره برداری قرار نگرفته است و یا بعبارت دیگر عبارت از ارزش خدمتی است که دارائی مذکور تاپایان عمر مفید میتواند انجام دهد .

این روش بعلت سهولت که یکی از محاسن آن است بیشتر مورد استفاده موسسات قرار میگیرد . وعیب عمده این روش آن است که میزان استهلاك دارائی ثابت در همه سنوات عمر مفید آن یکسان ومساوی میباشد ودر نتیجه غالباً مبلغ هزینه استهلاك هر دوره مالی با استهلاك واقعی دارائی ثابت در دوره مربوطه تناسبی ندارد . معمولاً هرچه زمان می گذرد و دارائی ثابت کهنه ترمیشود وازلحاظ کیفی و کارآیی بهره آن کمترمیگردد که یکی دیگراز معایب این روش بعلت درنظرگرفتن این عامل میباشد .

ب - روش های نزولی (کاهش پذیر) : b.accelerated mothods

در این روش ها برخلاف روش مستقیم (که مقدار استهلاك را در سنوات و دوره های مختلف عمر مفید آن یکسان فرض نموده است) مبلغ استهلاك در سالهای اولیه عمر مفید دارائی ثابت بمقدار بیشتری ودر سالهای بعد بمقدار کمتری محاسبه میشود . پیروان واستفاده کنندگان روشهای نزولی دلایل زیر را جهت برتری این روشها ارائه میدهند . آنان معتقدند که غالباً هرچه دارائی ثابت بیشتر مورد استفاده قرار میگیرد وازعمر مفید آن میگذرد کارآیی وبهره آن بهمان نسبت کم میگردد . یابعبارت دیگر دارائی ثابت در سالهای اولیه عمرخود بهتر وبیشتر مورد استفاده قرارمیگیرد وکارمیکند تا سالهای آخر آن وهمچنین در سالهای ابتدائی سود بیشتری میدهد . بنابراین باید مقدار ومبلغ بیشتری هزینه استهلاك برای سالهای اول عمر مفید آن درنظرگرفت . دلیل دیگرپیروان این روش آن است که

معتقدند هرچه ازعمر استفاده این نوع دارائیها می گذرد هزینه‌های تعمیرات ، نگهداری ومراقبتوسایر هزینه ها معمولا" افزایش می یابد . لذا باید بمنظوریکنواخت کردن جمع هزینه استهلاك وهزینه تعمیرات درسنوات مختلف عمر مفید دارائی ثابت در سالهای اولیه که هزینه‌تعمیرات کمتراست مقداربیشتری استهلاك محاسبه‌نمود . ودرسالهای آخرکه هزینه‌تعمیرات بیشتر است مقدار کمتری‌هزینه‌استهلاك باید درنظرگرفت . دلایل دیگرنیز وجود دارد که حائز اهمیت‌کمتری میباشد لذا مورد بحث‌قرارنمیگیرد . تاکنون هدف استفاده‌این روشها بیان‌گردید . وذیلا" مهمترین روشهای نزولی محاسبه استهلاك که‌عبارتند از ۱- روش‌مجموع سنوات ۲- روش‌محاسبه‌استهلاك برمبنای ارزش دفتری مورد بحث قرار میگیرد .

۱-روش‌مجموع سنوات : sun-of the years digits method

بمنظورتسهیل مطالعه و درك آسانتر مطلب وفرمولها فرض‌میکنیم حرف E نماینده‌قیمت تمام‌شده‌دارائی ثابت حرف S نماینده‌قیمت‌فرسوده‌دارائی ثابت (قیمت‌دارائی ثابت درپایان عمر مفید) ، حرف N نماینده‌عمر مفید دارائی ثابت (که ممکن‌است برحسب سال ، ساعت‌کار ، میزان تولید و نظایر آن باشد) حرف R نماینده‌مجموع ارقام سنوات عمر مفید (مثلا" اگرعمر مفید دارائی ثابت ۵ سال باشد $R = ۵+۴+۳+۲+۱ = ۱۵$ میشود) وحرف D نماینده رقم سال‌مورد استهلاك (برای‌سال‌اول ۱ برای‌سال دوم مساوی ۲ ،

برای سال سوم مساوی ۳ ، برای سال دهم مساوی ۱۰ میباشد) وبالاخره حرف D نماینده مقدار ومیزان استهلاك در هر دوره مالی باشد .

در این روش با توجه به مفروضات فوق مقدار استهلاك ازطریق فرمول زیر محاسبه میگردد .

$$D=(S-S)x-\frac{(n+1)-d}{Y^{-}}$$

(S -C) رامجموع استهلاك (کل استهلاکی که باید بین سنوات مختلف عمر مفید تقسیم گردد) و یا مبنای محاسبه استهلاك می نامند و فرمول فوق را بطریق زیر میتوان نوشت :

مقدار استهلاك در هر دوره مالی = مبنای استهلاك (مجموع استهلاك) ×

$$\frac{(\text{عمر مفید دارائی ثابت}+1)-\text{رقم سال مورد استهلاك}}{\text{مجموع ارقام سنوات عمر مفید}}$$

ضمناً لازم بیاد آوری است برای سهولت مجموع ارقام سنوات عمر مفید (R) را ازفرمول زیر نیز میتوان بدست آورد .

$$R= n\left(\frac{n+1}{2}\right)$$

مانند مثال قبل فرض میکنیم شرکت حسینی ماشین تولیدی امکای خود را بمبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال خریداری نموده است که قیمت فرسوده آن در پایان عمر مفید ۱۰۰۰۰ ریال میباشد .وپیش بینی میگردد عمر مفید این ماشین ۵ سال باشد . در این روش مقدار استهلاك بطریق زیر محاسبه میگردد .

$$R = ۵+۴+۳+۲+۱ = ۱۵ \quad \text{یا} \quad R = \frac{n(n+1)}{۲} = \frac{۵(۶)}{۲} = ۱۵$$

مجموع ارقام سنوات عمر مفید

مبنای = $C - S = ۱۰۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰ = ۹۰۰۰۰$ ریال

محاسبه استهلاک (مجموع استهلاک)

$$D=(C-S)\times\frac{(n+1)-d}{R} = ۹۰۰۰۰ \times \frac{(۵+۱)-۱}{۱۵} = ۳۰۰۰۰ \text{ ریال}$$

= برای سال اول مقدار استهلاک

$$D=C-S\frac{(n+1)-d}{R} = ۹۰۰۰۰ \times \frac{(۵+۱)-۲}{۱۵} = ۲۴۰۰۰ \text{ ریال}$$

= برای سال دوم مقدار استهلاک

وهمینطور میتوانیم تا سال آخر محاسبه نمائیم که ملاحظه میگردد در این روش مقدار استهلاک در سالهای اول بیشتر از سالهای بعد محاسبه گردیده و در نظر گرفته میشود. مقدار استهلاک هر دوره را به حساب هزینه استهلاک آن دوره (جهت کسر از سود وزیان دوره) بدهکار و به حساب اندوخته استهلاک (جهت کسر از دارائی ثابت مورد استهلاک در ترازنامه) بستانکار مینمائیم.

۲- روش محاسبه استهلاک برمبنای ارزش دفتری: double-declining metahod

در این روش برای محاسبه میزان استهلاک در هر دوره مالی (سنوات مختلف عمر مفید دارائی ثابت) یک نرخ استهلاک ثابت سالیانه محاسبه گردیده و در مبنای محاسبه استهلاک (که در این روش ارزش دفتری دارائی ثابت میباشد) ضرب میگردد. برای روشن شدن مطلب توضیح دو نکته بسیار مهم لازم و ضروری است.

۱ــ نرخ استهلاک ثابت سالیانه عبارت از دو برابر نرخ روش مستقیم میباشد وبطور ثابت برای هر دوره مالی مورد محاسبه قرار میگیرد . اگر فرض کنیم عمر مفید دارائی ثابت خریداری شده ۱۰ سال باشد از روش مستقیم در پایان هر دوره مالی و یا هر سال ۱۰ ٪ ($\frac{۱۰}{۱۰۰}$) از قیمت دارائی ثابت بعنوان استهلاک در نظر گرفته میشود . در این روش دو برابر آن یعنی ۲۰ ٪ در نظر میگیرند و بآن نرخ استهلاک ثابت سالیانه میگویند .

۲ــ در این روش برخلاف روشهای دیگر (که مبنای محاسبه استهلاک عبارت از تفاوت قیمت تمام شده دارائی ثابت و قیمت فرسوده آن بود) مبنای محاسبه استهلاک ارزش دفتری دارائی ثابت (اندوخته استهلاک آن ــ قیمت تمام شده دارائی ثابت) میباشد . پس بطور خلاصه چنانچه فرض کنیم حرف B نماینده مبنای محاسبه استهلاک (ارزش دفتری دارائی ثابت) حرف R نماینده نرخ استهلاک ثابت سالیانه و D مقدار استهلاک در هر دوره مالی باشد . فرمول زیر برای تعیین میزان استهلاک در هر دوره مالی مورد استفاده قرار میگیرد .

$$D = R \times B$$

ویا بعبارت دیگر

مقدار استهلاک در هر دوره مالی = نرخ استهلاک ثابت سالیانه × ارزش دفتری دارائی ثابت .

مانند مثال قبل فرض کنیم شرکت حسینی یک دستگاه ماشین تولیدی بمبلغ ۱۰۰۰۰۰

ریال خریداری می نماید . عمر مفید دارائی ثابت (ماشین تولیدی) ۵ سال برآورد شده وقیمت فرسوده آن در پایان عمرمفید ۱۰۰۰۰ ریال میباشد .

مقدار ومیزان استهلاک ازاین روش بطریق زیر محاسبه میگردد :

اول نرخ استهلاک ثابت سالیانه ٪۴۰ R = ۲ × ٪۲۰

ارزش دفتری ماشین درسال اول ریال ۱۰۰۰۰۰ B =

میزان استهلاک درپایان سال اول ۴۰۰۰۰ = ۱۰۰۰۰۰ × ٪۴۰ = D = RxB

۶۰۰۰۰ = ۴۰۰۰۰ − ۱۰۰۰۰۰ = B برای سال دوم.

میزان استهلاک برای سال دوم ۲۴۰۰۰ = (۶۰۰۰۰) ٪۴۰ = D = RxB

۳۶۰۰۰ = ۶۴۰۰۰ − ۱۰۰۰۰۰ = B برای سال سوم .

میزان استهلاک برای سال سوم ۱۴۴۰۰ = ۳۶۰۰۰ × ٪۴۰ = D = RxB

وهمینطور میتوانیم تا سال آخر محاسبه نمائیم .جدول زیرنشان دهنده میزان استهلاک تا پایان عمر مفید ماشین تولیدی یعنی پایان سال پنجم میباشد .

پایان سال	ارزش دفتری دارائی ثابت (مبنای محاسبه استهلاک)	نرخ استهلاک ثابت سالیانه	هزینه استهلاک هردوره مالی (بدهکار)	اندوخته استهلاک (بستانکار)
۱	۱۰۰۰۰۰	٪۴۰	۴۰۰۰۰	۴۰۰۰۰
۲	۶۰۰۰۰	٪۴۰	۲۴۰۰۰	۶۴۰۰۰
۳	۳۶۰۰۰	٪۴۰	۱۴۴۰۰	۷۸۴۰۰
۴	۲۱۶۰۰	٪۴۰	۸۶۴۰	۸۷۰۴۰
۵	۱۲۹۶۰	٪۴۰	۵۱۸۰	۹۲۲۲۰

در اینجا می بینیم که در پایان سال پنجم ارزش دارائی ثابت مبلغ ۱۲۹۶۰ ریال میباشد که با قیمت فرسوده برآورد آن (۱۰۰۰۰) ریال فرق دارد و این یکی از خصوصیات این روش میباشد . وهمچنین یکی دیگر از خصوصیات این روش آن است که برای محاسبه میزان استهلاک فقط ارزش دفتری آنرا در نظر گرفته وقیمت فرسوده آنرا نادیده میگیرد .

پ: محاسبه استهلاک برحسب مقدار فعالیت دارائی ثابت e.activity method

در این روش که بیشتر در موسسات صنعتی مورد استفاده قرار میگیرد عمر مفید دارائی ثابت را بجای اینکه برحسب سال پیش بینی وبرآورد نمایند برحسب ساعت کار ویا مقدار ومیزان تولید آن تعیین مینمایند وبهمین مناسبت وطریق برای محاسبه استهلاک در این روش وجود دارد .

۱- محاسبه استهلاک برحسب ساعت کارکرد ۲- محاسبه استهلاک برحسب میزان تولید که ذیلا" شرح داده میشود .

روش ساعت کارکرد : WORKING HOURS METHOD

اتخاذ این روش براین فرضیه استوار است که هرچه دارائی ثابت بیشتر کار کند زودتر فرسوده میگردد . واستهلاک آن باید برحسب مقدار ساعت کاری که در هر دوره انجام میدهد محاسبه گردد . و یا بعبارت دیگر عمر مفید دارائی ثابت برحسب ساعت کار تخمین و برآورد میشود . برای محاسبه میزان استهلاک نرخ استهلاک را برای یکساعت کار دارائی ثابت بدست آورده و در مقدار ساعتی که از دارائی ثابت

در هر دوره استفاده میگردد ضرب میکنند . فرض کنیم حرف C نماینده قیمت خرید دارائی ثابت و S قیمت فرسوده دارائی ثابت و N عمر مفید آن باشد R و نرخ استهلاک سالیانه ، و D میزان استهلاک هر دوره باشد برای محاسبه نرخ استهلاک ومیزان استهلاک از فرمول زیر استفاده میگردد .

$$R = \frac{C-S}{N}$$

یا بعبارت دیگر

$$\text{نرخ استهلاک} = \frac{\text{قیمت تمام شده دارائی ثابت} - \text{قیمت فرسوده آن}}{\text{عمر مفید دارائی ثابت}}$$

و این مقدار که بدست آمد در مقدار ساعت کار هر دوره ضرب میکنیم تا میزان استهلاک بدست آید . و مانند مثال قبل : شرکت حسینی یک دستگاه ماشین تولیدی بمبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال خریداری مینماید که عمر مفید آن ۳۰۰۰۰ ساعت وقیمت فرسوده آن در پایان عمر مفید ۱۰۰۰۰ ریال میباشد . ساعت کارکرد ماشین سالهای مختلف تا پایان عمر مفید آن بشرح زیر میباشد .

سال اول	۷۷۰۰ ساعت
سال دوم	۷۰۵۰ ساعت
سال سوم	۶۶۰۰ ساعت
سال چهارم	۵۴۰۰ ساعت
سال پنجم	۴۷۰۰ ساعت
عمر مفید (کل ساعت کارکرد)	۳۰۰۰۰ ساعت

در این روش برای محاسبه استهلاک بطریق زیر عمل میگردد .

نرخ استهلاک برای هر ساعت کار کرد ماشین ۳ = $R = \frac{C-S}{N} = \frac{۱۰۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰}{۳۰۰۰۰}$

مقدار استهلاک برای سال اول ۲۳۱۰۰ = ۷۷۰۰ × ۳ = D

مقدار استهلاک برای سال دوم ۱۷۱۰۰ = ۵۷۰۰ × ۳ = D

وهمینطور میتوان تا سال آخر محاسبه نمود که جدول زیر نشان دهنده میزان استهلاک تا پایان عمر مفید ماشین تولیدی میباشد .

پایان سال	ساعت کارکرد	نرخ استهلاک	هزینه استهلاک (بدهکار)	اندوخته استهلاک بستانکار	ارزش دفتری
۰					۱۰۰۰۰۰
اول	۷۷۰۰	۳	۲۳۱۰۰	۲۳۱۰۰	۷۶۹۰۰
دوم	۵۷۰۰	۳	۱۷۱۰۰	۴۰۲۰۰	۵۹۸۰۰
سوم	۶۶۰۰	۳	۱۹۸۰۰	۶۰۰۰۰	۴۰۰۰۰
چهارم	۵۳۰۰	۳	۱۵۹۰۰	۷۵۹۰۰	۲۴۱۰۰
پنجم	۴۷۰۰	۳	۱۴۱۰۰	۹۰۰۰۰	۱۰۰۰۰

۲- روش میزان تولید (روش تعداد محصول) units of production metahods

در این روش عمر مفید دارائی ثابت برحسب تعداد محصولی که میتواند تولید کند پیش بینی وبرآورد میگردد وبرای محاسبه میزان استهلاک در هر دوره مالی نرخ استهلاک برای یک واحد تولیدی محاسبه گردیده ودر مقدار محصول تولید شده در هر دوره مالی ضرب میگردد . این روش نیز مانند روش ساعت کارکرد در موسسات

صنعتی مورد استفاده قرارمیگیرد . فرمول نرخ استهلاک برای مدت عمر مفید دارائی ثابت بشرح زیر تعیین میگردد .

$$R=\frac{C-S}{N}$$

که در آن C نماینده قیمت تمام شده دارائی ثابت ، S قیمت فرسوده دارائی ثابت در پایان عمر مفید N نماینده عمر مفید برحسب مقدار محصول تولیدی است . فرمول فوق را در فارسی بطریق زیر میتوان نوشت .

$$\text{نرخ استهلاک} = \frac{\text{قیمت تمام شده دارائی ثابت} - \text{قیمت فرسوده دارائی ثابت}}{\text{عمر مفید دارائی ثابت (تعداد محصول)}}$$

وبرای محاسبه میزان استهلاک در هر دوره مالی نرخ استهلاک راکه از طریق فوق بدست آمده در تعداد محصول تولید شده در هر دوره ضرب میکنیم . برای روشن شدن مطلب به مثال زیر توجه شود .

مانند مثال قبل فرض میکنیم که شرکت حسینی ماشین تولیدی امکا را بمبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال خریداری می نماید . وپیش بینی میگردد که این ماشین تولید در مدت عمر مفید آن قادر بتولید ۳۰۰۰۰ واحد محصول میباشد وقیمت فرسوده آن در پایان عمر مفید ۱۰۰۰۰ ریال است . میزان تولید در دوره های مختلف مالی بشرح زیر میباشد .

سال اول	۱۰۰۰۰ واحد
سال دوم	۶۰۰۰ واحد
سال سوم	۵۰۰۰ واحد

سال چهارم ۵۰۰۰ واحد

سال پنجم ۴۰۰۰ واحد

۳۰۰۰۰ واحد

در این روش برای محاسبه میزان استهلاک در سالهای مختلف (دوره های مالی مختلف) بطریق زیر عمل میگردد .

$$\text{نرخ استهلاک} = \frac{\text{قیمت تمام شده دارائی ثابت} - \text{قیمت فروخته دارائی ثابت}}{\text{عمر مفید دارائی ثابت (تعداد محصول)}}$$

ویا بعبارت دیگر

$$R = \frac{C-S}{N} = \frac{۱۰۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰}{۳۰۰۰۰} = ۳ \text{ (ریال)}$$ نرخ استهلاک برای هر واحد تولیدی

$D = ۳ \times ۱۰۰۰۰ = ۳۰۰۰۰$ میزان استهلاک برای سال اول

$D = ۳ \times ۶۰۰۰ = ۱۸۰۰۰$ میزان استهلاک برای سال دوم

و بهمین طریق میتوان تا پایان عمر مفید میزان استهلاک را محاسبه نمود .

جدول زیر نشان دهنده میزان استهلاک تا پایان عمر مفید آن میباشد .

سال	تعداد واحد تولید شده در هر سال	نرخ استهلاک	هزینه استهلاک بدهکار	اندوخته استهلاک جمع شده	ارزش دفتری
۰					۱۰۰۰۰۰
۱	۱۰۰۰۰	۳	۳۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۷۰۰۰۰
۲	۶۰۰۰	۳	۱۸۰۰۰	۴۸۰۰۰	۵۲۰۰۰
۳	۵۰۰۰	۳	۱۵۰۰۰	۶۳۰۰۰	۳۷۰۰۰
۴	۵۰۰۰	۳	۱۵۰۰۰	۷۸۰۰۰	۲۲۰۰۰
۵	۴۰۰۰	۳	۱۲۰۰۰	۹۰۰۰۰	۱۰۰۰۰

روش ساعت کارکرد وروش میزان تولید بطورکلی در مواردی که دارائی ثابت ازلحاظ فیزیکی مورد بهره‌برداری قرار میگیرد مناسب میباشد . مثلاً موتور هواپیما برحسب ساعت کارکرد آن مستهلك میگردد ویا مثلاً میزان استهلاك کامیون خریداری شده ویا هرنوع اتومبیل برحسب مقدار کیلومتر آن مورد محاسبه قرار میگیرد . ومسئله مهمی که در این روش وجود دارد پیش‌بینی عمر مفید وهمچنین برای اینکه میزان استهلاك مناسب باشد باید ساعت کار واقعی را طوری تنظیم نمود که با ساعت کارکرد ویا میزان تولید در هر دوره برابر گردد .

ت ـ انداخته استهلاك (استهلاك جمع‌شده) :

d. accumulated

پس از انکه میزان استهلاك در هر دوره مالی از طریق یکی از روشهای فوق تعیین ومحاسبه گردید مبلغ تعیین شده را در دو حساب جداگانه بنام هزینه استهلاك واندوخته استهلاك (استهلاك جمع‌شده) ثبت ونگهداری می نمائیم . ویا بعبارت دیگر مقدار استهلاك هر دوره را به حساب هزینه استهلاك جهت کسر از سود وزیان دوره بدهکار و به حساب اندوخته استهلاك جهت کسر از دارائی ثابت مورد استهلاك بستانکار می نمائیم . ومانده حساب اندوخته استهلاك در ترازنامه زیر دارائی مورد استهلاك جهت کسر از آن منعکس میگردد . این حساب به سبب آنکه اثر منفی در ستون دارائی موسسات دارد بنام حسابهای تقلیل دهنده دارائی ویا دارائی منفی معروف هستند . معمولاً عملیات مربوط

به‌محاسبه‌استهلاك وثبت آن‌در دفاتر درپایان هر دوره‌مالی انجام‌میگیرد و برای هریك از دارائی ثابت‌یك حساب هزینه‌استهلاك ویك حساب‌اندوخته استهلاك بطورجداگانه نگهداری‌میشود وبدنبال آن‌نام‌دارائی ذکرمیگردد . مانند هزینه استهلاك ـ اثاثه اداری ، هزینه استهلاك ـ ساختمان‌ویا اندوخته‌استهلاك اثاثه اداری ـ اندوخته‌استهلاك ـ ساختمان‌ونظایر آن .

سود سهام‌برای‌هرسهم : EHRNING PER SHARE

عبارت‌ازمبلغ کل سود ویژه‌تقسیم بر تعداد سهام میباشد . ویابعبارت دیگر عبارت‌از مقدارسود ناست(اعم ازقابل تقسیم ویاغیرقابل‌تقسیم) که بهر سهم‌تعلق‌میگیرد . مقداری‌که‌قابل‌تقسیم میباشد بین سهامداران‌بصورت مختلف تقسیم‌میگردد وباقیمانده‌بصورت اندوخته‌ها جهت تصمیمات‌آینده در موءسسه‌باقی میماند .

ثبت (وارد کردن) معاملات : ENTRIES

عبارت‌از ثبت ویاوارد کردن معاملات وفعالیتهای‌موءسسه در دفاتر آن میباشد .

الف ـ ثبت اصلاحی (اصلاحات) : a. adjusting

صورتحسابهای‌مالی که‌در پایان هر دوره‌در‌موءسسه‌تهیه‌میشود باید بدرستی نتیجه فعالیتهای‌مالی دوره‌مذکور ؛ سود و زیان حاصله‌وهمچنین وضع مالی موءسسه رادرپایان‌دوره‌نشان‌دهد . این‌صورتحسابها درصورتی میتواند

برای استفاده کنندگان آن مفید واقع شود که اقلام مندرج در آن صحیح و قابل اعتماد بوده و با واقعیت تطبیق نماید . در پایان دوره مالی مانده برخی از حسابها در دفاتر کل و یا در تراز آزمایشی بطور کامل با واقعیت امر مطابقت ندارد و یا بعبارت دیگر بدرستی میزان دارائی ، بدهی ، هزینه و یا درآمد مؤسسه را نشان نمیدهد . بنابراین برای اینکه صورتحسابهای مؤسسات در پایان دوره مالی صحیح و مطابق با واقعیت تهیه شود پیش از تهیه آن باید تغییرات و اصلاحات لازمه در برخی حسابها انجام گردد . بنابراین اصطلاح فوق عبارت از ثبت اصلاحاتی است که در پایان هر دوره مالی جهت مطابق نمودن مانده حسابها با واقعیت انجام میگیرد . و این ممکن است مربوط به معاملاتی باشد که انجام شده و ثبت نگردیده است و یا معاملاتی که ثبت شده و باعمل معکوس اثر آن خنثی میگردد و یا اصلاحات دیگر . مهمترین این اصلاحات عبارتند از :

۱ــ هزینه های ثبت شده که باید بین چند دوره مالی تقسیم گردد .

مانند پیش پرداخت هزینه ، هزینه استهلاک . که در هر دوره مالی باید میزان هزینه انجام شده را محاسبه نمود . و در پایان دوره ثبت اصلاحی مربوط به آنرا انجام داد .

۲ــ درآمد های ثبت شده که باید بین دو یا چند دوره تقسیم گردد . مانند انواع پیش دریافت درآمد .

مثلاً فرض کنیم ساختمانی را به مبلغ ۱۸۰۰۰ ریال برای ۳ سال اجاره داده ایم که این

یك پیش دریافت درآمد میباشد در آخرهرسال باید مبلغی که‌واقعاً جزو درآمد ماست‌به‌حساب‌درآمد دوره‌منظورنمائیم که‌در این حالت ۶۰۰۰ ریال میباشد .

۳ـ هزینه‌های تعلق گرفته وثبت‌نشده : شامل زیان مطالبات مشکوك الوصول بهره پرداختنی ، حقوق پرداختنی ونظایر آن که‌در پایان دوره‌هنوز ثبت نگردیده است.

۴ـ درآمدهای ثبت‌نشده : مانند بهره‌دریافتنی وسایر وجوه‌دریافتنی که‌در تاریخ تنظیم صورتحسابها دریافت وثبت نگردیده درحالیکه‌تعلق گرفته‌است.

ب ـ بستن حساب: b. closing

بطورکلی از نظربستن حسابها کلیهٔ حسابهای موٴسسه رامیتوان به‌دو گروه تقسیم‌نمود ، حسابهای دائمی وحسابهای موقتی .

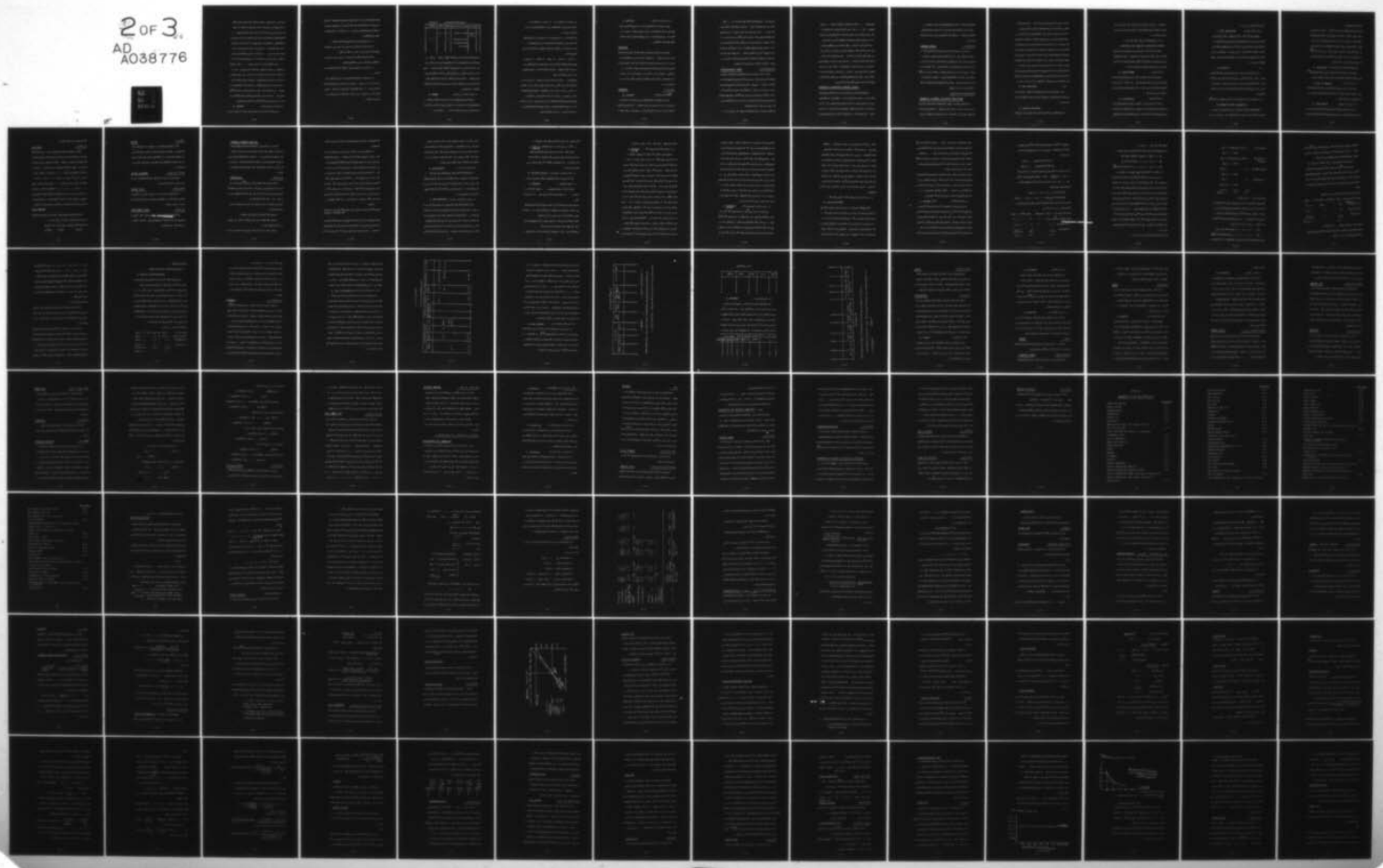
حسابهای دائمی حسابهائی هستند که‌مانده آن ازیك دوره‌مالی به‌دوره‌مالی بعد انتقال می یابد . حسابهای مربوط به دارائی ، بدهی ، سرمایه جزو این گروه میباشند .

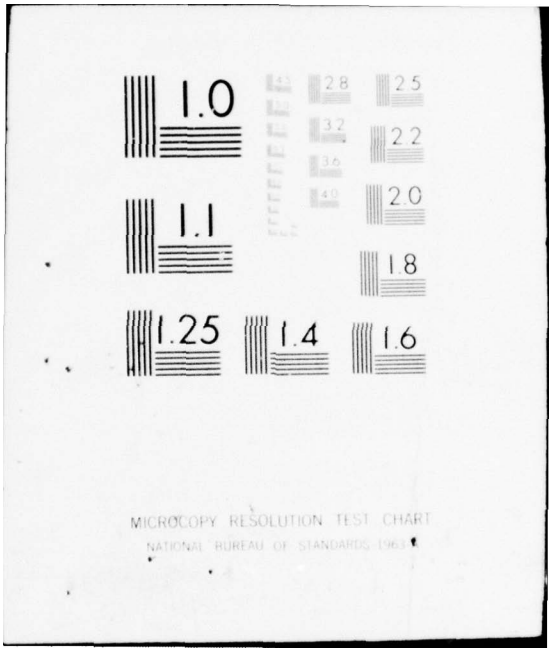
حسابهای موقتی حسابهائی هستند که‌برای محاسبه سود وزیان ویژه‌ویابعبارتدیگر تعیین مقدارافزایش یا کاهش سرمایه دریك دوره‌مالی نگهداری میشوند ودرپایان دوره‌مالی بسته میشود ومانده آنها نیز به‌دوره‌مالی بعد انتقال نمی یابد مانند حسابهای درآمد وحسابهای هزینه .

AD-A038 776 NAVAL POSTGRADUATE SCHOOL MONTEREY CALIF F/G 5/1
AN IRANIAN LANGUAGE INTERPRETATION OF FINANCIAL AND MANAGERIAL --ETC(U)
DEC 76 M KOOHI

UNCLASSIFIED NL

2 OF 3
AD A038776

1.0
1.1
1.25
1.4
1.6
2.8
2.5
3.2
2.2
3.6
2.0
4.0
1.8
MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
NATIONAL BUREAU OF STANDARDS 1963

برای بستن حسابهای موقتی در پایان دوره باید ابتدا عملیات مربوط به آنرا در دفاتر روزنامه ثبت وسپس اقلام ثبت شده را به دفتر کل انتقال داد و قاعده کلی برای بستن این نوع حسابها این است که حسابها را مانده گیری نموده و آنهائی را که مانده بستانکار دارند معادل آن بدهکار وحساب خلاصه سود وزیان را بستانکار نمود . عمل عکس برای حسابهای موقتی که دارای مانده بدهکار هستند میتوان انجام داد . برای روشن شدن مطلب فرض کنیم مانده حساب هزینه اجاره بها مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال باشد بدیهی است که مانده این حساب بدهکار است برای بستن این حساب ابتدا حساب هزینه اجاره بها را معادل ۱۰۰۰۰ ریال بستانکار وحساب خلاصه سود وزیان را ۱۰۰۰۰ ریال بدهکار می نمائیم وبدین وسیله حساب موقتی مذکور بسته شده واز بین میرود . پس از بستن کلیه حسابهای موقتی نتیجه کلیه حسابهای موثر در سود وزیان دوره مالی در حساب خلاصه سود وزیان تلخیص میگردد . وسپس سود وزیان دوره مشخص گردیده ومانده آن جهت افزایش ویا کاهش در سرمایه بحساب سرمایه منتقل میگردد . پس از اینکه حسابهای موقتی به ترتیب فوق بسته شد یعنی مانده آنها به صفر رسید . حسابهای دائمی را مانده گیری می نمائیم و یک تراز آزمایشی از مانده حسابها تهیه میگردد که تراز آزمایشی اختتامی نامیده میشود .

پ ـ ثبت معاملات در دفتر روزنامه : c. Journal

دفتر روزنامه که آنرا دفتر ثبت اولیه می نامند عبارت از دفتری است که

کلیه فعالیتهای مالی موسسه در آن به‌ترتیب تاریخ وقوع ثبت‌وتوضیح داده‌میشود

دفتر روزنامه دارای انواع مختلف میباشد که ساده‌ترین آن دفتر روزنامه دو ستونی

است‌که در قسمت مربوطه‌توضیح داده‌میشود . ثبت معاملات در دفتر روزنامه

بطریق زیر انجام میگیرد .

۱ــ در ستون تاریخ زمان انجام وتاریخ وقوع معامله ثبت‌میگردد .

۲ــ نام حسابی که بدهکار است در نخستین سطر ستون شرح نوشته‌میشود

ومبلغ بدهکار در همان سطر در ستون بدهکار ثبت میگردد .

۳ــ نام حسابی که بستانکار است در سطر بعد در ستون شرح ثبت ومبلغ

بستانکار نیز در مقابل آن در ستون بستانکار نوشته‌میشود .

٤ــ در سطر بعد نیز توضیحی در مورد چگونگی انجام معامله نوشته

میشود .

٥ــ در ستون عطف شماره صفحه ویا شماره حساب دفتر کل که مبلغ بآن

حساب نقل شده درج میگردد . برای روشن شدن مطلب فرض میکنیم تجارتخانه

احمدیان مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال حقوق کارمندان خود را پرداخت می نماید . تاریخ

پرداخت آن ۳۱ شهریور ۲۵۳۵ میباشد این معامله در دفتر روزنامه

بطور زیر ثبت میگردد .

دفتر روزنامه تجارتخانه احمدیان شماره صفحه ۱

تاریخ		شرح	عطف	بدهکار	بستانکار
۳۱	شهریور ۲۵۳۵	هزینه حقوق	۵۱	۲۰۰۰۰	
		صندوق بابت پرداخت حقوق شهریور ماه کارمندان	۱۱		۲۰۰۰۰

ثبت هرفعالیت مالی را در دفتر روزنامه یك آرتیکل می نامند . چنانچه در نتیجه انجام یك معامله بیش از یك حساب بدهکار و یا بیش از یك حساب بستانکار شود ثبت معامله مذکور در دفتر روزنامه یك آرتیکل مرکب نامیده میشود . در این حالت حسابهای بدهکار در زیر یکدیگر و عناوین حسابهای بستانکار نیز زیر هم قرار میگیرند . بطور کلی چه در ثبت آرتیکل ساده و چه در ثبت آرتیکل مرکب ابتدا نام حساب یا حسابهائیکه بدهکار اند وسپس نام حساب و یا حسابهائیکه بستانکار اند نوشته میشود .

ت ـ ثبت معاملات در دفتر کل : d. ledger

دفتر کل عبارتست از مجموعه ای حسابها که در یك موسسه نگهداری میشود . وهمانطوریکه در قسمت تعریف حساب (دفتر کل) توضیح داده شد این حسابها از سه قسمت اصلی بشرح زیر تشکیل شده است . ۱ ـ عنوان حساب .

۲ـ سمت راست (بدهکار حساب) ۳ـ سمت چپ (بستانکار حساب)

تذکار این نکته مهم است که در انگلیسی طرف بدهکار و بستانکار حساب عکس فارسی میباشد .

پس از آنکه معاملات در دفاتر روزنامه مؤسسه ثبت گردید لااقل هفته‌ای یکبار باید اقلام مندرج در آنرا به حسابهای مربوطه در دفتر کل انتقال داد .

برای ثبت معاملات در دفتر کل و حسابهای بطور کلی حسابها را به ۵ گروه تقسیم می نمایند .

۱ـ دارائی ۲ـ بدهی ۳ـ سرمایه ٤ـ درآمد ۵ـ هزینه .

هر نوع معاملاتی که باعث افزایش حسابهای دارائی و یا حسابهای هزینه گردد در ستون بدهکار ثبت میگردد . و معاملاتی که باعث کاهش در دارائی و یا هزینه گردد در ستون بستانکار ثبت میشود .

فرض کنیم مبلغ ۲۰۰۰ ریال بابت اجاره بها پرداخت میشود ، در این حالت انجام این فعالیت باعث کاهش حساب صندوق که یکی از انواع حساب دارائی است میگردد پس حساب صندوق باید بستانکار شود . همچنین این فعالیت باعث افزایش هزینه میگردد در نتیجه حساب هزینه اجاره بایستی بدهکار گردد .

و هر نوع فعالیت و معامله‌ای که باعث افزایش در حسابهای سرمایه ، بدهی ، درآمد گردد در ستون بستانکار نوشته میشود و بعکس هر نوع معامله‌ای که باعث کاهش در حسابهای مذکور گردد در ستون بدهکار نوشته میشود .

ث ـ نقل اعداد به دفترکل : e. posting

پس از ثبت معاملات وفعالیتهای موٴسسه در دفتر روزنامه بایستی هرچند یکبار اقلام بدهکار وبستانکار ثبت شده رابحسابهای مربوطه در دفتر کـــل انتقال داد . این عمل رانقل اعداد از دفتر روزنامه به دفترکل می نامند ومعمولا" هفته‌ای یکبار باید انجام گیـرد .

EQUITIES

ویابعبارت دیگر عبارت ازمنابعی استکه بوسیله آن دارائی موٴسسه تحصیل گردیده وخریداری میگردد . این منابع از دوقسمت بدهی وسرمایه تشکیـــل گردیده است. قسمت بدهی نشان میدهد که چه مقدار ازدارائی تحصیل شده برای فعالیتهای موٴسسه ازطریق افرادی غیـرازصاحبان سرمایه (بانکداران ، ـ بستانکاران ، نظایر آن) بدست آمده است. سرمایه موٴسسه نشان دهنـده آن استکه چه مقدار دارائی بوسیله سرمایه‌گذاری صاحبان سرمایه (موٴسســه) تهیه گردیده است .

هزینه هـــا : EXPENSES

الف ـ هزینه های تعلق گرفته : a. accrued

عبارت از هزینه‌هائی استکه انجام گردیده ولی هنوز پرداخت نگردیـده ودر دفاتر ثبت نشده است وجزو بدهی موٴسسه میباشد . مانند حقوق پرداختنی ، اجاره پرداختنی ، بهره پرداختنی ونظایر آن . برای روشن شدن مطلب بمثـال

زیر توجه شود . فرض میکنیم حقوق ماهیانه فروشنده یک موسسه . . . . ۲ ریال باشد و در دهم هرماه پرداخت گردد . و در آخر دوره مالی مثلاً (پایان اسفند) باید مبلغ . . . . ۲ ریال جزو هزینه دوره جاری منظور گردد . در این تاریخ بعلت اینکه حقوق هنوز پرداخت نگردیده (بعلت آنکه در دهم ماه بعد پرداخت میگردد) در دفاتر ثبت نشده در حالیکه واقعاً هزینه انجام شده است. بنابراین در پایان دوره مالی مبلغ فوق را به حساب هزینه حقوق بدهکار و حساب حقوق پرداختنی را بستانکار می نمایند . حساب هزینه حقوق به حساب سود و زیان دوره منتقل گردیده و حساب حقوق پرداختنی که یک بدهی محسوب میشود در ترازنامه در طبقه بدهی جاری نشان داده میشود .

اقلام فوق العاده : EXTRAORDINARY ITEMS

عبارت از سود و یا زیان حاصل از فعالیتهائی است که ارتباط مستقیم باعملیات اصلی موسسه ندارد . و بهمین علت آنها را بعنوان اقلام فوق العاده ـ نامگذاری نموده اند . سود و زیان حاصل از این فعالیتها و یا هر نوع تغییری در سود و زیان موسسه در نتیجه در سرمایه آن باید بصورت جداگانه نشان داده شود . وغالباً در صورت حساب سود و زیان پس از آنکه سود یا زیان ویژه حاصل از فعالیتهای اصلی موسسه محاسبه گردید این اقلام جهت کسر و یا اضافه شدن بآن در زیر سود و زیان ویژه نوشته میشود .

فرض میکنیم در یک موسسه تولیدی که فعالیت آن تولید کالا و فروش آن است .

زمینی بمبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال خریداری گردد وپس ازمدتی بمبلغ ۱۵۰۰۰۰ ریال فروش برود . مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال سود حاصل ازاین فعالیت (که بافعالیت اصلی موسسه مغایر است) بعنوان یک استفاده اضافی تلقی میگردد ودر صورت حساب سود وزیان درپائین سود ویژه حاصل ازفعالیت اصلی موسسه بعنوان سود اضافی نشان داده میشود . وبرعکس چنانچه زمین بمبلغ کمتری فروخته شود همین عمل انجام میگردد ومبلغ زیان بعنوان ضرر اضافی جهت کسر از سود ویژه درپائین آن نشان داده میشود . سایر سود وزیان حاصل ازاین نوع فعالیتها معمولا" عبارتند از . تقسیم سود بین سهامداران (سرمایه داران) ، هزینه بهره (درموسسات غیر از صرافی وبانک) ، درآمد بهره ، سود وزیان حاصل از فروش زمین ، ساختمان (درموسساتی بغیراز موسسات معاملات ملکی) ونظایر آن وهمانطوریکه گفته شد سود وزیان حاصل ازاین نوع فعالیت ها باید بطورجداگانه ای نشان داده شود .

FINANCIAL ACCOUNTING STANDARD BOARDS

درکشورآمریکا انجمنی مرکب ازمتخصصان فن وحسابداران رسمی ومستقل میباشند که از ۲۱ نفر عضو تشکیل گردیده است . وظیفه و هدف این گروه تحقیق و بررسی دراصول وموازین حسابداری بمنظور توسعه وتطبیق دادن آن با وضع اقتصادی و قوانین جاری مملکتی وارائه روشها ومتدهای جدید حسابداری میباشد . این انجمن که حداقل ۱۷ نفر ازاعضاء آن راحسابداران رسمی ومستقل

کشور آمریکا تشکیل داده‌اند به‌هیچ کمیته‌ویا سازمان دولتی وابسته‌نبوده و مستقل هستند وحقوق‌آنان‌از طرف‌انجمن حسابداران‌رسمی ومستقل‌کشور آمریکا تأمین‌میکردد . و وظیفه‌ای‌بجز تحقیق‌وبررسی برای رسیدن‌بهدفهای فوق‌ندارند .

دفتـــرکـــل : GENERAL LEDGER

برای‌تسهیل صورت‌حسابها باید برای‌هر فعالیت‌ومعاملاتی که‌دارای خصوصیات مشترکی هستند حساب‌جداگانه‌تهیه ونگهداری‌نمود . وبرای‌این منظور برای‌هریك ازاقلام مذکوریك کارت ویاصفحه‌ای‌ازیك دفتر اختصـــاص داده‌میشود تااین‌صفحه‌ویاکارت‌یك حساب‌نامیده‌میشود . مثلاً کلیه‌عملیـــات ومعاملات مربوط به فروش‌در حساب‌فروش ثبت‌میگردد . ویابرای صندوق ، بدهکاران سرمایه باید حسابهای جداگانه‌ای‌نگهداری‌کرد . مجموعه حسابهای‌یـــك موءسسه رادفتر کل می نامند . ویابعبارتدیگر دفترکل‌عبارتازمجموعه‌حسابهائی استکه‌دریك موءسســه نگهداری‌شود .

اصول‌وموازین‌مورد قبول‌حسابداری :

GENERALLY ACCEPTED ACCOUNTING PRINCIPLES

عبارتازاصول‌وموازینی استکه‌مورد قبول‌گروه‌زیادی‌ازمتخصصان واهـــل‌فن حسابداری‌میباشد ودرعمل سرمشق آنان قرارمیگیرد . منظوراز‌وضع این قواعـــد کلی یااصول وموازین آن استکه عملیات حسابداری‌ونتایج حاصله‌ازآن بـــرای

اشخاص ذینفع دارای مفهوم ومعانی مشترکی باشد . چنانچه هرحسابدار بنابذوق وسلیقه خود مبادرت بانجام عملیات حسابداری ، نگاهداری وثبت حسابها وتهیه صورتحساب مالی بنماید حاصل کار او برای دیگران که ازذوق و سلیقه متفاوتی برخوردارند معنی ومفهومی نخواهد داشت ومقایسه فعالیتهای مالی یک موسسه در ادوار مالی مختلف باصورتحسابهای موسسه مشابه دیگر امکان پذیر نیست . پس بطورکلی اصول وموازین حسابداری عبارت از نظریه ها وروشهائی است که بوسیله کارشناسان حسابداری ، استادان فن ، انجمنهای حرفه ای و سایر صاحب نظران برای انجام عملیات حسابداری اعم از چگونگی نگهداری دفاتر ، حساب ، تهیه صورتحسابها وتعیین نتایج حاصله از فعالیتهای مالی موسسات اظهار وپیشنهاد میشود وپس ازبحث وبررسی وتجزیه و تحلیل متخصصان واستادان فن مورد قبول عامه قرارمیگیرد که مهمترین این اصول که درسازمانهای فردی (غیرشرکت) اجرامیگردد ذیلا" شرح داده میشود .

الف ـ a. cost principle

یعنی هزینه موقعی واقعیت پیدا مینماید که انجام گردد ویا بعبارت دیگر هزینه هرسازمان موقعی نیست که پول آن پرداخت میشود بلکه زمان انجام هزینه میباشد .

ب ـ b. revenue principle

یعنی موقعیکه فروش انجام گردید نتیجه حاصل ازفروش باید جزو درآمد

محسوب گردد . و یا بعبارتدیگر زمان تشخیص درآمد زمان دریافت پـــــول نمیباشد بلکه زمان انجام معامله که نتیجه اش درآمد استعلاك عمل و زمـــــان تشخیص درآمد اســـت.

پ ــ اصل وضع هزینه های یك دوره از درآمد همان دوره :

c. matching cost against applicable revenue

منظور از این اصل آن استکه در تعیین سود و یا زیان یك دوره مالی باید کلیه اقلام درآمد وهزینه همان دوره به حساب منظور گردد . ویا بعبارتدیگر برای تعیین سود ویا زیان یك دوره مالی اقلام درآمد و هزینه ای را منظور داشت که هـــر دو متعلق بهمان دوره بوده ودر همان دوره انجام شده باشند .

ت ــ اصل واقعیت : d. objectivity

منظور از این اصل آن استکه حتی الامکان سعی شود تا عملیات حسابداری وگزارشات مالی مبتنی برحقایق وواقعیات باشد . مثلا " تا عملا " معاملـــه ای انجام نشده ویا معاوضه ای صورت نگرفته ، درآمد ویا هزینه ای تحقق نیافته نباید در دفاتر چیزی ثبت گردد .

ث ــ اصل ثبات رویـــه : e. consistency

اصولا " حسابدار برای ثبت ، طبقه بندی ، تلخیص فعالیتهای مالی باید از میان روشهای مطلوب ومناسبی را موافق با اصول وموازین حسابداری برگزیند وسعی نماید این روش را در دوره مالی آینده بکار بـــرد تا بدینوسیله مقایسه صورتحسابهای مالی

ادوار مختلف امکان‌پذیر باشد .

ج ـ اصل افشاء حقایق : f. full disclosure

منظور از این اصل آن است که حسابداران موظفند حقایق را بطور کامل آشکار سازند و در صورتحسابهائیکه تهیه می نمایند توضیح و یاد آوری کلیه اطلاعاتی که مورد استفاده مدیران و سایر اشخاص ذینفع قرار میگیرد و آنانرا باحقایق و واقعیات آشنا میسازد لازم وضروری است در غیراینصورت حاصل کار آنان وگزارشهای مالی تهیه شده مفید وکافی نبوده و در بعضی موارد گمراه‌کننده نیز میباشد .

ج ـ g. exception

این اصل حاکی از این است که در حسابداری موارد ی پیش میآید که استثنائی میباشد . وباید حسابدار به مسائلی رسیدگی نماید که قابل اهمیت بوده و مسائل کوچك را با استفاده از نیروی فکری وطرح سیستم بهتر حل نماید . ویا بعبارت دیگر در حسابداری فقط نکاتی که دارای اهمیت کافی باشد باید در حسابها انعکاس یابد .

ح ـ اصل تفکیك شخصیت حقوقی موءسسات از شخصیت حقیقی صاحب یا صاحبان آن :

h. seperat entity assumption

همانطوریکه از تعریف آن مشخص میگردد در حسابداری بایستی شخصیت حقوقی موءسسات را از شخصیت حقیقی صاحبان آن تفکیك نمود . برای روشن شدن

مطلب به‌مثال زیرتوجه‌شود .

اگر ساختمان یك فروشگاه متعلق به‌صاحب آن باشد . ممکن است ساختمان مذکور بعنوان قسمتی از سرمایه‌صاحب آن تلقی گردد وازآن بعنوان فروشگاه استفاده‌نماید . در این حالت چون ساختمان جزو دارائی موءسسه محسوب میگردد نمیتوان مبلغی بعنوان اجاره‌بهای فروشگاه به‌حساب هزینه منظور نمود بلکه میتوان برای آن استهلاك درنظر گرفت . ودرحالت دوم اگر ساختمان جزو سرمایه موءسسه نباشد نمیتوان برای آن استهلاك درنظر گرفت وبجای آن میتوان برای آن اجاره‌بها محاسبه نمود .

خ ـ اصل دوام فعالیتهای مالی موءسسات : i. continuity

منظوراز این اصل آن است که حسابداران بایستی بهنگام تهیه صورتحسابهای مالی فرض کنند که فعالیتهای مالی موءسسه برای همیشه ادامه خواهد یافت .

د ـ اصل واحد پول : j. unit of measure

اعدادی که در دفاتر و صورتحسابهای مالی ثبت ونگهداری میشوند نباید معرف حجم ومقدار اموال ویا اشیاء باشد بلکه بهای آن نوشته میشود و واحد اندازه‌گیری پول رایج کشور میباشد .

ذ ـ اصل لزوم قبول دوره مالی : k. time period

جهت محاسبه ونمایش چگونگی فعالیتهای مالی یك موسسه بایستی عمر موءسسه را به ادوار مختلف تقسیم نمود ودرپایان هردوره نتیجه فعالیت مالی وعملکرد موسسه را

راتعیین ومورد تجزیه و تحلیل قرارداد .

حق سرقفلی : GOOD WILL

سرقفلی یکی ازانواع دارائیهای غیرمشهود میباشد . یعنی باوجود اینکه وجود آن در خارج برای موءسسه خریدار مشهود نیست برای آن دارای ارزش میباشد واغلب باپرداخت وجهی بدست میآید . وغالباً حق سرقفلی بابت حسن شهرت ، موقعیت خوب ، موفقیت تجارتخانه به فروشنده پرداخت میگردد . فرض کنیم ارزش بازار دارائیهای موءسسه‌ای ۱۰۰۰۰۰ ریال باشد (اعم از زمین ، ساختمان ، ماشین آلات وغیره) و بدهی آن ۲۰۰۰۰۰ ریال . چنانچه تجارتخانه دیگری این موءسسه را بمبلغ ۹۰۰۰۰۰ ریال خریداری نماید . مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال (۹۰۰۰۰۰ - ۸۰۰۰۰۰) که اضافه پرداخته است بعنوان حق سرقفلی بابت حسن شهرت وسایر مزایای تجارتخانه فروشنده تلقی میگردد . بطورکلی حق سرقفلی عبارتست مبلغی است که توسط موءسسه خریدار بیشتر از ارزش کل دارائی (به قیمت بازار) منهای بدهی های موءسسه فروشنده پرداخت میگردد .

GROSS MARGIN

عبارتست از تفاوت بین قیمت فروش و قیمت تمام شده کالای فروش رفته و یا بعبارت دیگر سود ناخالص میباشد و فرمول آن بطریق زیر است :

قیمت تمام شده کالای فروش رفته - فروش خالص = سود ناویژه

دوره مالی دوره مالی دوره مالی

درآمـــــد : INCOME

درآمد رامیتوان عبارت ازافزایش در سرمایه موءسسه در اثر فعالیت های مالی تلقی نمود . ویا بعبارت دیگر عبارت ازمبلغی استکه بین سرمایه داران طـی یك دوره مالی تقسیم میگردد بدون آنکه تغییری در اصل سرمایه حاصل شـــود و به زبان دیگر بدون اینکه تفاوتی بین سرمایه در اول دوره وسرمایه در آخر دوره مشاهده گردد .

صورتحساب سود وزیان : INCONE STATEMENT

عبارت ازصورت حسابی استکه چگونگی ونتیجه فعالیتهای مالی یـــك موءسسه راطی دوره مالی نشان میدهد .

مالیات بر درآمد : INCOME TAXES

مالیات رامیتوان عبارت از ادعای دولت برروی دارائی موءسسه تلقی نمود . ومالیات بر درآمد عبارتست ازمالیاتی استکه دولت از درآمد خالص افراد ویـا موءسسات دریافت می نماید .

فروش باقساط : INSTALLMENT SALES

یکی ازانواع حالتهای فروش میباشد و در این نوع فروش مبلغی ازفروش را بعنوان پیش قسـط دریافت میدارند وبقیه را بطور قسطی (ماهیانه ، سه ماهه ، شش ماهه وغیره) وصول مینمایند .

INTERNAL REVENUE SERVICES

عبارتاز یك سازمان دولتی در آمریکا میباشد که مسئول جمع آوری مالیات بر درآمد است. وکلیه صورتحسابهای مالی موءسسات جهت پرداخت مالیات باید به تصویب این سازمان برسد . و چنانچه سازمان ویا افراد کشور بدلایلی مدعی باشند که زیاد تراز عایدات ودرآمد شان مالیات پرداخته اند از طریق این سازمان با ارائه مدارك میتوانند مازاد مالیات پرداختی را دریافت نمایند .

موجودی کالا : INVENTORIES

بطورکلی موجودی کالا رامیتوان اقلامی ازدارائی های مالی مشهود یك موءسسه دانست که برای فروش درجریان عادی فعالیتهای تجاری موءسسه نگهداری میشود ویادرجریان تولید کالا و یاخدماتی مورد استفاده قرارمیگیرد ویا درجریان برای ساختن کالای تولیدی میباشد .

باابررسی وتجزیه وتحلیل تعریف فوق میتوان گفت نکات زیر ازخصوصیات مهم موجودی کالا میباشد .

۱ــ موجودی کالا ازجمله اقلام دارائی یك موءسسه میباشد .

۲ــ موجودی کالا نمیتواند جزو دارائی غیرمشهود ازقبیل حق سرقفلی حق اختراع ونظایر آن باشد .

۳ــ موجودی کالا شامل کالاهای آماده برای فروش، کالاهای نیمه ساخته ،

کالا های ومواد یست که بطور مستقیم ویاغیرمستقیم د رتولید محصول مورد استفاده قرارمیگیرد .

٤ـ مالکیت موٴسسه نسبت به کالا ی معین شرط لازم برای محاسبه کالا ی مذکور د رشمار موجود ی کالا ی آن موٴسسه میباشد . بنابراین کالا هائیکه بطور امانی د رموٴسسه بمعرض فروش گذاشته میشوند ویا کالا هائیکه فروخته شده ولی هنوز ازانبار خارج نگردیده رانباید جزو موجود ی کالا ی موٴسسه بحساب آورد . کالا ئیکه خریدار ی گردیده وهنوز تحویل نشده رابا ید جزو موجود ی کالا ی موٴسسه خریدارمنظور داشت . حالا که تاحدود ی بمفهوم موجود ی کالا آشناشدیم باید گفت ارزیابی ومحاسبه دقیق وصحیح موجود ی کالا د رمحاسبه سود وزیان نقش مهمی را ایفا مینماید . برای نشان دادن نقش موجود ی کالا د ر تعیین سود وزیان صحیح ودقیق فرمول ومحاسبه سود ناویژه راذیلا مینویسم .

قیمت تمام شده کالا ی فروش رفته ـ فروش خالص = سود ناویژه د وره مالی

د وره مالی

موجود ی کالا ی آخر د وره ـ خرید طی د وره + موجود ی کالا ی اول د وره = قیمت تمام کالا ی فروش رفته د ر د وره مالی

باتوجه به فرمولهای فوق مشخص میشود که ارزیابی وصحت موجود ی کالا نقش مهمی د رمحاسبه سود وزیان موٴسسه دارد که روشهای محاسبه د رقسمت های خود توضیح داده میشود . باتوجه به تعریف فوق بطورکلی موجود ی کالا شامل موجود ی های ی

جنسی ، مواد خام ، محصول نیمه‌تمام (ساخته) ، کالای ساخته‌شده میباشد .

که در بعضی موءسسات فقط موجودی اجناس آن موجودی کالای تجارتخانه را نشان میدهد و بعکس در موءسسات صنعتی و تولیدی موجودی کالا از مواد خام ، محصول نیمه‌ساخته (کالای در جریان ساخت) ، کالای ساخته‌شده (تکمیل شـــــده) تشکیل شده است که ذیلا" هریک از آنها تعریف میشوند .

الف ـ موجودی جنس : a. merchendise

شامل کلیه انواع کالاهائیست که در فروشگاهها و عمده فروشی ها و تجارتخانه‌ها بمنظور فروش خریداری و نگاهداری و در اختیار مشتریان قرار میگیرد . این موجودی ممکن است شامل انواع مواد خام مصرفی ، مواد ساخته‌شده و یـــا هردو آنها باشد . واز خصوصیات این نوع کالاها آن است که غالبا" بصورتی که خریداری شـــده بفروش میرســـد .

ب ـ موجودی مواد اولیه ـ مواد خام : b. raw materials

عبارت از کلیه مواد و کالاهائیست که بمنظور ساخت و تغییر شکل توســـــط یک سازمان صنعتی و یا تولیدی خریداری شده و هنوز وارد مرحله ساخت و یا تولیـــد نگردیده است . تذکار این نکته لازم است که بعضی مواد ممکن است از نظر یـــــک موءسسه کالای ساخته‌شده باشد و از نظر موءسسه خریدار مواد اولیه تلقی گردد مانند نخ که از نظر کارخانه ریسندگی جزو کالای ساخته‌شده و از نظر کارخانـــه بافندگی جزو مواد اولیه محسوب میشود . و یا پارچه از نظر کارخانه بافندگی

کالای تکمیلی ولی ازنظر کارخانه‌د وزندگی مواد اولیه‌میباشد .

پ ـ کالای د رجریان ساخت (محصول نیمه‌تمام) c. work in process

عبارت ازمواد خامی استکه‌د رجریان تولید قرارگرفته‌وهنوز تکمیل نشده‌استو یابعبارتدیگر پس ازطی مراحل‌دیگر تبدیل به‌کالای ساخته شده خواهد شد . مانند اتومبیلی استکه‌قطعات آن سوار شده‌ولی هنوز رنگ نشده‌است .

ت ـ کالای ساخته‌شده (تکمیل‌شده) d. finished goods

عبارتاز محصولی است که ساخته‌وتکمیل شده‌وآماده‌برای‌فروش میباشد .

ث ـ موجودی ملزومات : e. supplies

ملزومات اصولا" به‌سه‌گروه‌تقسیم‌میشود . ۱ـ ملزومات کارخانه (تولیدی) ۲ـ ملزوماتمربوط به‌قسمت توزیع و فروش ۳ـ ملزومات اداری .

ملزوماتتولیدی‌عبارتازمواد خامی استکه د رجریان‌تولید کالا بطور غیرمستقیم مورد استفاده قرارمیگیرد بدون اینکه‌قسمت مهمی ازآنرا تشکیل بدهد . مانند روغنی که‌به‌ماشین آلات جهت روان‌شدن آن زده‌میشود .

ملزومات فروشگاه عبارتاز موادی استکه‌برای‌فروش د رقسمت توزیع وفروش مورد مصرف قرار میگیرد مانند لوازم التحریر ونظایر آن .

ملزوماتاداری نیز عبارت از ملزوماتی استکه‌د رقسمت اداری سازمان‌مورد ـ

استفاده قرار میگیرد ، مانند کاغذ ، مداد ، کاربن ، نظایر آن .

ج ـ سیستم ادواری محاسبه موجودی کالا : f. periodic sistem

بطورکلی تعیین موجودی کالا بیکی از دو روش اصلی بنامهای ـ "محاسبه ادواری موجودی کالا" و "محاسبه دائمی موجودی کالا" بعمل میآید که در این قسمت روش ادواری جهت تعیین موجودی کالا مورد بحث قرار میگیرد . در این روش کالای موجود در پایان دوره مالی یا سایر مواقع که دانستن موجودی کالا ضروری بنظر میرسد بطریقی که آنرا موجودی برداری عینی یا اندازه گیری حقیقی موجودیها نامیده میشود با اندازه گیری کالای مذکور تعیین میگردد . ویا بعبارت دیگر در مواقع لزوم و در پایان دوره مالی برای تعیین مقدار موجودی آنرا مورد شمارش قرار داده و بدینوسیله از تعداد و مقدار آن آگاهی حاصل می نمایند و حسابی بنام موجودی کالا وجود ندارد که میزان موجودی کالا را در مواقع ضروری و در پایان دوره نشان دهد . در این روش کلیه خریدها در حسابی بنام حساب خرید کالا بدهکار میگردد و کلیه برگشت از خرید در این حساب ویا حساب جداگانه ای بنام برگشت از خرید بستانکار میگردد و حسابی بنام موجودی کالا وجود ندارد . و کالاهائیکه بفروش میرسد در حساب فروش بستانکار شده و کالای برگشتی در حساب برگشت از فروش بدهکار میگردد . بنابراین حسابی بنام موجودی کالا در این روش نگهداری نمیشود تا در مواقع لزوم برای محاسبه قیمت تمام شده کالای فروش رفته و یا موجودی کالا بآن مراجعه نمود .

بنابراین موءسساتی که‌ازاین‌روش استفاده‌میکنند ناگزیرند در پایان دوره‌مالی ویا سایرمواقع‌منظورتعیین موجودی کالا اقدام‌بموجودی‌برداری‌وشمارش انبارنمایند . تابدینوسیله‌بتوانند سود وبازیان‌ویژه دوره مالی‌رامحاسبه کنند . عیب‌این‌روش‌آن‌استکه چنانچه کالائی دزدیده‌شده‌باشد ویاخراب وازبین‌رفته‌باشد جزو قیمت تمام‌شده کالای‌فروش رفته منظور میگردد بعلت اینکه‌موقعیکه موجودی‌برداری‌گردید یعنی مقدار کالائی که‌درانبار موجود نیست جزو کالای فروش‌رفته‌میباشد بنابراین‌چنانچه درفاصله زمانی بین دو موجودی‌برداری کالائی ازبین‌رفته باشد ویا دزدیده‌شده‌باشد جزو کالای‌فروش رفته‌محسوب‌شده درنتیجه سود وزیان دوره باواقعیت تطبیق نمی‌کند . دیگر اینکه‌زمان‌لازم برای‌شمارش دقیق انبار زیاد است وچون معمولا "قبل از تهیه‌صورت حساب سود وزیان‌این‌عمل‌انجام‌میگیرد معمولا " بعلت کمبود وقت بطور صحیح موجودی برداری‌انجام نمی‌گیرد .

ج — سیستم محاسبه دائمی موجودی‌کالا : Perpetual system

درروش‌محاسبه دائمی موجودی‌کالا یک حساب‌برای‌موجودی‌کالا نگهداری میشود ویااگرکالاهای‌متنوعی باشد برای‌هرکالا یک حساب‌موجودی‌کالا نگهداری میگردد . خرید کالا ویاکالاهائیکه‌بانبار وارد میشود دربدهکاراین‌حساب و فروش کالا ویاکالاهائیکه ازانبارخارج میگردد دربستانکاراین‌حساب ثبت میگردد . درنتیجه مانده‌حساب درهرزمان‌حاکی از موجودی‌کالای‌مذکور درآن تاریخ

میباشد . وقیمت کالای فروش رفته نیز بدین ترتیب تعیین میگردد . زمانیکه کالا بفروش میرود حساب موجودی کالا بستانکار وحساب قیمت تمام شده کالای فروش رفته بدهکار میگردد . این روش بعلت اینکه در هرزمان مقدار موجودی کالا وقیمت تمام شده کالای فروش رفته جهت محاسبه سود وزیان در اختیار استفاده کنندگان قرار میدهد روش خوبی بنظر میرسد . وتنها عیب این روش آن است که احتمال دارد مانده موجودی کالای ثبت شده در دفاتر با موجودی که واقعاً در انبار وجود دارد فرق داشته باشد . بنابراین در این روش برای کنترل بیشتر در فاصله زمانی های لازم از موجودی انبار صورتبرداری می شود وبا موجودی دفاتر تطبیق داده میشود . این روش بیشتر در موسسات صنعتی ، عمده فروشی مورد استفاده قرار میگیرد .

ح - روشهای محاسبه ارزش موجودی کالا (ارزیابی موجودی کالا :

h. costing methods

همانطوریکه فوقاً تشریح گردید دو سیستم برای محاسبه موجودی کالا وجود دارد که این سیستمها عبارت بودند از سیستم محاسبه ادواری موجودی کالا و سیستم محاسبه دائمی موجودی کالا . بهرحال هرسیستمی که موسسات برای محاسبه موجودی خود ترجیح دهند موقعیکه خرید انجام میگیرد ممکن است کالا ها به قیمت مختلفی خریداری شوند . وهمچنین موسسات غالباً در یک دوره مالی قادر نیستند تمام موجودی خود را بفروش برسانند ویا بعبارت دیگر

همیشه مقداری کالا در انبار موجود میباشد . در نتیجه مسئله‌ای که حسابدار با آن مواجه هستند این است که با وجود تنوع در قیمت خرید کالاهای گوناگون کالای فروش رفته با چه قیمتهائی خریداری شده است. و همچنین موجودی کالای باقیمانده انبار با چه قیمتی خریداری شده است. و یا بعبارت دیگر مشکل حسابدار ارزیابی دقیق وصحیح قیمت تمام شده کالای فروش رفته و همچنین تعیین قیمت موجودی کالا در پایان دوره مالی میباشد .

روشهای مختلفی برای ارزیابی موجودی کالا وجود دارد که مهمترین آنها عبارتند از: روش تعیین قیمت تمام شده واحدهای مشخص کالا ، روش محاسبه میانگین ، روش اولین صادره از اولین وارده ، روش اولین صادره از آخرین وارده که ذیلا" هر کدام از آنها شرح داده میشود . تذکر این نکته لازم است که این روشها در موءسساتی بکار میرود که سیستم اداری برای محاسبه کالا بکار میبرند .

خ ـ روش محاسبه میانگین : i. average cost

در این روش فرض بر این است که موجودی آخر دوره و همچنین کالاهای فروش رفته ترکیبی از کالاهای آماده برای فروش میباشد و این روش بیشتر در مورد کالاهائی که بصورت مایع میباشد صدق میکند مانند بنزین که با قیمتهای مختلف خریداری میشود و در انبار ذخیره میگردد بنابراین موجودی آخر دوره و یا مقداری که فروش رفته است از ترکیب و میانگین قیمتهای خریداری شده تشکیل شده است. برای محاسبه موجودی کالا از این روش قیمت میانگین کالای خریداری شده را تعیین نموده و

سپس موجودی کالای آخر دوره و همچنین قیمت تمام شده کالای فروش رفته را بر مبنای آن محاسبه میکنند . برای روشن شدن مطلب فرض میکنیم اطلاعات زیر درد ست است .

تعداد کالای آماده برای فروش ۹۰۰۰ واحد

قیمت کالای آماده برای فروش ۹۰۰۰۰۰ ریال

با در دست داشتن اطلاعات فوق می فهمیم قیمت تمام شده یک واحد کالا ۱۰۰ ریال ($\frac{۹۰۰۰۰۰}{۹۰۰۰}$) میباشد . بنابراین اگر موجودی کالا در آخر دوره ۱۵۰۰ واحد باشد برای محاسبه موجودی کالا و قیمت تمام شده کالای فروش رفته بطریق زیر عمل میکرد .

موجودی آخر دوره = ۱۵۰۰ × ۱۰۰ = ۱۵۰۰۰۰ ریال

قیمت تمام شده کالای فروش رفته = ۱۵۰۰۰۰ − ۹۰۰۰۰۰ = ۴۴۰۰۰۰ ریال

مثال دیگر : اطلاعات زیر از دفاتر تجارتخانه حسینی در پایان دوره مالی منتهی به اسفند ماه سال ۲۵۳۵ در دست است .

موجودی کالا در اول دوره	۱۰۰۰ واحد	قیمت هر واحد	۵۰ ریال جمعاً ۵۰۰۰۰ ریال
خرید در تاریخ اول شهریور ماه	۳۰۰۰ واحد	" "	۴۰ " " ۱۲۰۰۰۰ "
" " پانزدهم آبان ماه	۷۰۰۰ "	" "	۷۰ " " ۴۹۰۰۰۰ "
" " هم اسفند ماه	۴۰۰۰		۸۰ ۳۲۰۰۰۰
	۱۵۰۰۰		۲۴۰ ۹۸۰۰۰۰

موجودی کالای آخر دوره ۳۰۰۰ واحد .

در این روش برای محاسبه موجودی کالای آخر دوره از طریق زیر محاسبه میشود .

قیمت متوسط (میانگین) هر واحد کالا = $\frac{۲۴۰}{۴}$ = ۶۰ ریال

موجودی کالای آخر دوره = ۳۰۰۰ × ۶۰ = ۱۸۰۰۰۰ ریال

قیمت تمام شده کالای فروش رفته = ۹۸۰۰۰۰ − ۱۸۰۰۰۰ = ۸۰۰۰۰۰ ریال

د – روش اولین صادره از اولین وارده j. first in first out

در این روش فرض بر این است که کالا هائی که اول وارد انبار میشود ابتدا فروخته شده و موجودی کالا در آخر دوره از کالا هائی که در آخر خریداری شده است تشکیل شده است و یا بعبارت دیگر نخستین فروش های دوره مالی از موجودی کالا در ابتدای دوره مالی و نخستین خریدها بعمل آمده و بنابراین موجودی کالا در پایان دوره مالی یا تاریخ ارزیابی از آخرین خریدهای کالا میباشد . هرچند این فرضیه در عمل باواقعیت تطبیق نمی کند و عملاً کالا هائیکه زودتر خریداری شده و در انبار در زیر سایر کالا ها قرار گرفته است دیرتر از همه بفروش میرسد . حسن این فروش در آن است که قیمت تمام شده موجودی کالای آخر دوره با آخرین قیمت های خرید و قیمت کالا در بازار روز نزدیکتر است و موجودی کالای آخر دوره که در ترازنامه نشان داده میشود معمولاً باواقعیت نزدیکتر است . روش محاسبه موجودی کالا از این روش بطریق زیر است .

فرض کنیم مانند مثال بالا اطلاعات زیر در دست است:

موجودی اول سال ۱۰۰۰ واحد فی (قیمت هرواحد) ۵۰ ریال

جمعاً ۵۰۰۰۰ ریال

خرید بتاریخ اول شهریور ماه ۳۰۰۰ واحد فی (قیمت هرواحد) ۴۰ ریال

جمعاً ۱۲۰۰۰۰ ریال

" " پانزدهم آبان ماه ۷۰۰۰ ۷۰ ریال

جمعاً ۴۹۰۰۰۰ ریال

" " دهم اسفند ماه ۴۰۰۰ ۸۰ ریال

جمعاً ۳۲۰۰۰۰ ریال

۱۵۰۰۰	۲۴۰	۹۸۰۰۰۰ ریال

موجودی آخر دوره ۳۰۰۰ واحد میباشد .

همانطوریکه در بالا توضیح داده شد در این روش فرض بر این است کالاهائیکه اول خریداری شده اول فروش رفته است و یا بعبارت دیگر فروش کالا به ترتیب خرید است بنابراین موجودی کالای آخر دوره شامل کالاهائی است که در آخر خریداری شده است بنابراین ۳۰۰۰ واحد موجودی آخر دوره شامل کالاهائی است که با قیمت ۸۰ ریال خریداری شده در نتیجه :

موجودی کالای آخر دوره = ۳۰۰۰ × ۸۰ = ۲۴۰۰۰۰ ریال

قیمت تمام شده کالای فروش رفته = ۹۸۰۰۰۰ − ۲۴۰۰۰۰ = ۷۴۰۰۰۰ ریال

در این روش موقعیکه قیمت کالای خریداری شده رو بافزایش باشد . قیمت موجودی

کالا پایان د وره بیشتر وقیمت تمام شده کالا ی فروش رفته کمتر از روشهای دیگر نشان داده میشود . د رنتیجه سود ویژه با انتخاذ این روش بیشتر تعیین میگرد د . واین عمل ونتیجه د رموقعیکه قیمت کالا د ربازار روبکاهش است بعکس میباشد .

ذ ـ روش اولین صاد ره از آخرین وارد ه : k. last in first out

د راین روش به خلاف فوق فرض براین است که نخستین فروشهای د وره مالی از آخرین خرید ها بعمل میآید وموجود ی کالا د رپایان د وره مالی ویا تاریخ ارزیابی ازموجود ی ابتد ای د وره مالی واولین خرید های د وره مالی تشکیل شد ه است . با استفاد ه از این روش برای ارزیابی موجود ی کالا ی پایان د وره بطریق زیر عمل میگرد د .

فرض میکنیم مانند مثالهای قبل اطلاعات زیر د رد ست است .

موجود ی کالا ابتد ای د وره ۱۰۰۰ واحد قیمت هر واحد ۵۰ ریال جمعا ۵۰۰۰۰ ریال

خرید د رتاریخ اول شهریور ماه	۳۰۰۰ "	۴۰ ریال	۱۲۰۰۰۰ "
" پانزد هم همین ماه	۷۰۰۰ "	۷۰	۴۹۰۰۰۰ "
" د هم اسفند ماه	۴۰۰۰ "	۸۰	۳۲۰۰۰۰ "
	۱۵۰۰۰		۹۸۰۰۰۰ ریال

موجود ی کالا د رپایان د وره مالی ۳۰۰۰ واحد میباشد .

چنانچه بفرض این روش توجه شود میتوان فهمید موجود ی کالا ی آخر د وره وقیمت تمام شد ه کالا ی فروش رفته بطریق زیر بد ست میآید .

ریال ۱۳۰۰۰۰ = ۴۰×۲۰۰۰ + ۵۰×۱۰۰۰ = موجودی کالای آخر دوره

ریال ۸۵۰۰۰۰ = ۱۳۰۰۰۰ − ۹۸۰۰۰۰ = قیمت تمام شده کالای فروش رفته

با اعمال این روش در واقعی که قیمتها در بازار رو با فزایش است موجودی کالای پایان دوره کمتر و قیمت تمام شده کالای فروش رفته بیشتر از روش میانگین و روش اولین صادره از اولین وارده نشان داده میشود. در نتیجه سود ویژه از این روش کمتر تعیین میگردد. و بدیهی است چنانچه قیمت در بازار رو به کاهش باشد عکس این حالت پیش میآید.

معایب این روش عبارتست از:

۱ـ اتخاذ روش فوق معمولاً با خط مشی موسسات تطبیق نمی کند زیرا در عمل سعی میشود کالاهائیکه زودتر خریداری میشود زودتر بفروش برسد و این کوشش بخصوص در موسساتی که کالایشان در معرض کهنه شدن، از مد افتادن است بیشتر است.

۲ـ بعلاوه چون در روش اولین صادره از آخرین وارده موجودی کالای پایان دوره به قیمت تمام شده موجودی کالا در ابتدای دوره مالی ارزیابی میشود و همه ساله این روش تکرار میگردد ممکن است موجودی کالا در پایان یکسال برمبنای قیمتهای چند سال قبل تعیین شده باشد و بعبارت دیگر مبلغی که در این روش بعنوان موجودی کالا در ترازنامه نشان داده میشود دور از حقیقت بوده و واقعیت امر را در تاریخ ترازنامه حکایت نمیکند. و باعث گمراهی اشخاصی است که اقلام در ترازنامه

را تجزیه وتحلیل میکنند .

ر- روش تعیین قیمت تمام شده واحد های مشخص کالا :

1. specific identification

در این روش برای هر کالا یک کارت مشخصات تعیین نموده که در آن قیمت خرید وسایر اطلاعات مربوط به کالا نوشته میشود وروی آن نصب میگردد .

بنابراین موجودی کالا ی آخر دوره ویا تاریخ ارزیابی از روی این کارتها - ا - مشخص میگردد . این روش بهترین ومناسبترین طریقه محاسبه موجودی کالا ست ولی بندرت میتوان آنرا بکاربرد . واین روش در مواردی میتواند بکار رود که خرید و فروش کالا تعداد معدود باشد مثل موءسساتیکه اتومبیل میفروشند میتوانند برای هریک کارتی تعیین نمایند که مشخص کننده آنان باشد . همانطوریکه گفته شد اتخاذ این روش در عمل بسیار مشکل میباشد ومستلزم هزینه زیادی است .

برای ارزیابی موجودی کالا از این روش بطریق زیر عمل میگردد .

فرض کنیم اطلاعات زیر در دست است .

موجودی اول سال	۱۰۰۰ واحد	فی ۵۰ ریال	جمعاً ۵۰۰۰۰ ریال
خرید اول شهریور ماه	۳۰۰۰ واحد	فی ۴۰ "	۱۲۰۰۰۰ ریال
" پانزدهم آبان ماه	۷۰۰۰ "	" ۷۰ "	۴۹۰۰۰۰ ریال
" دهم اسفند ماه	۴۰۰۰ "	" ۸۰ "	۳۲۰۰۰۰ ریال
	۱۵۰۰۰		۹۸۰۰۰۰ ریال

موجودی کالا آخر دوره ۳۰۰۰ واحد است.

اگرطبق فرضیه برای هریک از کالاها کارتمشخصات که در آن قیمت و سایر اطلاعات کالا نوشته شده باشد تهیه گردد بدین طریق مشخص میگردد چه مقدار از ۳۰۰۰ واحد کالای آخرسال از کالائی است که قیمت آن ۵۰ ریال بوده وچه مقدار از کالائی است که قیمت هرواحد آن ۴۰ ریال بوده وغیره . وبدین ترتیب موجودی کالا در پایان دوره ودر نتیجه قیمت تمام شده کالای فروش رفته تعیین میگردد .

دفتر روزنامه : JOURANLS

مرحله

بطوریکه در تعریف حسابداری اشاره شد نخستین مرحله حسابداری ثبت معاملات است ودراین مرحله کلیه فعالیت ومعاملات حالی موءسسات بترتیب تاریخ وقوع در دفتری بنام دفتر روزنامه ثبت میشود . بنابراین دفتر روزنامه عبارت از دفتری است که کلیه معاملات موءسسات در آن وبترتیب تاریخ وقوع ثبت گردیده و توضیحات لازمه داده میشود . پس از ثبت معاملات در دفتر روزنامه که مرحله اول حسابداری است کلیه اقلام ثبت شده معمولا " هفته ای یکبار به دفتر کل وحسابهای مربوطه انتقال میابد . نحوه ثبت در دفتر روزنامه در قسمت ثبت معاملات توضیح داده شد ودراین قسمت انواع دفتر روزنامه توضیح داده میشود . در هرموسسه باتوجه بچگونگی حجم فعالیتهای موءسسه از انواع خاص دفتر روزنامه استفاده میگردد . ساده ترین ومتداولترین نوع دفتر روزنامه دفتریست که بنام دفتر روزنامه عمومی

ویا دفتر روزنامه دوستونی است . در موءسسات بزرگ که حجم فعالیت آن بسیار زیاد میباشد و روزانه صدها هزار داد وستد انجام میگیرد از دفاتر دیگری که بنام دفاتر روزنامه اختصاصی معروف است استفاده میشود که این دفاتر عبارتند از دفتر روزنامه پرداختی صندوق ، دفتر روزنامه دریافتی صندوق ، دفتر روزنامه خرید ، دفتر روزنامه فروش که ذیلا" هرکدام از آنها شرح داده میشود .

الف دفتر روزنامه پرداختی صندوق a. cash dislursmento

دفتر روزنامه پرداختی صندوق یکی از دفاتر روزنامه اختصاصی میباشد و غالبا" موءسساتی که روزانه صدها داد وستد انجام میدهند و پرداختهای نقدی زیادی دارند برای سهولت ثبت معاملات در دفتر روزنامه و همچنین صرفه جوئی در وقت از این نوع دفاتر استفاده مینمایند . این دفتر برخلاف دفتر روزنامه عمومی که دارای دو ستون (بدهکار و بستانکار) میباشد دارای چندین ستون است . یک ستون آن اختصاص به پرداختی صندوق و یا بعبارتی دیگر بستانکار صندوق است و ستونهای دیگر مربوط به حسابهائی است که با صندوق ارتباط داشته و پرداختی صندوق در آنها اثر میگذارد . معمولا" این ستونها شامل بستانکاران ، حقوق پرداختی ، اجاره بها و سایر حسابهائی است که بسته به فعالیت موءسسه بیشتر مورد استعمال قرار گرفته و طرف حساب صندوق میباشند . فرم دفتر روزنامه پرداختی صندوق بشکل زیر است :

تجارتخانه حمیـــدی

دفتـــر روزنامه‌پرداختی صنـدوق

تاریـــخ	شرح (گیرنده‌وجه)	صندوق بستانکار	بستانکاران بدهکار	حقوق پرداختی بدهکار	اجاره پرداختی بدهکار	هزینـــه های متفرقـــه			
						حساب	عطف	بدهکار	بستانکار
۳۵/۲/۱	موسسه‌احمدیان	۱۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰						
۳۵/۴/۲	شرکت ماکس	۱۴۰۰۰۰				ساختمان	۱۱	۲۰۰۰۰۰	
"	"					اسناد پرداختی			۶۰۰۰۰
	موازنـــه	۲۴۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰					۲۰۰۰۰۰	۶۰۰۰۰

اگر به ثبت های فوق که بعنوان مثال نوشته شده توجه گردد . در تاریخ ۳۵/۲/۱ تجارتخانه حمیدی مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال بدهی خود را به موسسه احمدیان پرداخت نموده است . در این روش بجای اینکه دو قلم ثبت انجام گیرد به آسانی ستون صندوق که پول پرداخت نموده بستانکار بدهکار گردیده است . و یا تجارتخانه حمیدی ساختمانی بمبلغ ۲۰۰۰۰۰ ریال از شرکت ماکسر خریداری نموده که ۱۴۰۰۰۰ ریال آنرا نقداً پرداخته وبرای بقیه سفته صادر نموده است که بصورت فوق ثبت گردید . واین دفاتر بمنظور آسانی وسهولت وصرفه جوئی در وقت نگهداری میشود . یکی از نکات قابل تذکار آن است که جمع ستون های بدهکار وبستانکار باید باهم برابر باشد . همچنین تعداد ستونها بستگی به ترکیب وفعالیت موسسه دارد . در پایان هرماه ستونهای اختصاصی جمع زده شده و یکسره به حسابهای مربوطه در دفتر کل نقل میگردد .

ب ـ دفتر روزنامه دریافتی صندوق : b. cash reciept

این دفتر نیز مانند دفتر روزنامه پرداختی دارای چند ستون میباشد که یک ستون آن به صندوق اختصاص دارد وکلیه رفتیهای در این صندوق بدهکار میگردد و ـ ستونهای دیگر مربوط به حسابهائی است که دریافتی صندوق در آنها اثر میگذارد و معمولاً شامل حساب بدهکاران ، تخفیفات نقدی فروش ، فروش وحسابهای متفرقه دیگر میشود در این جا فرم آن بشرح زیر نمایش داده میشود .

دفتر روزنامه دریافتی صندوق

تاریخ	شرح	صندوق بدهکار	تخفیفات فروش بدهکار	بدهکاران بستانکار	فروش بستانکار	متفرقه			
						حساب		بدهکار	بستانکار

پ ـ دفتر روزنامه عمومی (دوستونی) : c. general

دفتر روزنامه‌عمومی ساده‌ترین‌ومتداولترین‌نوع دفترروزنامه‌میباشد . این‌دفتر دارای دوستون مبلغ(بدهکار وبستانکار) میباشد و معمولا" درموءسسات کوچك مورد استفاده قرار میگیرد . وفرم آن‌بصورت زیراست .

دفتـــر روزنامه‌عمومی

تاریخ	شـــرح	عطـف	بد هکار	بستانکار

ت ـ دفتر روزنامه‌خریـــد : d: purchase

یکی دیگرازانواع دفتر روزنامه اختصاصی دفترروزنامه خرید میباشد .

دراین دفتر یک ستون اختصاص به‌بستانکاران دارد . علت اختصاص داده یک ستون به‌بستانکاران آن است که‌این خرید ها معمولا " بصورت نسیه‌انجام‌میگیـرد وبرای سهولت وصرفه‌جوئی‌در وقـت ازاین دفاتر استفاده‌میشود . ازمحسنات دیگر این‌نوع دفاتـر آن‌استکه نقل اقلام مندرج درآن به‌حسابهای مربوطـه در دفتر کل‌بآسانی صورت‌میگیـرد . فرم دفترروزنامه خرید بصورت زیـراست .

تاریخ	شرح (نام)	بستانکاران بستانکار	ملزومات بد هکار	کـالا بد هکار	متفرقـــــه			
					حساب	عطف	بد هکار	بستانکار

ث ـ دفتر روزنامه‌فروش : e. sales

در این دفتر کلیه معاملات فروش نسیه ثبت میگردد . ویك ستون اختصاص به بدهکاران دارد وستونهای دیگر مانند سایر دفاتر اختصاصی بستگی به حجم ونوع فعالیت موءسسه دارد نمونه دفتر روزنامه فروش بشکل زیر است :

دفتر روزنامه فروش

تاریخ	شرح	شماره سیاهه	بدهکاران بدهکار	فروش بستانکار	مالیات بر فروش بستانکار	متفرقه			
						حساب	عطف	بدهکار	بستانکار

اجـــــــاره : LEASE

عبارتازیك توافق وقرارداد انتقال حق استفادهازیك دارائی بین مالك آن وشخص دیگر (استفادهکننده ازدارائی) معمولا" درقبال پرداخت قسطی میباشد . مانند اجارهخانه ونظایر آن . غالبا" مدت استفاده وهرنوع محدودیت استفاده ، مبلغ پرداختی ، و فاصله زمانی پرداخت درقرارداد ذکرمیگردد .

بدهـــــی : LIABILITIES

بدهی یك موءسسه عبارتازمبلغی استکه موءسسه مذکور بافراد و یـــــا موءسسات دیگر بدهکار استیابعبارت دیگر بدهی عبارتازحق وحقوقی اســـت که سایر اشخاص (غیراز صاحب یاصاحبان موءسسه) نسبتبه دارائی یك موءسسه دارند . ارقامی که درسمتچپ ترازنامه تحت عنوان بدهی نوشتهمیشود معرف چنین دیونی میباشد . ومعمولا" این نوع دیون درمقابل خرید دارائی بطـــور نسیهویا دریافت واهبوجود میآید . بدهی موءسساترااصولا" بهبدهی جـاری وبدهی طویل المدت وبدهی احتمالی تقسیممیکنند کهذیلا" شرح دادهمیشود :

الف ـ بدهی جاری : a. current

بدهی جاریعبارت از دیونی استکهمعمولا" باید درعرض مدتی کوتـاه وغالبا" ازمحل دارائی جاری موءسسهپرداختگردد . انواع مهم این نوع بدهـــی عبارتاستازبستانکاران ، اسناد پرداختنی (کوتاهمدت) حقوقپرداختنـی پیشدریافت درآمد ونظایـر آن .

ب ـ بدهی احتمالی : b. contingent

بدهی احتمالی عبارتاز دیونی استکهبرادموءسسه قطعی نمیباشد .

برای روشن شدن مطلب میتوان تنزیل سفته راناهرد . چنانچه دارنده ـ سفته قبل ازسررسید آن بعللی سفته رانزد بانك تنزیل نماید وپول آنـــرا دریافت کند .این یك نوع بدهی احتمالی برای او بوجود میآورد . چون اگـر صادرکننده سفته در زمان سررسید سفته مبلغ پول را نپردازد مسئول دارنده سفتـــه می باشد وبدهی او قطعی میگردد .وتازمان سررسید این بدهی جزو بدهی احتمالی شخص تنزیل کننده میباشد .

پ ـ بدهی طویل المدت : c. long-term

عبارتاز بدهی استکهزمان سررسید ویابعبارتدیگر بازپرداخت آن در آینده نسبتاً دورمیباشد ومعمولاً بیش ازیکدوره مالی است. مهمترین نوع بدهـی طویل المدت عبارتاز دیون رهنی واوراق قرضه ای است کهبرخی از موءسســات جهتتوسعه فعالیتهای خود صادروبرای فروش ببازارعرضه میکنند .

بـــازار : MARKET

در اصطلاح حسابداری عبارتاستاز جاومحلی کهدرآن اوراق بهادارمانند اوراق قرضه ، سهام ونظایر آن بطورآزاد خرید وفروش میشود .

دارائی نقدی (پولی) : MONETARY ASSETS

عبارتازمجموع برخی ازدارائی جاریکه یانقد هستند و یاقابلیتآنهـا

به‌نقد بسیار زیاد است . این نوع ارائی شامل پول نقد ، موجودی در بانک ، سهام قابل فروش (سرمایه‌گذاری شده در سایر موءسسات) ، بدهکاران - (کوتاه‌مدت) و اسناد دریافتنی (کوتاه‌مدت) میباشد .

اسناد تجاری :

NOTES

اسناد تجاری در معنای وسیع کلمه شامل تعداد زیادی از اسناد است که روزانه در موءسسات تجاری تهیه ورد و بدل میگردد . این قبیل اسناد غالبا" بجای وجه نقد مورد استفاده قرار میگیرد ویا از وجود دینی حکایت مینماید . مانند چک ، چک تضمین شده ، حواله‌های پرداخت وجه ، حواله صندوق ، سفته ، براتو نظایر آن :

الف - اسناد پرداختنی : a. payable

بطور کلی معاملات در موءسسات تجاری یا بطور نقد انجام میشود یا بطور نسیه . معاملات نسیه نیز برد و نوع است . یکی اینکه خریدار با فروشنده قرار میگذارد تمام یا قسمتی از بهای کالای خریداری شده را بعدا" بپردازد . ویا اینکه در مقابل این خریدسند ی به فروشنده تسلیم مینماید . مبلغ این سند در حساب اسناد پرداختنی خریدار بستانکار میگردد . بنابراین مانده حساب اسناد - پرداختنی حاکی از بدهی موءسسه به افراد و موءسسات در مقابل خرید نسیه ویا وام دریافتی است که در ازای آن سندی (سفته ، چک ، برات ، نظایر آن) رد و بدل میگردد . این حساب جزو بدهی موءسسه بوده و در ترازنامه در طبقه بدهی جاری -

نشان داده میشود .

ب ـ اسناد دریافتنی : b. receivable

عبارتازاسنادی استکه در مقابل فروش نسیه ویاپرداختوام کوتاه مدت دریافتمیگردد. مانده این حسابحاکی از طلب موءسسه ازافراد ویاموءسسات دیگر در مقابل فروشنسیه ویاواپرداختی استکه در ازای آن سندی (چک ، سفته ، برات ، نظایر آن) رد وبدل میگردد . این حساب جزو دارائی موءسسه بوده ودرترازنامه درطبقه دارائی جاری قرارمیگیرد . همانطوریکه قسمتی از مطالبات (حسابیدهکاران) ممکن استبنظر لا وصول آید امکان وصول برخی ازاسناد دریافتنی نیز ممکن استمورد تردید واقعشود . بنابراین بهتراست در تاریخ تنظیم ترازنامه معادل اسناد یکه وصول آن مشکوك بنظر میرسد بحساب هزینه دوره منظورنموده ومعادل همان مبلغ درحساباندوخته برای اسناد مشکوك الوصول ثبتکرد .

سرمایه صاحب یاصاحبان موءسسه : OWNERS EQUITY

سرمایه عبارتستازحق یاعلاقهٔ صاحب یاصاحبان موءسسه نسبت بهدارائی موءسسه مذکورمیباشد ویابعبارتدیگر آن قسمتازدارائی موءسسه وسازمان میباشد که توسط سرمایه گذاران وصاحبان آن تاءمین گردیده است. ومقدار آن از تفاضلهای موءسسه ازجمع دارائی بدست میآید . بطورکلی سرمایه متعلق بهرموءسسه از دومبلغ حاصل میشود . ۱ـ سرمایه گذاری صاحب یاصاحبان موءسسه .

۲ــ سود ویژه (پس ازتمام هزینه ها وسود تقسیم شده) حاصل ازفعالیتهای مؤسسه که در سازمان باقی میماند . ویا بعبارتد یگر افزایش در سرمایه ازطریق تحصیل سود خالص نتیجه شده ازفعالیت های مؤسسه انجام میگیرد .

شرکتهای غیر سهامی : PARTNER SHIP

عبارتازشرکتهائی هستند که سرمایه آن بوسیله د ویا چند نفر تأمین گردیده است ویا بعبارتد یگر سرمایه آن متعلق به د وویا چند نفر شریک میباشد . در این شرکتها د رصورتیکه شرکت نامه منع نکرده باشد سهم هریك ازشرکاء ازسود بسرمایه وی اضافه میگرد د . ونحوه فعالیت شرکتهای غیرسهامی و اداره امور آن د رنوشته ای که بنام شرکت نامه معروف است تعیین میگرد د . اخذ مالیات د رشرکتهای غیرسهامی برمبنای د رآمد هر فرد میباشد . یعنی مالیات بر روی د رآمد شرکت تعیین نمی گرد د بلکه هرشخص به نسبت سودی که د ریافت مینماید به د ولت مالیات میپرد ازد .

حقوق بازنشستگی : PENSIONS

عبارتاز حقوق ویا مزایائی است که هرسازمان به افراد وکارکنان خود پس از بازنشستگی پرداخت مینماید . ومعمولا " این حقوق د رکشور امریکا بوسیله سازمانهائی (مانند بانك ، شرکتهای بیمه) بغیرازشرکت کارفرما پرداخت میگرد د . و چون د رزمانیکه شخص شاغل است کارفرما همه ماهه مبلغی ببانك ویا شرکت بیمه جهت حقوق بازنشستگی کارمند خود پرداخت مینماید .

وجه‌نقد (پول‌نقد) جزئی : PETTY CASH

در موءسسات پرداخت هزینه‌های جاری وضروری روز مره که مبلغ آن کم میباشد توسط چک غالبا" موجب اتلاف وقت ومستلزم هزینه است. بدین منظور بعض موءسسات همیشه مبلغ جزئی پول نقد در سازمان جهت پرداخت اینتوع هزینه‌های ضروری وفوری نگهداری می نمایند . واصطلاح فوق بدین معنی میباشد .

اصل سرمایه : PRINCIPAL

عبارتاز اصل سرمایه‌ویا مبلغی استکه بهره بآن تعلق می گیرد . مثلا" در موقع دریافت وام مبلغی راکه برمبنای آن بهره تعلق میگیرد رااصل سرمایه می نامند .

تخفیفات خرید : PURCHASE DISCOUNT

بعضی از فروشندگان برای تشویق خریداران به‌پرداخت بهای کالای خریداری شده در مدتی کوتاه‌تر برای آنان نوع خاصی تخفیف بعنوان جایزه تعیین مینمایند که این تخفیف برای خریدار بعنوان تخفیف نقدی خرید محسوب میشود . مثلا" می گویند اگر بهای کالای خریداری شده راکه خریدار قرارست در پایان دو ماه آینده پرداخت نماید درفاصله زمانی بین خرید و ۱۰ روز آینده پرداخت کند ۲٪ نسبت به بهای کالا تخفیف داده میشود . مسئله‌ای که حسابداران برای ثبت این نوع تخفیفات باآن روبرو هستند این استکه در زمان خرید قیمت

کالای خریداری شده باید به چه مبلغی در دفاتر خرید ارثبت کرد یا بعبارت دیگر باید به قیمت ناخالص (بدون تخفیف) ثبت گردد ویا به قیمت خالص (با تخفیف) منعکس شود . چنین بنظر میرسد که ثبت کالا به قیمت خالص عاقلانه تر بنظر میرسد . چون این کالا را میتوانستیم به قیمت کمتری خریداری نمائیم وچنانچه بین تاریخ تخفیف نتوانستیم پرداخت نمائیم این نباید روی قیمت کالا اثر بگذارد بلکه یک هزینه ای است که باید در حساب سود وزیان دوره منظور گردد . بهرحال ثبت تخفیفات نقدی خرید بصورت زیر است .

فرض کنیم موءسسه احمدیان کالائی به مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال خریداری می نماید که تاریخ پرداخت آن ۳ ماه دیگر میباشد . و طبق قرارداد فروشنده قبول می نماید چنانچه موءسسه احمدیان بهای کالا را در مدت کمتر از ۱۵ روز پرداخت کند از ۳٪ تخفیف برخوردار میشود .

۱ـ ثبت بصورت قیمت ناخالص کالای خریداری شده

حساب کالا ۵۰۰۰۰ ریال

بستانکاران ۵۰۰۰۰ ریال

وچنانچه قبل از ۱۵ روز پرداخت گردد بصورت زیر عمل میشود .

بستانکاران ۵۰۰۰۰ ریال

صندوق ۴۸۵۰۰ ریال

تخفیفات خرید ۱۵۰۰

وچنانچه بعد از ۱۵ روز پرداخت گردد .

حساب بستانکاران ۵۰۰۰۰ ریال (بدهکار میشود)

صندوق ۵۰۰۰۰ ریال (بستانکار میشود)

زیان حاصل از استفاده ننمودن تخفیفات خرید ۱۵۰۰ ریال (بدهکار میشود)

تخفیفات خرید ۱۵۰۰ ریال (بستانکار میشود)

در حالت دوم که خرید بصورت خالص ثبت میگردد .

حساب کالا (خالص) ۴۸۵۰۰ ریال (بدهکار میشود)

بستانکاران ۴۸۵۰۰ ریال (بستانکار میشود)

وچنانچه بهای کالا بموقع پرداخت گردد (قبل از ۱۵ روز)

بستانکاران ۴۸۵۰۰ ریال (بدهکار میشود)

حساب صندوق ۴۸۵۰۰ ریال (بستانکار میشود)

وچنانچه بعد از ۱۵ روز پرداخت گردد .

بستانکاران ۴۸۵۰۰ ریال (بدهکار میشود)

زیان حاصل از استفاده ننمودن تخفیفات خرید ۱۵۰۰ ریال (بدهکار میشود)

حساب صندوق ۵۰۰۰۰ ریال (بستانکار میشود)

برگشت از خرید : PURCHASE RETURN

در هر موسسه وفروشگاهی ممکن است گاهگاهی بعللی از علل قسمتی از کالای خریداری شده برگشت داده شود در این موارد میتوان معادل کالای برگشتی

ازحساب خرید کالا کم‌نمود .لکن بهتراستبجای‌بستانکارکردن (کاهش‌دادن)
حساب‌خرید کالا حساب‌جداگانه‌دیگری‌برای‌برگشت‌ازخرید اختصاص‌داده و در آن
مقداروم‌بلغ‌کالاهای‌برگشتی را ثبت‌نمود . مانده‌این حساب‌همیشه‌بستانکاراست
وحاکی‌از جمع‌برگشت ازخرید طی دوره‌مالی استوهنگام تعیین قیمت‌تمام‌شده
کالای‌خریداری‌شده درصورت‌حساب‌سود وزیان ازمانده‌حساب‌خرید کسرمیگردد .

قیمت‌تعویض‌ویاتبدیل : REPLACEMENT COST

دراین‌روش برای‌محاسبه‌سود وزیان‌واقعی دوره‌گفته‌میشود که‌درآمد (فروش)
وقیمت‌تمام‌شده‌کالای‌فروش رفته مربوطه باید برحسب‌مبلغ ریالی محاسبه‌گردد که
دارای‌قدرت‌خرید یکسان‌باشد ویابعبارتدیگر قیمت تمام‌شده‌کالای‌فروش‌رفته
که‌درصورت حساب سود وزیان‌گزارش‌میگردد باید برحسب‌مبلغی باشد که‌درتاریخ
تنظیم‌این‌صورت‌حساب میتوان‌مشابه آن کالا را خریداری‌کرده‌وجایگزین‌کالای
فروش‌رفته‌نمود . فرض‌کنیم کالائی بمبلغ ۱۰۰۰۰ ریال‌دراول دوره‌خریداری‌میگردد
ودرپایان‌دوره (یاهرزمان‌دیگر) بمبلغ ۱۵۰۰۰ ریال‌بفروش‌میرود طبق‌این‌روش
میگویند که‌درزمان‌فروش‌کالا باید بررسی نمود تامشابه‌آن‌چه‌مبلغ است وقیمت تمام
شده کالای‌فروش رفته‌رابرای‌محاسبه‌سود وزیان‌برحسب قیمت بازاروقیمت روزتعیین
نمود .که‌دراین‌مثال‌فرض‌میکنیم درزمان‌فروش‌کالای مذکورقیمت کالای‌مشابه‌کالای‌
فروش رفته ۱۳۰۰۰ ریال‌باشد دراین‌صورت میگویند سود واقعی‌مبلغ ۲۰۰۰ —
(۱۳۰۰۰—۱۵۰۰۰) میشود نه‌مبلغ ۵۰۰۰ (۱۰۰۰۰—۱۵۰۰۰) ریال .

درآمد خالص (سود ویژه) : RETAINED ERRNING

عبارت از حسابی است که افزایش در سرمایه صاحبان موءسسه را در اثر فعالیتهای سازمان مذکور در آن ثبت و نگهداری مینمایند و در ترازنامه تحت عنوان این حساب در قیمت سرمایه نوشته میگردد . این اصطلاح مترادف با درآمد خالص (net incone) میباشد که ما فقط یک کلمه درآمد خالص میتوانیم برای آن بکار ببریم ولی در حسابداریهای دیگر مانده حساب درآمد (net incone) بحساب فوق منتقل شده و در ترازنامه نشان داده میشود . و مانده این حساب حاکی از سود خالص (افزایش در سرمایه) موءسسه میباشد .

مستهلک کردن (بازنشسته کردن) بدهی های طویل المدت : RETIREMENT-LONG- TERM-DEBT

بدهی های طویل المدت عبارت از دیونی است که زمان سررسید و یا بعبارت دیگر بازپرداخت آن در زمان نسبتاً دور میباشد . که از انواع بدهی اوراق قرضه و دیون رهنی را میتوان نام برد . معمولاً در زمان انتشار این نوع اوراق شروطی در آن قید میگردد که یکی از این شروط طریقه مستهلک کردن و یا بازخرید کردن بدهی میباشد . بطور کلی مستهلک کردن به سه طریق انجام می گیرد .

۱ــ بازخرید کردن ۲ــ تعویض با بدهی جدید ۳ــ تبدیل کردن که ذیلاً شرح داده میشود .

الف ـ بازخرید کردن بدهی طویل المدت: a.redemtion

درزمان انتشار اوراق قرضه (بدهی های طویل المدت) قید میگردد که موءسسه ناشرمیتواند قبل ازسررسید این نوع بدهی ها باپرداخت مبلغی بیشتر از ارزش اسمی آنرا مستهلك نماید . معمولا این مبلغ درصدی ازارزش اسمی بدهی میباشد . بنابراین موءسسه ناشرمیتواند بدینوسیله بدهی خود رابازخرید نماید . وهمچنین دراین حالت میتواند اوراق قرضه خود را ازبازار آزاد نیز خریداری کند .

ب ـ تبدیل کردن بدهی طویل المدت: b. conversion

دراین حالت برای مستهلك کردن بدهی طویل المدت (اوراق قرضه ، نظایر آن) شرطی وجود دارد که درآن قید میگردد خریداران وطلبکاران در صورت تمایل میتوانند مبلغ طلب خود راتبدیل به سهام موءسسه ویا سازمان نمایند وبدین وسیله بدهی مستهلك میگردد .

پ ـ تعویض کردن بابدهی جدید : c. refunding

بدهیهای طویل المدت مانند اوراق قرضه ممکن است با انتشار اوراق قرضه دیگر تبدیل به بدهی جدید گردد . دراین حالت موءسسه ناشر اوراق قرضه جدیدی منتشر نموده وجایگزین بدهی قبلی مینماید وبدینوسیله بدهی مستهلك میگردد .

درآمد : REVENUE

عبارت ازافزایش در دارائی موءسسه در نتیجه فروش کالا ویاانجام خدمت میباشد . زمانیکه یك موءسسه خدماتی برای دیگران انجام ویا کالائی بآن تحویل میدهد مبالغی ازآنان دریافت میدارویا اینکه معادل خدمات انجام شده ویا کالائی تحویلی ازآنان طلبکار میشود . درحالتاول یعنی دریافت پول حساب صندوق بدهکار میگردد ودرحالتدوم حساب مطالبات (بدهکاران ، اسناد دریافتنی) بدهکار میشود درهردوحالتدارائی موءسسه در اثرانجام خدمات یاتحویل کالا افزایش می یابد چنین افزایشی راکه در دارائی یك موءسسه حاصل میشود درآمد می نامند . لازم بهتذکر است که این افزایش باید در مقابل خدمت انجام ویا تحویل کالا باشد تابتوان آنرا درآمد بحساب آورد . مثلا دریافتوام باعث میشود حساب صندوق بدهکار گردد وافزایش یابد این نمیتواند برای موءسسه گیرنده وام درآمد محسوب شود .

درآمد حاصل از فروش: SALES REVENUE

عبارت از افزایش در دارائی ویا درآمدی است که در نتیجه فروش کالا یا خدمات سازمان ویا موءسسه میگردد .

قیمت اسقاط یافرسوده دارائی ثابت : SALVAGE VALUE

عبارت ازقیمت دارائی ثابت در پایان عمر مفید آن میباشد ویابعبارت دیگرعبارت ازمبلغی است که هنگام ازجریان خارج کردن دارائی ثابت ازطریق فروش یامعاوضه

آن بادارائی ثابت دیگرتحصیل میشود .

فرض کنیم دارائی ثابتی (ماشین تولیدی) بمبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال خریداری شده وپیش‌بینی میشود که عمرمفید آن ۱۰ سال باشد . پس از ۱۰ سال ماشین را بمبلغ ۲۰۰۰ ریال میفروشیم این مبلغ را قیمت فرسوده دارائی ثابت مینامند .

SECURITIES AND EXCHANGE COMMISION : (SEC)

عبارتست از یک سازمان دولتی در آمریکا میباشد که به امور شرکتهای سهامی رسیدگی مینماید . وچنانچه شرکتهای سهامی در آمریکا بخواهند سهامی در ایالتی بفروش برسانند یا ایالتی که در آن فعالیت دارند منتشر نمایند این سهام باید بگواهی سازمان فوق برسد و یا اجازه آنان باشد .

وجوه استهلاکی :

SINKING FUNDS

اصولا " موسسات هنگام دریافت وامهای طویل المدت از طریق انتشار اوراق قرضه ویا دیون رهنی ونظایر آن تعهد می نمایند اصل بدهی را در سررسید معینی در آینده نسبتا " طولانی پرداخت نمایند . ویا بعبارت دیگر بدهی طویل المدت که از طرق مختلف (مثلا " انتشار اوراق قرضه) ایجاد میگردد عبارتست از دریافت وام ویا سایر وجوه در قبال پرداخت مبلغ معینی بهره وتعهد پرداخت اصل بدهی در زمان نسبتا " دور در آینده که سررسید وام نامیده میشود میباشد . در بعضی موارد استثنائی موقعیکه موسسه‌ای جهت توسعه فعالیت های خود ویا بمنظور تحصیل پول اقدام بانتشار اوراق قرضه مینماید در آن قید میشود که موسسه ناشر میتواند

(باید) مبلغی هم خود را در فاصله زمانهای معین (معمولا "سالیانه) پرداخت نماید . وبدین طریق بدهی خود را مستهلك نماید . اصطلاح فوق به این نوع بدهی ها در طویل المدت اطلاق میشود مثلا" موءسسه ای مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه منتشر نماید که سررسید آن ۱۰ سال بعد از تاریخ انتشار آن باشد با بهره ۸ ٪ . چنانچه در زمان انتشار قید کرد بجای اینکه موءسسه ناشر تمام پول را در تاریخ سررسید پرداخت نماید سالیانه مبلغ ۱۰۰۰ ریال بدهد این نوع بدهی ها را وجوه استهلاکی می نامند .

موسسات فردی : SOLE PROPRIETORSHIP

بطور کلی موءسسات ممکن است بصورت تجارتخانه ویا موءسسه فردی و یا بصورت شرکت باشد . شرکتها نیز بشرکتهای سهامی وغیر سهامی تقسیم میشوند سرمایه در موءسسات فردی متعلق بیك نفر بوده وسود حاصل از عملیات و فعالیتهای موءسسه به سرمایه صاحب آن افزوده میگردد . اصطلاح فوق به موءسسات وتجارتخانه های فردی اطلاق میگردد .

STATEMENT OF CHANGES IN FINANCIAL POSITION

عبارت از صورتحسابی است که در آن تغییرات در وضع مالی موءسسه بین دو تاریخ مختلف (معمولا" بین دو ترازنامه) را تشریح نموده ومنابع تغییرات را نشان میدهد . برای حصول باین هدف ابتدا اقلام موجود در ترازنامه تهیه شده در پایان دوره مالی را با ترازنامه دوره قبل مقایسه می نمایند . وتغییرات در اقلام بدهی ،

دارائی وسایراقلام راتعیین ومشخص می نمایند وسپس ازروی صورتحساب سود و زیان وسایر اطلاعات موجود منابع این تغییرات وعلت آنرا پیدا نموده ودر صورت حساب مربوطه بصورت گزارش نشان میدهند . وبدین وسیله مشخص میگردد که واقعاً" تغییرات در دارائی ویا افزایش سرمایه ویا تغییرات در بدهی ویا کاهش آنها به چه علتی بوده ومنابع این تغییرات کدامند . چنانچه صندوق که یکی از اقلام دارائی است مثلاً" ۱۰۰۰۰ ریال نسبت به دوره گذشته افزایش داشته است ـ بدینوسیله مشخص میگردد آیا در اثر دریافتوام بوده ، انتشار سهام بیشتر بوده ، درآمد وفروش بیشتر بوده ویا ترکیبی از آنها بوده ونظایر آن .

ترازآزمایشی : TRIAL BALANCE

ترازآزمایشی عبارت از فهرستی از مانده حسابهای دفتر کل میباشد که هرچند باریکبار بمنظور حصول اطمینان از صحت ارقام آن تهیه میشود . تنظیم ترازآزمایشی قبل از تهیه صورتحسابها از نظر سهولت تفکیک واستخراج اقلام مورد نیاز برای درج در صورتحسابها نیز مفید وضروری است .

دستمزد وحقوق : WAGES AND SALARIES

اصولاً" دستمزد درمقابل ساعت کار داده میشود وبه مقدار ساعت کار بستگی دارد ومبلغ آن با ساعت کار تغییر میکند . ومعمولاً" بکارگران پرداخت میگردد ولی حقوق عبارت از یک مبلغ معینی است که معمولاً" ماهیانه پرداخت میگردد و غالباً" حق الزحمه آن راکه به کارمندان ، مدیران داده میشود حقوق می نامند .

سرمایهٔ جـاری : WORKING ± CAPITAL

مازاد دارائی جاری بربدهی جاری سرمایه‌جاری نامیده میشود ویابعبارت دیگر بدهی جاری ـ دارائی جاری = سرمایه‌جاری .

سرمایه‌جاری حاکی ازتضمینی استبرای بدهی های جاری بطلبکاران . درهـر حال سرمایه جاری هرموٴسسه باتوجه‌به حجم عملیات وچگونگی فعالیتهای ـ موٴسسه مذکور باید باندازه ای باشد که‌تکافوی هزینه‌های جاری‌آن موٴسسـه رادرمدتی مناسب‌بنمایـد .

APPENDIX B

MANAGERIAL ACCOUNTING TERMINOLOGY INTERPRETED IN THE IRANIAN LANGUAGE

Term	Pages
ABSORPTION COSTING	B-5
DIRECT COSTING	B-6
ABSORPTION RATE	B-11
ACCUMULATION	B-14
ACTUAL COST	B-14
ALLOCATION	B-14
AMORTIZATION PERIOD (see payback period)	
APPLIED (overhead)	B-15
ASSET TURN OVER (see Return on Investment)	
ASSIGNMENT (cost)	B-21
BILL OF MATERIALS	B-22
BREAK EVEN ANALYSIS	B-18
BREAK EVEN POINT	B-22
BUDGET	B-16
BURDEN	B-17
BY PRODUCT	B-17
CAPACITY	B-18
CAPITAL BUDGETING	B-24
CAPITAL EXPENDITURE ANALYSIS	B-24
CAPITAL EXPENDITURE ANALYSIS METHOD	B-58
CAPITAL EXPENDITURE BUDGET (see Capital Expenditure)	
CAPITAL EXPENDITURE (see Capital Expenditure)	
CAPITAL COST	B-24

	TERM PAGES
CAPITAL RATIONING	B-27
CASH BUDGETING	B-28
CASH INFLOW	B-30
CASH OUTFLOW	B-30
CASH FLOW	B-30
COMMITTED FIXED COST	B-43
COMPTROLLER	B-31
CONTRACT	B-31
CONTRIBUTION-MARGIN	B-31
CONTRIBUTION MARGIN RATIO	B-33
CONTROL	B-35
CONTROL-REPORT	B-47
CONTROL-REPORT PERIOD	B-47
CONTROLLER (see Comptroller)	
CONTROL-ACCOUNT	B-35
CONTROLLABLE-COST	B-36
CONTROLLABLE-RESPONSIBILITY B-58	B-58
COMPOUND-INTEREST	B-61
CONVERSION COST	B-37
COST-BEHAVIOR	B-54
COST-CENTER	B-37
COST-CLASSIFICATION SCHEME	B-52
COST-FLOW	B-38
COST-OBJECTIVE (see Cost Center)	
COST OF CAPITAL	B-74
COST TRACEABILITY (see Traceability to Cost Objective)	

	TERM PAGES
DIFFERENTIAL COST	B-57
DIRECT-COST	B-38
DIRECT-COSTING	B-6
DIRECT-LABOR	B-39
DIRECT-LABOR COST	B-40
DIRECT-MATERIAL	B-40
DIRECT-MATERIAL COST	B-40
DIRECTLY RELATED COST	B-41
DISCOUNT PRESENT VALUE (RATE)	B-62
DISCRETIONARY FIXED COST	B-42
DISCOUNT CASH FLOW (see Time Adjusted Rate of Return)	
ECONOMIC LIFE	B-64
FACTORY OVERHEAD (see Burden)	
FIXED COST	B-41
FINANCIAL STATEMENT METHOD (see Unadjusted Rate of Return)	
FULL COSTING (see Absorption Cost)	
HISTORICAL COST (see Actual Cost)	
INDIRECT COST	B-44
INTERNAL RATE OF RETURN (see Time Adjusted Rate of Return)	
INVESTMENT-CENTER	B-45
INVESTOR'S METHOD (see Time Adjusted Rate of Return)	
MARGINAL BALANCE (see Contribution Margin)	
MARGINAL CONTRIBUTION (see Contribution Margin)	
MIXED COST	B-45
MARGIN ON SALE (see Internal Rate of Return)	

	TERM PAGES
NET PRESENT VALUE METHOD (NPV)	B-65
NON CONTROLLABLE COST	B-48
NON VARIABLE COST (see Fixed Cost)	
PAY BACK PERIOD	B-75
PREDETERMINED OVERHEAD RATE (see Absorption Rate)	
PRESENT VALUE (see N.P.V.)	
PRESENT VALUE INDEX (see Profitability Index)	
PRIME-COST	B-48
PROFITABILITY INDEX	B-70
PROFIT-CHART (see Break Even Chart)	
RESPONSIBILITY CENTER	B-46
RETURN ON INVESTMENT (ROI)	B-48
REVENUE CENTER	B-50
SELLING COST	B-54
SEMI-VARIABLE COST (see Mixed Cost)	
SIMPLE RATE OF RETURN (see Unadjusted Rate of Return)	
T ACCOUNT (see Account)	
TIME ADJUSTED RATE OF RETURN	B-71
TIME VALUE OF MONEY	B-60
TRACEABILITY TO COST OBJECTIVE	B-55
UNADJUSTED RATE OF RETURN	B-75
UNADJUSTED RATE OF INVESTMENT (see Unadjusted Rate of Return)	
VARIABLE COST	B-50

روش تعیین مقدار هزینه انجام شده (جذب شده)

ABSORPTION-COSTING

عبارت از روشی است که طی آن میتوان قیمت تمام شده یك واحد کالای تولیدی (تولید شده) را در یك دوره تولیدی تعیین نمود . وهدف از این روش تعیین قیمت تمام شده یك واحد کالای تولید شده ، قیمت تمام شده مقدار کالای فروش رفته ، و تعیین مقدار موجودی کالا میباشد .

در این روش برای محاسبه قیمت تمام شده یك واحد کالای تولید شده طی دوره مقدار هزینه متغیر وهزینه ثابت طی دوره را جمع نموده وبر تعداد واحد تولید شده تقسیم مینمایند .

مثال :

فرض کنیم شرکت تولیدی x در طی یك دوره ۱۰۰۰۰ واحد کالا تولید نماید .

هزینه ثابت دوره (طی دفاتر) مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال وهزینه متغیر هر واحد ۱ ریال میباشد . چنانچه بخواهیم با توجه باطلاعات فوق قیمت تمام شده یك واحد کالا را تعیین نمائیم همانطوریکه توضیح داده شد بطریق زیر عمل میگردد .

(fixed cost) هزینه ثابت دوره	۱۰۰۰۰ ریال
(variable cost) هزینه متغیر دوره (۱۰۰۰۰ × ۱)	+ ۱۰۰۰۰
(total cost) جمع قیمت تمام شده کالای تولید شده	۲۰۰۰۰ ریال
(unit produced) کل واحد تولید شده طی دوره	÷ ۱۰۰۰۰
(cost per unit) هزینه تمام شده یك واحد کالا	۲

چنانچه شرکت تعداد ۴۰۰۰ واحد از کالای تولید شده را بفروش برساند وقیمت فروش یک واحد ۳ ریال باشد برای محاسبه سود شرکت ، قیمت تمام شده کالائیکه فروختیم وهمچنین قیمت موجودی انبار (باقیمانده کالا) چنین عمل می کنیم .

(revenue or sale) درآمد فروش (۴۰۰۰×۳) ۱۲۰۰۰ ریال

(cost cf good sold) قیمت تمام شده کالای فروش رفته (۴۰۰۰×۲) ۸۰۰۰ -

(net in come) سود حاصل از فروش ۴۰۰۰ واحد ۴۰۰۰ ریال

برای محاسبه موجودی کالا طی دوره ۱۰۰۰۰ واحد تولید کرده بودیم و تعداد ۴۰۰۰ واحد آنرا فروختیم در نتیجه تعداد ۶۰۰۰ واحد موجودی خواهیم داشت که مبلغ آن

موجودی کالا ریال ۱۲۰۰۰ = ۲×۶۰۰۰

نکته ای که در اینجا قابل تذکار میباشد آن است که در این روش قیمت تمام شده هر کالا از دو قسمت هزینه متغیر وهزینه ثابت تشکیل شده است ویا بعبارت دیگر تمام هزینه ها را نجام شده (متغیر وثابت) بر تعداد واحد کالا تقسیم میشود ومسئله ای که در این روش وجود دارد آن است که قیمت تمام شده یک واحد کالا در سطوح مختلف تولید فرق مینماید .

روش هزینه یابی مستقیم : DIRECT COSTING

روشی که در سالهای اخیر برای تعیین قیمت تمام شده یک واحد کالا ی

تولیدی معمول ورایج گردیده است روش هزینه‌یابی مستقیم –

(direct costing) میباشد . در این روش برای تعیین قیمت تمام‌شده یک واحد کالای تولید شده هزینه متغیر را منظور میدارند یعنی مقدار هزینه متغیر که شامل هزینه دستمزد ، هزینه مواد اولیه وهزینه سربار متغیر که مستقیماً" برای تولید کالا بکار میرود رابرتعداد کالای تولید شده تقسیم مینمایند . ویکی از دلایل بکاربردن این روش آن است همانطوریکه در بالا تذکر داده شد در روش قبلی قیمت تمام‌شده کالا برای سطوح مختلف تولیدی فرق مینمود یعنی اگر مثال زده شده در روش قبلی برای ۵۰۰۰ واحد کالای تولیدی بود (کالای تولید شده طی دوره ۵۰۰۰ واحد بود) قیمت تمام‌شده یک واحد کالا ۳ ریال میگردید . ودلیل دیگر بکاربردن این روش آن است که هزینه متغیر با مقدار تولید کالا نسبت مستقیم داشته وبهتر است برای محاسبه قیمت تمام شده کالا فقط آنرا مورد محاسبه قرار داد . وهزینه ثابت که در یک سطح تولیدی همیشه ثابت بوده وبا افزایش وکاهش مقدار تولید کالا در مقدار آن تغییری حاصل نمیشود وارتباط مستقیم به تولید کالا ندارند باید بعنوان هزینه تولید منظور گردد . در این روش برای محاسبه قیمت تمام‌شده یک واحد کالا " قیمت موجودی کالا و قیمت تمام‌شده کالای فروش رفته بطریق زیر عمل میگردد .

مانند مثال قبل : تعداد واحد تولید شده ۱۰۰۰۰ هزینه متغییـــــر

ثابت

هرواحد ۱ ریال هزینه دوره ۱۰۰۰۰ ریال فروش هرواحد

۳ ریال تعداد واحد فروش رفته ۴۰۰۰

فروش درآمد (۳×۴۰۰۰) ۱۲۰۰۰ ریال

هزینه تمام شده کالا در فروش رفته ۴۰۰۰ ـ ریـــال

سود ناویـــژه ۸۰۰۰

هزینه دوره (ثابت) ۱۰۰۰۰ـ

زیـــان (۲۰۰۰)

در این روش قیمت تمام شده هزینه متغیر ثابت دوره برای یک واحد

یک واحد ۱ ریال میشود مواد اولیه مستقیم (متغیر) ۰/۵ ریال

روش قبلی ۱/۵ ریال دستمزد مستقیم (متغیر) ۰/۲۵ ریال

هزینه سربار متغیر ۰/۲۵ ریال

هزینه ثابت ۰/۵ ریـــال

۱/۵

برای محاسبه موجودی کالا (باقیمانده کالا) طی دوره بطریق زیر عمل میگردد .

ریال ۶۰۰۰ = ۱×۶۰۰۰

درصورتیکه این مثال ومفروضات با مثال روش قبل یکسان میباشد ولی در اثر اعمـــال دوروش متفاوت در محاسبه قیمت تمام شده کالای فروش رفته وموجودی کالای آخر دوره که نتیجه کاملا" متفاوت بدست آمده است وعلت تفاوت آن طریق محاسبـــه

ومنظورنمودن هزینه‌ثابت میباشد که‌در حالت اول قیمت‌تمام‌شده یك واحـــد شامل دونوع هزینه‌میباشد ۱ــ هزینه ثابت ۲ــ هزینه‌متغیر ودراین روش قیمت تمام‌شده یك واحد کالا فقط شامل هزینه‌متغیراست وتذکاراین مسئله مهم‌میباشد که‌در حالتی که‌تمام‌کالای‌تولید شده‌طی دوره بفروش میـــرود نتیجه دو روش یکی میباشد (درمحاسبه سود وزیان‌ونتیجه آن) .

مقایسه دو روش :

فرض می کنیم‌اطلاعات‌زیر در دست‌است‌این‌اطلاعات مربوط به ۲ سال ــ متوالی میباشد .

برای هـرســال

۱ــ هزینه‌ثابت‌طی دوره ۱۰۰۰۰ ریال

۲ــهزینه‌متغیر هرواحد ۱ ریـــال

۳ــهزینه‌فروش‌یك واحـــد ۳ ریـــال

٤ــمقدارتولید درسال‌اول ٦۰۰۰ واحد وفروش ٥۰۰۰ واحـــد

٥ــمقدارتولید درسال‌دوم ٤۰۰۰واحد . فروش ٥۰۰۰ واحـــد

وازطریق دو مختلف میخواهیم‌سود وزیان و قیمت تمام‌شده کالا (یك واحـــد) وموجودی‌کالا را محاسبه نمائیـم.

شرح	تولید ۶۰۰۰ واحد فروش ۵۰۰۰ " سال اول		تولید ۵۰۰۰ فروش ۴۰۰۰ سال دوم		مجموع دو سال (اول و دوم)	
	روش مقدار هزینه انجام شده	روش هزینه یابی مستقیم	روش اول	روش دوم	روش اول	روش دوم
محاسبه قیمت تمام شده یک واحد						
هزینه ثابت	۱۰۰۰۰ ریال	۰ ـ ـ	۱۰۰۰۰	۰ ـ ـ		
هزینه متغیر ۶۰۰	۶۰۰۰	۶۰۰۰	۴۰۰۰	۴۰۰۰		
جمع هزینه ها :	۱۶۰۰۰	۶۰۰۰	۱۴۰۰۰	۴۰۰۰		
	÷	÷	÷	÷		
تعداد واحد تولید شده	۶۰۰۰	۶۰۰۰	۴۰۰۰	۴۰۰۰		
قیمت تمام شده یک واحد کالا	۲/۶۲	۱ ریال	۳/۵ ریال	۱ ریال		
سود و زیان	۱۵۰۰۰ ریال	۱۵۰۰۰ ریال	۱۵۰۰۰ ریال	۱۵۰۰۰ ریال	۳۰۰۰	۳۰۰۰۰
فروش (درآمد) شده قیمت تمام شده کالای فروخته	۱۳۳۳۳	۵۰۰۰	۱۶۶۶۷	۵۰۰۰	۳۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
هزینه تمام شده دوره	ـ ۰ ـ	۱۰۰۰۰	ـ ۰ ـ	۱۰۰۰۰	ـ ۰ ـ	۲۰۰۰۰
سود حاصل از فروش	۱۶۶۷	۰	(۱۶۶۷)	۰	۰	۰
موجودی آخر سال	۲۶۶۷	۱۰۰۰	ـ ۰ ـ	ـ ۰ ـ	ـ ۰ ـ	ـ ۰ ـ

نکاتیکه قابل تذکاراست وبا مقایسه دوروش میخواستیم بآن توجه داده باشم عبارت استاز :

۱ــ طریقه محاسبه قیمت تمام شده کالای فروش رفته ، قیمت تمام شده یک واحد کالا ، وموجودی آخرسال طی دوروش .

۲ــ توجه باینکه مقدار هزینه ثابت در دوروش بچه صورتی منظور میگردد ودرکجا میآید .

۳ــ قیمت تمام شده یک واحد کالای تولیدی در روش اول در سطوح مختلف متغیر بوده درحالیکه در روش دوم ثابت میباشد .

٤ــ چنانچه کالای تولید شده تماما" بفروش برسد نتیجه سود و زیان ازهردوروش یکی میباشد چنانچه درمثال فوق درپایان سال دوم تعداد واحد تولید شده ۱۰۰۰۰ واحد بود مجموع تولید دوسال و همچنین مقدار فروش کالا ۱۰۰۰۰ واحد گردید مجموع فروش دوسال درنتیجه حاصل سود وزیان درهر دوروش درپایان سال دوم مساوی صفرگردید یعنی هردونتیجه یکی شد . لازم نیست سود وزیان مساوی صفرگردد دراین مثال باین صورت اتفاق افتاده و درهرصورت نتیجه یکسان میگردد .

نرخ هزینه سربار جذب شده : ABSORPTION RATE (overhead rate)

برای سرشکن کردن هزینه های سربار (هزینه هائی که مستقیما" نمیتوان آنرا بواحد تولید یا کالا تقسیم نمود) معمولا" نرخی تعیین مینمایند که نرخ

هزینه سربار نامیده میشود ودونوع نرخ هزینه سربار وجود دارد .

۱- نرخ سربار واقعی : (Actual overhead rate)

دراین روش جمع هزینه سربار (غیرمستقیم) راکه طی دوره واقعا " انجام گردیده برتعداد واحد های تولید تقسیم مینمایند تانرخ هزینه سربار بدست آید .

نرخ هزینه سربار واقعی (over head rate per unit) = جمع هزینه های سربار طی دوره (معمولا " یکسال) / تعداد واحد های تولید شده دوره

۲- نرخ سربار پیشربینی شده : (Predetermine Rate)

معمولا " درشرکتهای تولیدی بعلت نیاز به دانستن قیمتهای تولید در هرزمان ازنرخ سربار پیشربینی شده استفاده مینمایند . ومعمولا " حسابداران در اول هردوره هزینه سرباز طی دوره راپیشربینی نموده وهمچنین مقدار تولید رامشخص مینمایند (بودجه) وازتقسیم هزینه سربار پیشربینی شده برمقدار تولید ویاحجم تولید پیشربینی شده نرخ آن بدست میآید .

(نرخ سربار پیشربینی شده =

(Predetermined Rate) هزینه سربار پیشربینی شده طی دوره / تعداد تولید پیشربینی شده

واگرطی دوره هرمقدار تولید نمائیم برای محاسبه هزینه سربار مقدار تولید شده تعداد آنرا درنرخ سربار پیشربینی شده ضرب میکنیم .

مثال :

فرض کنیم در اول سال پیش‌بینی نمودیم که طی این دوره ۱۰۰۰۰ واحد تولید مینمائیم که هزینه سربار آن ۲۰۰۰۰ ریال پیش بینی میشود در نتیجه نرخ سربار پیش‌بینی شده

$$\text{ریال } ۲ = \frac{۲۰۰۰۰۰}{۱۰۰۰۰} \text{ میگردد}$$

و مزیت این روش آن است که بآسانی میتوانیم قیمت تمام شده کالای تولید شده را محاسبه نمائیم فرض کنیم اگر در وسط سال احتیاج بقیمت تمام شده کالا داشته باشیم و در تاریخ مورد نظر ۵۰۰۰ واحد تولید کرده باشیم هزینه سربار آن بآسانی بدست میآید .

$$\text{ریال } ۱۰۰۰۰ = ۲ \times ۵۰۰۰$$

در حالتیکه در روش قبل بایستی تا آخر سال صبر نموده تا هزینه واقعی سربار انجام گیرد و در تاریخ معین تعیین مقدار هزینه سربار مشکل بنظر میرسد . در آخر هر دوره هزینه واقعی انجام شده سربار را محاسبه نموده و آنچه که بیشتر از سربار پیش‌بینی شده و یا کمتر باشد یک تعدیل بعمل میآید . نرخ سربار پیش‌بینی شده میتواند براساس معیارهای دیگر بغیر از واحد تولیدی باشد . براساس ساعت کار ماشین های تولیدی و یا براساس ساعت کار کارگر و یا سایر معیارها و در این حالت نیز مقدار ساعت کار را در اول دوره پیش بینی و هزینه مربوط به آن را تخمین میزنند و از تقسیم آن نرخ سربار پیش‌بینی شده براساس ساعت کار بدست میآید . و ملاک تعیین هزینه سربار میگردد .

ACCUMULATION

معنی لغوی آن بصورت جمع آوری میباشد و در اصطلاح –

حسابداری عبارت از جمع آوری اطلاعات حسابداری از منابع مختلف میباشد .

هزینه واقعی : ACTUAL COST

عبارت از هزینه ای است که واقعا" انجام میشود نه هزینه هائی که پیش بینی میگردد .

تسهیم (تخصیص) هزینه سربار : ALLOCATION

عبارتاست از تسهیم کردن (عمل تسهیم کردن) هزینه سربار به مراکز هزینه (مراکزی که تولید هزینه مینمایند) .

مثال :

فرض میکنیم یک کارخانه از سه قسمت تشکیل شده است قسمت تولیدی A و تولید B و قسمت اداری C که هرکدام از این مراکز را مرکز هزینه میگویند اگر کارخانه دارای ایجاد هر قسمت بالا متحمل هزینه میگردد . هرکدام از این قسمتها بنحوی در هزینه کل سربار شرکت دارند ولی نمیتوان هزینه سربار را به هر قسمت مربوط دانست و مستقیما" بآن سرشکن نمود عمل و طریق تسهیم هزینه به هر قسمت را Allocation مینامند .

مثال :

فرض کنیم ۱۰۰۰۰ ریال هزینه سربار شرکت تولیدی که از سه قسمت A و B و C

تشکیل گردیده باشد چون مشخص نیست از این مبلغچه مقدار باید به A تقسیم نمود و یا B ویا C چون مثلاً جزو این ۱۰۰۰۰ ریال حقوق مدیرعامل میباشد چگونه میتوان مستقیماً گفت چه مقداربه قسمت A تعلق دارد وچه مقداربه قسمت B ویا چه مقداربه قسمت اداری C چون معیار مشخصی نیست درنتیجه کلی هزینه سربار طی دوره که انجام گردیده باید بنحوی مثلاً برحسب ساعتکالا هرقسمت ، مقدارفضای اشغالی ویاسایر معیارها به این قسمتها تسهیم نمود این عمل را Allocation می نامند .

هزینه سربار بکاربرده شده : (بکار رفته) : APPLIED(overhead)

همانطوریکه درقسمت نرخ سربار پیش بینی شده توضیح داده شد حسابداران هزینه سربار هردوره راپیش بینی نموده وبراساس واحد تولید ویا ساعتکار مستقیم ویا ساعت کارکارگر نرخ سربار پیش بینی شده رابدست میآورند . هزینه سربار بکاربرده شده عبارتست ازهزینه سرباری است که بر اساس نرخ سربارپیش بینی شده محاسبه وعملاً درحسابها وتعیین قیمت تمام شده طی دوره بکار میرود .

مثال :

چنانچه شرکت تولیدی آلفا سربار پیش بینی شده طی دوره را ۱۰۰۰۰۰ ریال حدس میزند (طبق بودجه) واین پیش بینی براساس

۱۰۰۰۰ ساعت کارکارگر (طبق بودجه) میباشد درنتیجه نرخ سربار پیش‌بینی شده عبارتست از :

ریال ۱۰ = $\frac{۱۰۰۰۰۰}{۱۰۰۰۰}$ میباشد یعنی بازای هر ساعت کاری که کارگر انجام میدهد ۱۰ ریال هزینه سربار محاسبه میگردد . فرض میکنیم کارخانه طی دوره ۸۰۰۰ ساعت کار حقیقی نموده است در این صورت هزینه سربار بکار رفته (Overhead Applied) مساوی ریال ۸۰۰۰۰ = ۱۰ × ۸۰۰۰ میباشد وقیمت تمام شده کالائی که طی دوره فروختیم براساس این نرخ تعیین گردیده است.

بمنظور کلی وبرای روشن شدن مسئله باید گفت سه نوع سربار داریم :

۱ـ سربار پیش‌بینی شده سرباری است که در اول سال طی بودجه حدس زده و پیش‌بینی می نمائیم در مثال ۱۰۰۰۰۰ ریال .

۲ـ هزینه سربار واقعی سربار است که طی دوره واقعاً انجام گردیده است.

۳ـ هزینه سربار بکار رفته که در زمان فروش کالا برای محاسبه قیمت تمام شده کالای فروش رفته بکار میرود ودر مثال فوق ۸۰۰۰۰ ریال میباشد .

بودجه : BUDJET

عبارت است از برنامه ریزی معین عملیات و فعالیت ها در غالب اعداد که مشخص میکند هدف و وسیله رسیدن به آن هدف ها در نوشته‌ای درج شده است.

ومقصود ازنوشتن بودجه آن است که یک هماهنگی بین قسمتهـــــای سازمان بوجود میآورد واینکه مشخص میکند هدف ما چیست وما چکار میخواهیم بکنیم وهمچنین میتوانیم بدانیم اشتن بودجه یک کنترلی بر روی عملیات وفعالیت توسعه داشته باشیم بوسیله مقایسه بودجه وآن چیزی که واقعاً انجـــــام داده ایم واینکه اگر فعالیت حقیقی با بودجه تفاوت داشته علت آن چـــــه بوده است.

هزینه سربار کارخانه : BURDEN : (Factory overhead)

هزینه سربار (هزینه غیرمستقیم) هزینه هائی هستند که نمیتوان آنها را مستقیماً به هزینه تولید مربوط دانست وباید غیرمستقیم آنها را به کالای تولید در سرشکن نمود مانند هزینه حقوق مدیرعامل، هزینه اجاره، استهلاک هزینه سوخت وغیـــره.

محصول فرعـــــی : BY PRODUCT

عبارتست از محصولی است که در یک کارتولید اهمیت کمتری دارد. مثلاً کارخانه ای که کالباس تولید میکند محصول کالباس که لز گاو بدســـت میآورد محصول اصلی وپوست وکله وپاچه بصورت محصول فرعی خواهد بود. ویا کارخانه ای که بنزین تولید میکند بدست آوردن سایر مواد نفتی از نفـــــت تصفیه شده محصول فرعی خواهد بود.

ظرفیـــت : CAPACITY

عبارتستاز تعداد محصولی ویاتوانائی کارخانه‌میباشد . مثلا" میگویند ظرفیت کارخانه‌معادل تولید ۵۰۰۰ ماشین درسال‌میباشد . وشامل مقدارثابت ازوسائل وتجهیزات‌وماشین آلات وپرسنل است که‌برای بکـــار انداختن یك سازمان‌بکارمیـــرود .

بقیه‌نقطـــه‌سراسری : CONTINUE BREAK EVEN ANALYSIS

بصـــورت‌زیرخواهد بود :

$$\text{نقطه سراسری (Break even point)} = \frac{\text{هزینه‌ثابت (FC)}}{\text{قیمت فروش‌یك واحد (P) - هزینه‌متغیر یك واحد}}$$

مثال : فرض کنیم قیمت‌فروش‌یك‌واحد کالا ۵ریال‌وهزینه متغیر یك‌واحد کالا ۴/۲۵ ریال باشد وهزینه‌ثابت‌طی دوره ۳۰۰۰۰ ریال‌باشد برای‌اینکه بفهمیم چه‌مقدارباید تولید کنیم‌تابه‌نقطه‌سراسری‌برسیم (نه‌سود داشتـــه باشیم‌ونه‌زیان) طبق فرمول بالا .

$$\text{نقطـــه ســـراســـری} = \frac{۳۰۰۰۰}{۵-۴/۲۵} = ۴۰۰۰۰ \text{ واحد}$$

که‌اگر باتوجه‌باطلاعات فوق ما ۴۰۰۰۰ واحد تولید کنیم‌نه‌سود خواهیـــم داشت‌ونه زیان‌واگرمبلغ ریالی نقطـــه سراسری‌رابخواهیم میتوانیم. ۴۰۰۰۰ واحد رادرقیمت فروش‌یك‌واحد یعنی ۵ ریال‌ضرب کنیم که‌مبلغ ۲۰۰۰۰۰ ریال میشـــود .

مثال دیگر :

فرض کنیم میخواهیم بدانیم که اگر بجای ۴۰۰۰۰ واحد ۵۰۰۰۰

واحد تولید کنیم چه مقدار سود خواهیم داشت طبق فرمول .

$$\text{تعداد واحد فروش} = \frac{\text{سود} + \text{هزینه ثابت}}{\text{قیمت فروش یک واحد} - \text{هزینه متغیر یک واحد}}$$

که کلیه اطلاعات را داریم فقط سود مجهول است که میشود .

$$\text{سود} = ۷۵۰۰ \text{ ریال} \qquad \frac{\text{سود} + ۳۰۰۰۰۰}{۵ - ۴/۷۵} = ۵۰۰۰۰$$

مثال دیگر:

میخواهیم بدانیم که اگر قیمت واحد فروش ۱۰ ریال وهزینه متغیر آن ۶ ریال

باشد چه مقدار تولید کنیم تا مبلغ ۳۰۰۰۰ ریال سود داشته باشیم باتوجه

باینکه هزینه ثابت ۵۰۰۰۰ ریال میباشد .

$$\text{تعداد واحد فروش} = \frac{۵۰۰۰۰۰ + ۳۰۰۰۰۰}{۱۰ - ۶} = ۲۰۰۰۰ \text{ واحد}$$

باتوجه به مثالهای فوق فهمیدیم که از طریق تجزیه وتحلیل نقطه سراسری ما

میتوانیم خیلی مسائل مربوط به فروش ، سود ، سطح تولید وقیمت تمام شده

را بدانیم وبه سئوالات مربوط به آنها پاسخ دهیم .

تجزیه وتحلیل نقطه سراسری :

BREAK EVEN ANALYSIS: (Contribution margin)

هدف از تجزیه وتحلیل نقطه سراسری این است که رابطه بین فروش ودرآمد

وقیمت تمام‌شده ومقدارتولید کالا را مشخص نمائیم و ببینیم با تغییر یکی از این عوامل چه تغییری در سایر عاملها بوجود میآید ویا بعبارت دیگر به سئوالات زیر پاسخ بدهیم .

۱ــ فرض کنیم قیمت یک واحد فروش را داریم وهمچنین قیمت تمام‌شده آنرا چه مقدار باید تولید بکنیم که مثلاً x ریال سود داشته باشیم .

۲ــ مثلاً قیمت فروش یک واحد را y درصد تقلیل دهیم چقدر وتا چه اندازه باید حجم تولید را افزایش دهیم تا سطح سود تغییری نکند .

۳ــ ویا چه حد باید تولید کنیم که به نقطه سر سری برسیم وسئوالاتی نظیر آنها که مربوط به درآمد ، قیمت تمام‌شده سطح تولید ورابطه آنها میشود .

برای این منظور به محاسبه زیر برای بدست آوردن نقطه سر سری نیازمندیم میدانیم که اگر از مقدار فروش هزینه متغیر را کم کنیم مبلغی که میماند نماینده پولی است که میتوان با آن هزینه ثابت را پوشاند وبعد از آن سود بدست آورد .

(قیمت فروش یک واحد x تعداد فروش) درآمد =

Price x unit sold (Revenue)

- variable cost x units sold

(هزینه متغیر یک واحد x تعداد فروش) هزینه متغیر — =

مقدار پولی است که برای هزینه ثابت میماند واحتمالاً "سود =

Contribution margin

هزینه ثابت — = — Fixed cost

سود خالص (منفعت) Net profit

اگراز فرمول بالا تعداد واحد فروش (units sold) فاکتور

بگیریم میشود :

Units sold (Price - variable Rate)= Net profit + fixed cost

هزینه‌ثابت + سود خالص = (هزینه‌متغیر یك واحد — قیمت‌فروش یك واحد)

تعداد واحد فروش در نتیجه معادله فوق

$$\text{Units sold} = \frac{\text{Fixed cost + Profit}}{\text{Price - variable Rate}} = \frac{FC + NP}{P - VC}$$

$$\text{تعداد واحد فروش} = \frac{\text{سود خالص + هزینه ثابت}}{\text{هزینه‌متغیریك واحد — قیمت فروش یك واحد}}$$

با داشتن فرمول اخیر ، رابطه‌ای را که میخواستیم بدست آوردیم واز روی آن تغییرات بین هرکدام ازعوامل رامیتوانیم بررسی کنیم وچون در نقطه‌سراسری — همانطوریکه‌گفته‌شد نه‌سود داریم‌ونه‌زیان‌پس سود ما صفر میشود وفرمول نقطه سراسری .

تخصیص قیمت به‌قسمتهای‌تولیدی‌وغیرتولیدی : COST ASSIGNMENT

عبارتست از روشی که‌تسهیم (توزیع) میکند هزینه‌ها را به‌قسمتهای مختلف یك موءسسه‌ویا شرکت‌تولید که‌هزینه‌های مستقیم مشخص است که چگونه‌تقسیم میشود بعلت اینکه به‌تولید بستگی مستقیم داشته‌مثلاً " برای‌تولید یك واحد

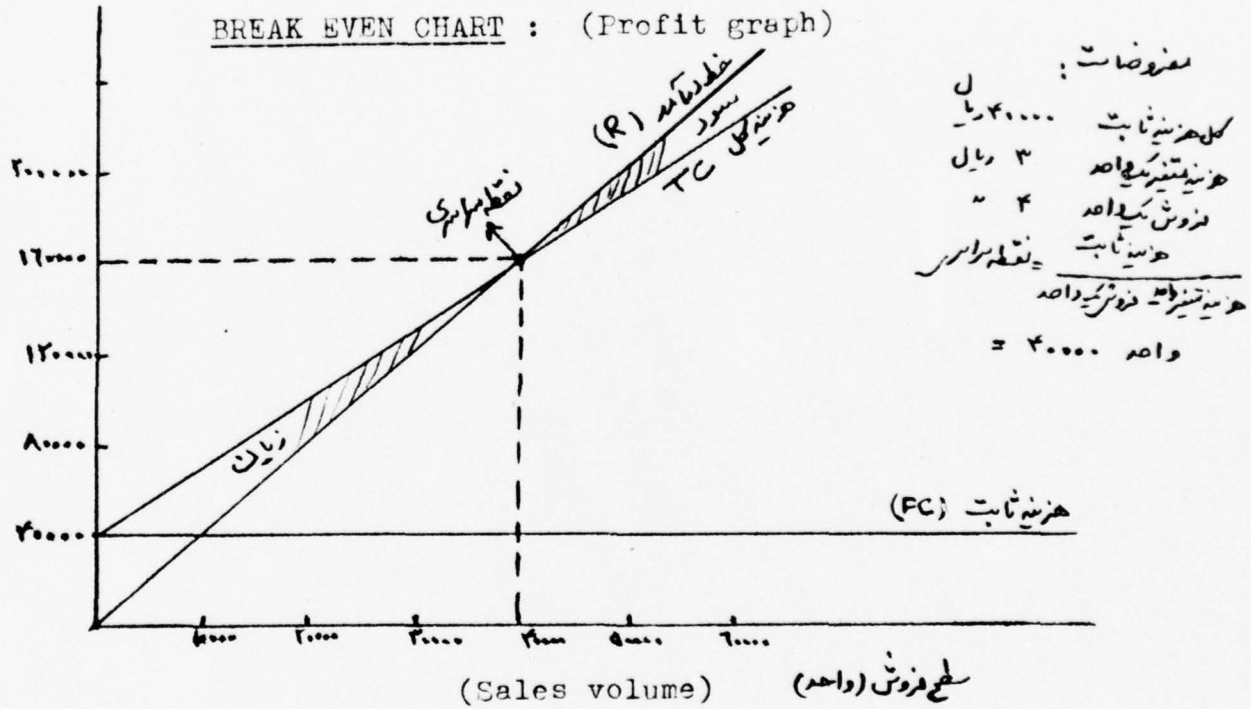
کالا معلوم است که چه مقدار هزینه دستمزد ویا مواد اولیه لازم است و در نتیجه قسمتهای مصرف کننده (تولیدی) مشخص است که چقدر و چه مقدار از آن را مورد استفاده قرار داده اند و یکر هزینه های سربار (غیرمستقیم است) که در قسمت Allocation مشخص گردیده است. پس از اختصاص هزینه (مستقیم و غیر مستقیم) به هر قسمت تولیدی و موسسه را Cost Assign - ment می نامند.

BILL OF MATERIALS

عبارت از لیست و یا سندی است که مشخص مینماید چه مقدار مواد اولیه به کالای تولیدی وارد شده است و از روی آن میتوان یک استاندارد برای مواد اولیه مصرفی بدست آورد.

نقطه سراسری : BREAK EVEN POINT

عبارتست از نقطه ای که در آن نقطه مقدار درآمد کالای فروش رفته و قیمت تمام شده کالای فروش رفته با هم برابر میشود یا بعبارت دیگر نشان دهنده سطح تولید و یا مبلغ فروش است که در آن سطح مانه سود خواهیم داشت و نه زیان (قیمت تمام شده کالای فروش رفته) Total cost = درآمد Revenue

فرضیات :

کل هزینه ثابت ۴۰۰۰۰ ریال

هزینه متغیر یک واحد ۳ ریال

فروش یک واحد ۴ "

نقطه سربری = هزینه ثابت / هزینه متغیر واحد − فروش یک واحد

= ۴۰۰۰۰ واحد

CAPITAL COST

عبارت از ارزش دارائی ثابت که در ترازنامه نشان داده میشود . یا بعبارت دیگر مقدار هزینه ای و یا پولی که برای بدست آوردن کالا های سرمایه ای پرداخت میشود . وبطور کلی در ترازنامه تحت عنوان دارائی ثابت نوشته میشود . مانند زمین ، ساختمان ، ماشین آلات تولیدی و سایر اقلام دارائی ثابت .

CAPITAL BUDGETING تصمیم گیری سرمایه ای :

طرح وبرنامه ریزی جهت تصمیم گیری در مورد سرمایه گذاری طویل المدت استوبدست آوردن کالا های سرمایه ای را در اصطلاح حسابداری — Capital budgeting می نامند ویا بعبارت دیگر از منابع مالی و پولی در زمان حاضر استفاده میگردد که در آینده و برای مدت طولانی از آن سرمایه استفاده وبهره گیری شود . ومعمولا" این نوع سرمایه گذاریها شامل تهیه کالا های سرمایه ای از قبیل تهیه ساختمان ، زمین ، خرید ماشین آلات ، وسایل وتجهیزات و یا توسعه یک قسمت تولیدی ویا تصمیم گیری در مورد ایجاد یک کارخانه تولیدی میباشد واز خصوصیات آن این است که معمولا" جزو برنامه های عادی نمیباشد وحالتهائی پیش میآید که تصمیم گیری وبرنامه ریزی در مورد این نوع سرمایه گذاریها واجب میگردد وچون این نوع سرمایه گذاریها درگیر پول وسرمایه زیاد وهمچنین زمان زیاد در آینده میباشد در طرح ریزی و — تصمیم گیری در مورد آن باید مسائل را دقیقا" مورد بررسی وتجزیه وتحلیل قرار

قرار داد بخاطروقوع حوادث مختلف در آینده که ممکن است نتیجه پیش‌بینی را تحت تاثیر قرار دهد و این زمان همانطوریکه گفته شد طویل المدت معمولا" (۵، ۱۰، ۱۵ سال) میباشد که پیش‌بینی و تعیین حوادث آینده بسیار مشکل میباشد . وهمچنین بعلت اینکه برگشت سرمایه در طول سالهای آینده ممکن است یکسان نباشد ودرپایان هرسال درآمد متفاوتی عاید گردد لذا باید به نتیجه جمع برگشتهای سرمایه در سالهای مختلف توجه نمود واین مسئله واهمیت آن در تجزیه وتحلیل بودجه‌های سرمایه‌ای و روش تجزیه و تحلیل بودجه‌های سرمایه‌ای مشخص میگردد .

CAPITAL EXPENDITURE ANALYSIS

همانطوریکه در تصمیم‌گیری سرمایه‌ای گفته شد تصمیم‌گیری سرمایه‌ای عبارت ازطرح وبرنامه‌ریزی درمورد سرمایه‌گذاریهائی است که استفاده ازآن درآینده وبرای مدت طولانی معمولا" (۵، ۱۰، ۱۵ سال ویا بیشتر) میباشد . وجهت این گونه تصمیم‌گیری باید راههای مختلف را مورد بررسی وتجزیه‌وتحلیل قرار داد . تجزیه‌وتحلیل و بررسی راههای مختلف موجود جهت تصمیمات سرمایه‌ای را CAPITAL EXPENDITURE ANALYSIS می نامند . ویا بعبارت دیگر عبارات سبک وسنگین نمودن راههای موجود برای اینکه ببینیم ازبین راههای مختلف وامکانات موجود کدامین راه بنظر

مفیـــد و سود آور میباشـــد . متد وروش تجزیه‌و تحلیل جهت انتخاب بهترین راه حل را (Capital expenditure analysis methods) مینامند . چنانچه پس‌از تجزیه‌وتحلیل وبکاربردن روش‌تجزیه‌وتحلیل تشخیص داده‌شد وتصمیم‌گیری جهت سرمایه‌گذاری سود آوربود باید بودجه‌ای‌جهت این‌نوع‌سرمایه‌گذاریها تهیه نمود وعلت‌آن همانطوریکه گفتیم‌ممکن‌است زمان انجام وتکمیل این‌نوع‌سرمایه‌گذاریها طولانی باشد مثلاً برای‌احداث یک کارخانه‌امکان‌دارد ۲ سال ویابیشترزمان‌نیاز باشد .بهرحال بودجه ای باید تهیه گردد که‌بودجه نویسی وتهیه آن را (Capital expenditure budget) مینامند .وبعد ازتهیه بودجه‌زمان‌اجرای‌بودجه فرامیرسد وهزینه‌انجام‌بودجه‌را Capital expenditure مینامند . وزمانیکه‌هزینه‌بتدریج انجام‌گردید این نوع‌هزینه هابه‌وقسمت تقسیم‌میشوند یاجزو را رائیهای ثابت منظورمیگردند که‌بحساب Capital cost میرود وبصورت دارائی ثابت درترازنامه‌نشان‌داده‌میشود ویک قسمت از آن که جزو هزینه‌دوره‌میباشد وبحساب درآمد دارائی منظورنگردیده و جزو هزینه دوره‌بحساب سود وزیان میرود .پس مراحل مختلف‌طی شده بشرح زیر میباشـــد .

۱ــ طرح وبرنامه‌ریزی درمورد بودجه‌های سرمایه‌ای‌وتصمیم‌گیری در مورد تهیه کالا های سرمایه‌ای (۱ــتصمیم‌گیری‌وبرنامه‌ریزی‌میکنیم)
Capital Budgeting

۲- تجزیه‌وتحلیل میکنیم که آیا این تصمیم‌گیری به‌نفع میباشـــــد یانه ازطریق مختلف Capital expenditure analysis و روشآن .

۳- چنانچه تجزیه‌وتحلیل و بررسی راههای مختلف سود آورتشخیص داده‌شـــد وتصمیم درمورد انجام آن اتخاذ گردید بودجه‌نویســـــی میشـــود . Capital Expenditure Budget

٤- پسازبودجه نویسی زمان اجرای این تصمیم فرامی رسد وهزینـــه بتدریج انجام میگـــردد . هزینه سرمایه‌ای Capital Expenditure

٥- پسازانجام هزینه مقدارهزینه‌ای که جزو دارائی منظور میگردد و - به‌ترازنامه‌برده‌میشود به‌نام Capital Cost خواهد بود .

٦- آن قسمت از هزینه که بحساب سود وزیان میرود جزو هزینـــــه دوره خواهد بود .

تعریـــف : CAPITAL RATIONING

عبارت از آن استکه برای سرمایه‌گذاری ویا سرمایه‌گذاریهائی که دریـــک دوره ویازمان معین امکان آن پیش میآید همواره مقدار محدود و معینـــــی امکانات مالی وپولی (fund) مهیا و آماده میباشد ودراثراین محدودیت مالی ناچارا" از تعداد پیشنهادات وصولی وراههای مختلف سرمایه‌گذاری تعداد محدودی ازآن راکه قادربانجام آن هستیم میتوانیم انتخاب‌نمائیـــم

وبنابراین موءسسه‌ای که‌باچنین مشکلی روبـرو میشود باید سعی نماید کـه یك سرمایه‌گذاری‌ویاترکیبی ازچند سرمایه‌گذاری راانتخاب‌نماید که‌حد اکثـر سود را دارا باشد .

CASH ACCOUNTING

عبارتست‌از ثبت‌معاملات‌وفعالیتهای‌مالی یك موءسسه در دفاتر آن براساس وبنای‌تاریخ دریافت‌ویا پرداخت‌پول نقد جهت انجام‌آن معامله .

مثـال :

چنانچه یك‌موءسسه مبلغ ۲۰۰۰ ریال‌کالا خریداری‌نماید وتاریـــخ انجام معامله‌اول شهریورماه‌سال ۲۵۳۵ باشد وتاریخ پرداخت پـــول اول‌مهرماه ۲۵۳۵ این‌معامله بتاریخ اول‌اردیبهشت ماه در دفاترموءسسه ثبـت‌میگردد .

CASH BUDGETING

عبارت از بودجه‌ای‌است‌که‌در آن‌مقدار پول دریافتی وپول پرداختـــی طی دوره وهمچنین‌حداقل موجودی لازمه را پیش بینی مینماید . مثـــــلا" پیش‌بینی مینماید چه‌مقداربه‌بستانکاران‌باید بدهد چقدر از بدهکاران — وصول مینماید چه‌مقدار هزینه‌انجام‌میدهد که‌باید بپردازد وبطورخلاصـه صورت‌وضعیتی ازموجودی‌پول نقد رامشخص‌مینمایـد .

مثال‌زیربك‌نمونه‌فرضی ازبودجه‌نقـدی اســت .

بودجه‌نقدی برای سال x CASH BUDGET

موجودی اول سال ۱۰۰۰۰ ریال

اضافه‌میشود دریافتیهای نقدی

(فروش طبق بودجه ۴۰۰۰۰ ریال) ۵۰٪ فروش ۲۰۰۰۰

دریافتی ازبدهکاران ۱۵۰۰۰

مقدارپول نقد آماده ۴۵۰۰۰

کسرمیشود پرداختیهای نقدی

خرید مواد اولیه ۵۰۰۰ ریال

پرداخت حقوق ۷۰۰۰ "

هزینه‌اجاره ۱۳۰۰۰ "

پرداخت‌بستانکاران ۲۰۰۰ "

جمع پرداختی نقدی ۲۷۰۰۰

تااینجا ۴۵۰۰۰ ریال‌پول‌آماده داشتیم‌طی بودجه و ۲۷۰۰۰ ریال پرداختی نقدی درنتیجه موجودی پول نقد درآخر دوره ۱۸۰۰۰ ریال میشود واین بودجه‌ای است‌که‌برای‌راهنمائی وصورت وضعیت موجودی نقدی تهیه‌میگردد وچنانچه‌مقدار موجودی آخرسال مثلا" ۲۰۰۰۰ ریال باشد مجبوریم ازبانک قرض بگیریم‌و یاحالتهای دیگر .

CASH INFLOW

بطوریکه معنا دارد درآمد را امید هد . وعبارتاز وارد شد ن پول نقد

بداخل موءسسه د راثرانجام فعالیتمیباشد وهمچنین صرفه جوئی د رهزینه

را (Cash inflow) میگویند مثلا" د ر اثر خرید ماشین جد ید

د رمبلغ هزینه د ستمزد صرفه جوئی میگرد د ونیز مبلغصرفه جوئی شـــده

بعنوان (Cash inflow) میباشد .

CASH OUTFLOW

بطورکلی عبارتاز هزینهاستوخارج شد ن پول نقد ازموءسسه د راثـر

انجام فعالیت را (Cash outflow) می نامند تذکراین مطلب لازماست

کهاین تعریفشامل هزینهاستهلاک کهپول بابت آن د اد ه نمیشود نمی گرد د .

CASH FLOW

تفاوتبین (Cash flow) پولهای نقد ی کهد راثر فعالیت

بخصوصی وارد موءسسهمیشود وپولهای نقد ی کهد راثرهمان فعالیتاز موسسه

خارج میگرد د (Cash flow) نامید ه میشود وتقریبا" همان سـود

خالص میباشد باتوجه باینکههزینههائی مانند هزینهاستهلاك راکهپول نقـد

مصرف نمی نمایند باید با آن اضافهنمود .

Cash flow = Cash inflow - Cash outflow

د راثـــر یک فعالیـــت .

COMPTROLLER

عبارت از قوه اجرائی ویا شخصی است که بر سیستم حسابداری نظارت نموده و مسئول مالی سازمان میباشد .

CONTRACT

بطور کلی بمعنای قرارداد و پیمان میباشد . ودر حسابداری عبارت از قراردادی است که یکطرف قرارداد معمولاً دولت میباشد مانند قراردادهائیکه بین دولت و پیمانکار منعقد میگردد .

CONTRIBUTION MARGIN

همانطوریکه در قسمت نقطه سراسری (Break even point) گفته شد نقطه سراسری عبارت از نقطه ای است که در آن سطح تولید (نقطه تولید) مانه سود خواهیم داشت و نه زیان ویا بعبارت دیگر با تولید آن مقدار (تولید در آن نقطه) مقدار فروش با قیمت تمام شده کالا در فروش رفته برابر و یکسان میشود وبرای تعیین نقطه سراسری از فرمول زیر استفاده میگردد .

$$\text{نقطه سراسری (تعداد واحد تولید)} = \frac{\text{هزینه ثابت دوره (Fixed Cost)}}{\text{قیمت فروش یک واحد} - \text{هزینه متغیر یک واحد}}$$

$$\text{(Price)} - \text{(Variable cost per unit)}$$

$$P - V$$

$$\text{Contribution margin} = \text{قیمت فروش یک واحد} - \text{هزینه متغیر یک واحد}$$

پس عبارت از تفاوت بین هزینه فروش یک واحد کالا با هزینه متغیر آن میباشد وعبارت

ازمبلغی است که ازفروش یک واحد کالا برای پوشاندن هزینه ثابت وسود احتمالی باقی میماند .

در فرمول بالا نقطه سراسری برحسب تعداد واحد تولید بدست میاید و دلیل آن این است که صورت ومخرج کسر برحسب مبلغ (ریال) میباشد وچنانچه بخواهیم نقطه سراسری را برحسب مبلغ بدست آوریم بایستی نقطه سراسری (تعداد واحد) را در قیمت فروش یک واحد ضرب کنیم . مثال

۱ـ هزینه ثابت دوره ۱۰۰۰ ریال هزینه متغیر یک واحد ۲۰ ریال

قیمت فروش یک واحد ۳۰ ریال

$$\text{نقطه سراسری} = \frac{۱۰۰۰}{۳۰-۲۰} = ۱۰۰ \text{ واحد}$$

یعنی اگر ۱۰۰ واحد تولید کنیم نه سود خواهیم داشت ونه زیان واگر بخواهیم بدانیم چه مبلغ میشود باید ۱۰۰ واحد را در قیمت فروش ضرب کنیم که میشود ۳۰۰۰ ریال یعنی اگر باتوجه به مفروضات بالا ۱۰۰ واحد تولید کنیم یا ۳۰۰۰ ریال فروش داشته باشیم نه سود داریم ونه زیان

$$\text{نقطه سراسری برحسب مبلغ (ریال)} = \frac{\text{هزینه ثابت}}{\frac{P - V}{P}} = \frac{\text{هزینه ثابت}}{۱ - \frac{V}{P}}$$

نسبت $(1 - V/P)$ را Contribution margin ratio مینامند واین نسبت عبارت ازمقداری باقیمانده ازهر ریال فروش که آماده است برای پوشاندن هزینه ثابت وبدست آمدن سود احتمالی .

مثال :

اگرقیمت فروش یك واحد کالا ٥ ریال وهزینه متغیر آن ٤/٥ ریال باشد وهزینه‌ثابت دوره ٣٠٠٠٠ ریال تعیین کنید نقطه سراسری را برحسب تعداد ومبلغ دراینجا Contribution margin چه‌مقدار است وهمچنین تعیین نمائید مقدار Contribution margin ratio

٥= قیمت فروش یك واحد P= ٤/٥ = هزینه متغیر یك واحد = V_c

٣٠٠٠٠ = هزینه ثابت طی دوره = F_c

یعنی ازفروش هرواحد ٥/٠ ریال باقی ٥/٠ = ٤/٥ - ٥ =

Contribution margin میماند برای بازیافت هزینه ثابت وسود احتمالی .

(Contribution margin ratio) $= 1 - V/P = 1 - \frac{٤/٥}{٥} = \frac{١٠}{١٠٠} = \frac{١}{١٠}$

یعنی از هر یك ریال فروش ١/٠ آن برای پوشاندن هزینه ثابت وسود احتمالی باقی میماند .

نقطه سراسری برحسب واحد $= \frac{Fc}{P - V_c} = \frac{٣٠٠٠٠}{٥ - ٤/٥} = \frac{٣٠٠٠٠}{٠/٥} =$ ٦٠٠٠ واحد

نقطه سراسری برحسب مبلغ $= \frac{F_c}{1 - V_c/P} = \frac{٣٠٠٠٠}{1 - \frac{٤/٥}{٥}} = \frac{٣٠٠٠٠}{٠١} =$ ٣٠٠٠٠ ریال

همچنین ازاین روش میتوان نقطه سراسری را برای تمام قسمتهای سازمان که کالا های مختلفی با قیمت فروش متفاوت تولید مینمایند تعیین نمود وفرمول آن بصورت زیر میباشد .

$$\text{نقطه سراسری مبلغ (کل سازمان)} = \frac{\text{هزینه ثابت}}{\left(1 - \frac{\text{هزینه کل متغیر } (V_c)}{\text{فروش } (R)}\right)} = \frac{F_c}{(1 - V\%_P)}$$

مثال :

فرض کنیم تجارتخانه ای کالا های مختلف تولید میکند ودرآمد حاصل از فروش طی دوره ازفروش کالا های مختلف ۲ میلیون ریال است وهزینه متغیر آن جمعاً بمبلغ ۱۵۰۰۰۰۰ ریال وهزینه ثابت طی دوره ۳۰۰۰۰۰ ریال میباشد برای محاسبه نقطه سراسری در این حالت

$$\text{نقطه سراسری (ریال)} = \frac{\text{هزینه ثابت}}{1 - \frac{\text{هزینه کل متغیر}}{\text{فروش کل}}} = \frac{۳۰۰۰۰۰}{1 - \frac{۱۵۰۰۰۰۰}{۲۰۰۰۰۰۰}} = ۱۲۰۰۰۰۰$$

پس بطور کلی سه فرمول گفته شد

$$\text{نقطه سراسری برحسب مقدار واحد} = \frac{\text{هزینه ثابت} + \text{سود}}{\text{قیمت فروش یک واحد} - \text{هزینه متغیر یک واحد}} = \frac{\text{(سود حاصل از فروش } NP) + \text{هزینه ثابت } (FC)}{P - V} = \frac{FC + NP}{P - V}$$

$$\text{نقطه سراسری برحسب مبلغ} = \frac{\text{هزینه ثابت } (FC) + \text{سود } (NP)}{1 - \frac{\text{هزینه متغیر یک واحد } (V)}{\text{قیمت فروش یک واحد } (P)}}$$

$$\text{نقطه سراسری (مبلغ) برای کارهای مختلف} = \frac{\text{هزینه ثابت (FC) + سود (NP)}}{1 - \frac{\text{کل هزینه شیر (VC)}}{\text{کل فروش (R)}}}$$

WP نماینده سود میباشد بدیهی است چنانچه بخواهیم نقطه سراسری را بدست آوریم مبلغ آن صفر است واگر بخواهیم مبلغ x ریال سود ببریم بجای آن مقدار x را قرار میدهیم.

CONTROL

عبارتاز کنترل وسوق دادن رفتار عناصر انسانی در اثر برانگیختن انگیزه آنان جهت نیل به طرف هدف مدیریت وسازمان . مثلا" با دادن مقداری از درآمد فروش وتوزیع آن بین کارکنان سازمان آنان را تشویق مینمایند که در جهت هدف سازمان که بدست آوردن حد اکثر سود میباشد متمایل نمایند .

CONTROL ACCOUNT

عبارتاز حسابی است که چند حساب دیگر را کنترل مینماید . یا بعبارت دیگر عبارتاز دفتر کلی است که چند دفتر معین تابعه داشته باشد .

مثال :

معمولا" در هر تجارتخانه که کالا بطور نسیه میفروشد و تعداد مشتریان آن زیاد است برای هر مشتری وبنام آنان یک حساب نگهداری میشود وبرای کنترل این حسابها یک حساب بدهکاران نگهداری میشود فرض کنیم که شرکت x

در تاریخ اول فروردین ماه بنام آقای حسینی ۲۰۰۰ ریال واز آقای اکبری ۳۰۰۰ ریال واز آقای باقری ۱۰۰۰ ریال و آقای فرامرز ۸۰۰۰ ریال و آقای عباسی ۷۰۰۰ ریال طلبداشته باشد که در حساب آنان منعکس باشد در دفتر این تجارتخانه حساب بدهکاران یک حسابی است که کنترل میکند هریک ازاین حسابها ومجموع آنان را

معین حساب آقای عباسی	معین حساب آقای فرامرز	حساب معین باقری	معین اکبری	حساب معین آقای حسینی	دفتر کل حساب بدهکاران
۷۰۰۰	۸۰۰۰	۱۰۰۰	۳۰۰۰	۲۰۰۰	۲۱۰۰۰

هزینه های قابل کنترل : CONTROLABLE CCST

بطورکلی هزینه (Cost) اختصاص دارد به مرکزهزینه یعنی تا مرکزهزینه ای نباشد هزینه ای تولید وایجاد نمیگردد . وبرای کنترل هزینه اصولا" در هرمرکزهزینه یک سرپرست ویا مدیری قرار بدهند که تابتواند ازهزینه های غیر ضروری جلوگیری نماید . وهزینه های قابل کنترل هزینه هائی هستند که بوسیله مدیران ومسئولان و قسمت و مرکز هزینه قابل کنترل میباشند و وجود آنان اثر مشخصی درمقدار این نوع هزینه ها دارد . مثلا" که یک کارگرمیتواند کارکند باید کارکند بوسیله مسئول قسمت قابل کنترل میباشد که کمتر از ساعت مقررکارننماید ویاتعداد ومقدار مواد اولیه که برای

تولید بکارمیرود بوسیله مسئول قسمت قابل کنترل است واین در مقابل –
هزینه هائی است که قابل کنترل میباشد مثلا" هزینه استهلاک را نمیتوان
جزو هزینه های قابل کنترل دانست. پس هزینه های قابل کنترل هزینه هائی
هستند که بوسیله مدیران ومسئولان هر مرکز کنترل شده وقابل کنترل میباشند .

هزینه تبدیل : CONVERSION COST

عبارتست از مقدار هزینه ای است که برای تبدیل مواد اولیه به کالای تکمیل
شده انجام میشود وعبارتست از مجموع هزینه دستمزد وهزینه سربار میباشد .

Conversion cost = direct labor + overhead

هزینه سربار + دستمزد مستقیم = هزینه تبدیل

مرکز تولید هزینه (مرکز هزینه) : COST CENTER

هر قسمت ویا هر واحد وجزئی از سازمان که ایجاد هزینه (تولید هزینه)
مینماید ویک سیستم حسابداری جهت تعیین مقدار هزینه انجام شده توسط
آن واحد ویا جزء طرح گردد مرکز هزینه (Cost center) میگویند .
همانطوریکه در قسمت هزینه های قابل کنترل گفته شد وقتی صحبت از هزینه
(Cost) میشود باید یک مرکز هزینه ای باشد تا بتوان هزینه را با آن
نسبت داد . هزینه ها نسبت به هر مرکز هزینه تغییر ماهیت میدهند مثلا"
هزینه برق نسبت به ساختمان ممکن است یک هزینه مستقیم باشد چون مستقیما"
با آن مربوط میشود ولی نسبت به واحد کالای تولیدی ممکن است هزینه غیر مستقیم

باشد چون نمی دانیم هرواحد کالا چه مقدار ازهزینه برق را جذب کند پس هزینه مربوط به مرکز هزینه است و این مرکز هزینه ممکن است یک دستگاه تولیدی باشد و یا یک قسمت تولیدی باشد ، قسمت اداری سازمان باشد . ویا واحد کالای تولید شده باشد .

COST FLOW

عبارت از گذشتن یک عامل هزینه از مراحل مختلف اقتصادی میباشد . به عبارت دیگر مقدار هزینه ای است که یک عامل هزینه از ابتدا (از زمان تصمیم بانجام آن) وتا زمانیکه بصورت درآمد به موسسه برمیگردد بوجود میآورد . مثلا" مواد اولیه را در نظر میگیریم . برای بدست آوردن مواد اولیه مراحل مختلفی طی میشود و باید از مراحل مجزائی بگذرد که تولید هزینه مینماید اول باید برگ درخواست تهیه شود . خرید شود ـ انبار شود ـ به کالای در جریان ساخت برود ـ کالا ساخته شود ـ به انبار شود ـ فروخته شود و پول دریافت شود . در تمام این مراحل هزینه هائی ممکن است انجام شود مانند هزینه انبار داری ، هزینه حمل ـ هزینه فروش جمع همه هزینه ها از ابتدای تصمیم تا زمانیکه پول آن دریافت میشود (Cost flow) نامیده میشود .

هزینه مستقیم : DIRECT COST

عبارت از هزینه ای است که مستقیما" میتوان آنرا به مرکز هزینه نسبت داد .

ویابعبارتد یگراگر مرکزهزینه نباشد مقد اراین هزینه‌ها صفر میشود مانند هزینه‌مواد اولیه‌اگرمرکز هزینه‌را کالا ی‌تولید ی‌فرض‌نمائیم اگرکالا تولید ـ نکنیم احتیاج به‌خرید وهزینه کرد ن مواد اولیه‌نمی باشد . واین مسئله قابل‌تذ کاراست‌موقعیکه میگوئیم‌هزینه‌مستقیم‌باید ابتدا مشخص نمائیم مرکز هزینه چیست یعنی هزینه‌ها (Cost) نسبت‌به‌مرکز هزینه مستقیم ویاغیرمستقیم میباشد وتشخیص‌هزینه‌مستقیم‌یکی از وظایف مهم حسابداران است. چون شرایطی پیش میآید که میخواهیم مثلاً واحد تولید ی‌را اضافه کنیم‌ویایک مرکز هزینه‌راتوسعه ویا ازبین ببریم مشخص‌نمود ن‌هزینه‌های مستقیم نسبت به‌این مراکز خیلی مهم‌است د رامر تصمیم‌گیری که باتوسعه ویاازبین‌برد ن یک مرکز د رهزینه‌مستقیم چه مقدار تاثیرمیگذارد وچه نوع هزینه‌هائی کم وزیاد میشوند تابتوان بوسیله آن‌تصمیم گیری نمود ود رقسمت (Traceability to cost objective) بآن اشاره‌زیاد شده‌است.

وتنها د رزمانیکه‌میگوئیم‌هزینه‌د ستمزد مستقیم ویاهزینه مواد اولیه‌مستقیم مشخص است‌که‌مرکز هزینه‌کالا ی‌تولید ی‌میباشد ود رغیراینصورت‌موقعیکه صحبت‌ازهزینه‌مستقیم میشود ابتد ابایدمشخص‌کرد مرکز هزینه (Cost Center) چیست به‌مرکزهزینه (Cost objective) نیزمی گویند .

کارگر مستقیم : DIRECT LABOR

عبارتست از کارگروساعت کار کارگر که‌بررو کالا ی‌تولیدی کالا می نماید .

وزمانیکه صحبت ازکارگرمستقیم میشود (Direct labor)

یعنی تعداد ساعت کارراستکه کارگر انجام داده است. مثلا "برای تولید

یك واحد کالا ۲ ساعت کار لازم است ساعت ۲ = (Direct labor)

برای یك واحد

هزینه‌د ستمزد مستقیم: DIRECT LABOR COST

عبارتازهزینه د ستمزد راست که‌برای کالا انجام‌میشود . مثلا "ـ

توضیح

میگوئیم‌هزینه د ستمزد برای تولید یك واحد کالا ۱۰ ریال میباشد .

ریال ۱۰ = Direct labor cost per ویا میگوئیـــــم

هزینه‌د ستمزد مستقیم ۵۰۰۰ ریال است . ریال ۵۰۰۰ = Direct labor cost

مواد اولیه‌مستقیم: DIRECT MATERIAL

عبارتازمقدارمواد اولیه‌ای راستکه‌برای کالا بکارمیرود مثلا " میگوئیـــم

برای تولیـــد یك واحد کالا ۱۰ کیلو مواد اولیه‌بکاررفته‌است .

کیلو برای یك واحد ۱۰ = Direct material

هزینه‌مواد اولیه‌مستقیم : DIRECT MATERIAL COST

عبارتاز هزینه‌مواد اولیه‌ای‌است که‌برای کالا بکار میرود مثلا " میگوئیم

توضیح

برای تولید یك واحد کالا ۲۰ ریال مواد اولیه‌بکاربرده‌ایم :

ریال ۲۰ = Direct material per unit ویا میگوئیم هزینه‌مواد

اولیه‌مستقیم ۱۵۰۰۰ ریال بوده‌است :

ریال ۱۵۰۰۰ = Direct material

DIRECTLY RELATED COST

عبارتازهزینه‌ای است که‌از بوجود آمدن هزینه دیگر ایجاد میشود و مستقیما" بآن مربوط‌میگردد . مثلا" چنانچه کارگر استخدام میکنیم . از استخدام کارگر (یك نوع هزینه‌است) هزینه‌هائی دیگر بوجود میآید و مستقیما" بآن مربوط میگردد مانند پرداخت‌حق‌بیمه‌اجتماعی به سازمان‌بیمه بابت‌کارگران‌ویا ساختن‌نهار خوری برای‌کارگران وازاین‌قبیل هزینه هاکه مستقیما" مربوط به‌ایجاد هزینه‌های دیگرمیشود . این‌نوع هزینه‌ها ممکن‌است مانند هزینه‌دوره فرض شود وبه‌حساب‌سود وزیان‌برود ویااینکه جزوهزینه‌های دستمزد محسوب نمود .

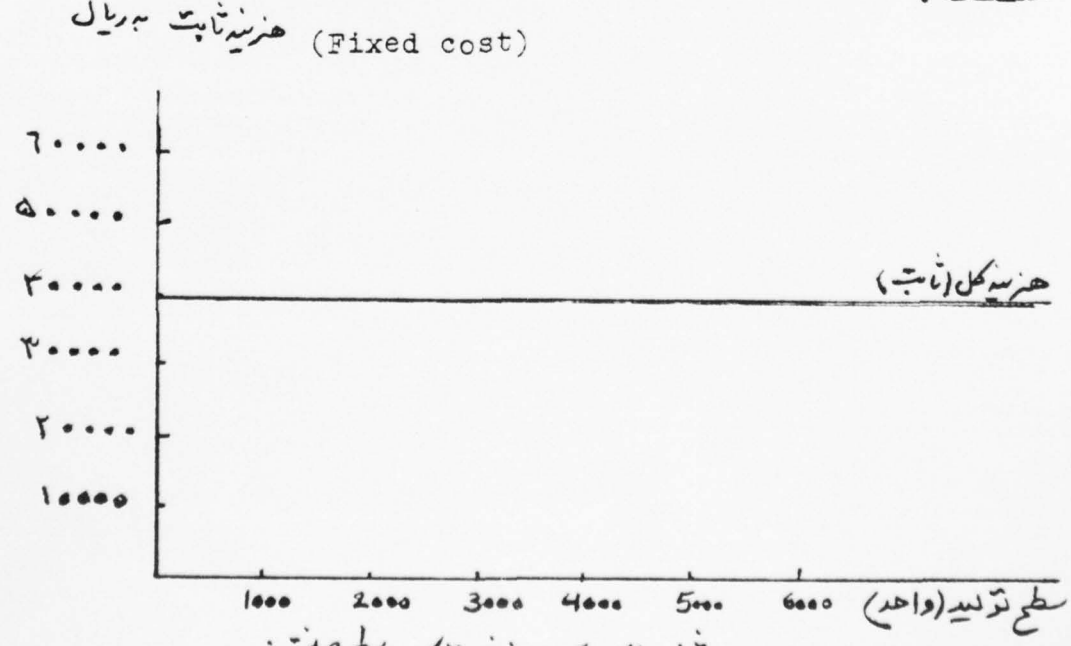
هزینه‌ثابت : FIXED COST

عبارتازهزینه‌ای‌است که‌تابك سطح معین تولید ثابت‌بوده وبه مقدارتولید بستگی ندارد ویابعبارتدیگر به‌مقدارتولید وافزایش‌وکاهش‌آن ارتباطی نداشته‌وثابت‌می‌ماند . مانند حقوق‌مدیرعامل ، هزینه‌استهلاك ساختمان اداری ، هزینه بیمه ، اجاره بها وسایرهزینه‌هاکه‌به‌سطح تولید بستگی ندارند ومسئله‌ای‌که‌قابل تذکاراست درتعریف گفته‌شد تابك سطح معین تولید ثابت‌می‌باشند یعنی اینکه‌اگراز آن‌سطح تجاوز شود درمقدار این نوع هزینه‌ها تغییری حاصل‌شده وباز تابك سطح دیگر درتغییر جدید ثابت می‌ماند . مثلا" اگر کارخانه تا ۲۰۰۰ واحد تولید کند ممکن‌است

احتیاج به‌یك تعداد معینی سرکارگر داشته باشیم که هزینه ثابت است واگر از ۲۰۰۰۰ واحد تجاوز کرد ناچاریم سرکارگر استخدام کنیم که در مقدار هزینه ثابت تغییر حاصل میشود و تا سطح تولید دیگر مثلا ۳۰۰۰۰ واحد در این تغییر جدید ثابت می ماند . پس بطور کلی هزینه‌های ثابت هزینه‌هائی هستند که تا سطح تولید معین همیشه ثابت میمانند .

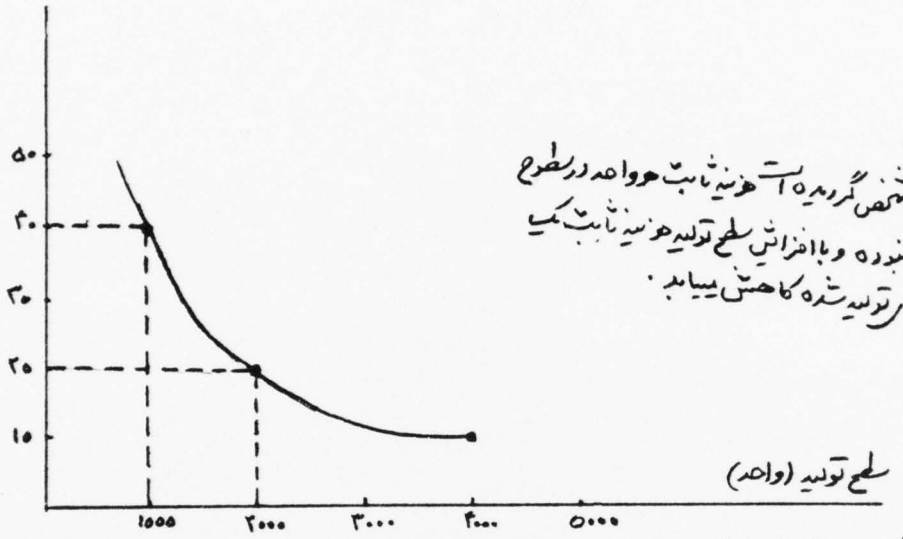
وچون هزینه‌ها ثابت است پس هزینه ثابت هر واحد کالای تولیدی با افزایش سطح تولید کمتر شده ویا با تقلیل در سطح تولید هزینه ثابت هر واحد افزایش می یابد .

مثال : چنانچه هزینه کل ثابت دوره ۴۰۰۰۰ ریال فرض شود دو نمودار زیر نشان دهنده هزینه کل و هزینه ثابت در سطوح مختلف برای یك واحد است .

در این نمودار مشخص شده که هزینه ثابت کل در سطوح مختلف تولید ثابت است

هزینه ثابت تمام شده یک واحد کالا (Fixed cost per unit)

در این نمودار مشخص گردیده است هزینه ثابت هر واحد در سطوح مختلف تولید نبوده و با افزایش سطح تولید هزینه ثابت یک واحد کالای تولید شده کاهش می یابد.

هزینه ثابت به دو نوع تقسیم میشوند :

1- Committed Fixed cost 2- Discretionary fixed cost

1-Committed fixed cost

عبارت از هزینه ثابتی است که از بدست آوردن دارائی ثابت بطور کلی از بدست آوردن وسایل مربوط به ظرفیت سازمان بوجود میآید . مانند هزینه استهلاک (از خرید ساختمان دارائی ثابت بوجود میآید) وهزینه اجاره ، حقوق مدیر عامل ، حق بیمه ، ونظایر آن .

ومعمولا این نوع هزینه ها ثابت بوده وقابل کنترل تا حدودی نمی باشند وتغییر آن مستلزم تقلیل دروسایل (ارکان) اصلی سازمان میباشد مانند کم کردن سرکارگر ، مدیران مسئول ، واز این قبیل .

2- Discretionary Fixed cost

این نوع هزینه های ثابت نیز به حجم تولید بستگی ندارند . وافزایش وکسر آن معمولا " در اختیار هیئت مدیره ومدیرعامل میباشد ولی بهر حال جزو هزینه های ثابت تحت عنوان فوق محسوب میگردند . واین نوع هزینه ها بستگی بسیاستهای ونظریه هیئت اجرائی آن برای نیازمندیهائی ازقبیل بازاریابی ، برنامه آموزشی حین کار ، آگهی و تبلیغ بوجود میآید . ودر اول هر دوره مبلغ معینی بدین منظور گمارده میشود . وچون در اختیار مدیران میباشد در دوره های مختلف ممکن است مبلغ آن تغییر کند ولی در طی دوره ثابت است مثلا " در اول یک دوره ۱۰۰۰۰۰ ریال برای آموزش ، تبلیغ مطالعه در مورد توسعه و بهبود سازمان در نظر گرفته میشود وممکن است در دوره دیگر بسته به سیاست سازمان این مبلغ به ۵۰۰۰۰۰ ریال افزایش یابد ویا کسر گردد .

هزینه غیرمستقیم : INDIRECT COST

هزینه هائی هستند که مستقیما " بمرکز هزینه (Cost center) مربوط نبوده ونمیتوان رابطه مستقیمی بین این نوع هزینه ها ومرکز هزینه تعیین نمود . مثلا " اگر کالا تولید می کنیم نمیدانیم مستقیما " چه مقداری از حقوق مدیر عامل ویا هزینه استهلاک مستقیما " به تولید کالا بستگی دارد وهمانطوریکه در قسمت هزینه مستقیم (Direct cost) گفته شد برای تعیین اینکه

هزینه غیرمستقیم است اول باید مشخص نمود که مرکز هزینه کدام است .

مثلا" در اثر تغییر مرکز هزینه (Cost Center) هزینه انجام شده ممکن است از مستقیم به غیرمستقیم و یا برعکس تبدیل شود . مثلا" حقوق کارگران تولیدی نسبت به واحد کالای تولید شده (مرکز هزینه کالای تولیدی است) یک نوع هزینه مستقیم است ولی حقوق کارگر تولیدی نسبت به قیمت اداری سازمان (مرکز هزینه قسمت اداری است) هزینه غیرمستقیم است .

INVESTMENT CENTER

عبارت از مرکزی است که در آن تصمیمات سرمایه ای گرفته میشود . و مرکزی است که در آن سرمایه و هزینه ، و درآمد نسبت به سرمایه گذاری سنجیده میشود تا کارآئی هر قسمت سازمان بطور جداگانه مشخص گردد .

MIXED COST

عبارت از هزینه هائی است متشکل از ترکیبی از هزینه ثابت و هزینه متغیر . و یا بعبارتی دیگر هزینه ای است که قسمتی از آن هزینه ثابت و قسمتی از آن هزینه متغیر میباشد .

مثال :

هزینه تلفن موسسه معمولا" بصورت (mixed cost) میباشد واجد و قسمت ثابت و متغیر تشکیل شده است مثلا" مبلغ آبونمان که همه ماهه جزو هزینه های ثابت و تعداد تلفنی که میشود جزو هزینه متغیر است یعنی هزینه

AD-A038 776 NAVAL POSTGRADUATE SCHOOL MONTEREY CALIF F/G 5/1
AN IRANIAN LANGUAGE INTERPRETATION OF FINANCIAL AND MANAGERIAL --ETC(U)
DEC 76 M KOOHI

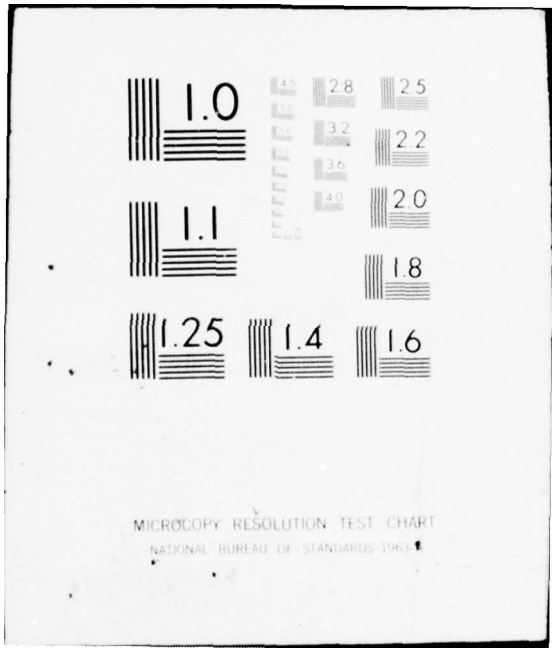
UNCLASSIFIED NL

3 OF 3
AD A038776

END

DATE FILMED
5-77

1.0
1.1
1.25
1.4
1.6
1.8
2.0
2.2
2.5
2.8
3.2
3.6
4.0
4.5
MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

تلفن ماهانه شامل دو قسمت زیر است:

۱- هزینه ثابت آن که آبونمان میباشد .

۲- هزینه متغیر آن که بستگی به تعداد تلفن دارد یعنی هرچه تلفن بیشتر بشود این نوع هزینه تغییر میکند . این نوع هزینه ها که از دو هزینه ثابت و متغیر تشکیل شده اند (Mixed cost) نامیده میشوند و یا ماشین تجارتخانه که برای حمل کالا به مشتری استفاده میشود . هزینه استهلاک ، بیمه آن جزو هزینه ثابت و هزینه بنزین ، روغن ، لاستیک آن جزو هزینه متغیر است چون بستگی به مسافت طی شده دارد .

RESPONSIBILITY CENTER

همانطوریکه در قسمت (Cost Center) گفته شد موقعیکه صحبت از هزینه (Cost) میشود یك موضوع هزینه و یا مرکز هزینه ای باید باشد تا هزینه انجام گیرد . پس هزینه مرجوع میشود به مرکز هزینه که تولید هزینه مینماید . چنانچه برای هر مرکز هزینه مسئول و مدیری تعیین شود آن مرکز با مسئولیت (Responsibility Cost Center) می گویند . که در آن یك و یا چند مرکز هزینه زیر نظر یك مسئول و یا مدیر میباشد . و این مدیران مسئول انجام صحیح هزینه در آن مرکز میباشند .

CONTROL REPORT

عبارت از گزارشی است که به مدیران کمک مینماید برای کنترل بیشتر سازمان . مثلا " گزارش مربوط به ساعت کار کارگران ونظایر آن که معمولا " مدیران با دیدن این نوع گزارشها ممکن است عکس العملی نشان داده و تصمیم جدیدی اتخاذ نمایند . مثلا " با گزارش ساعت کار کارگر مدیر مسئول ممکن است متوجه غیبت بیش از حد کارگران گردد و یا سایر مسئله مربوط بآن وتصمیم جدیدی در مورد کنترل بیشتر و راه حل جدید اتخاذ نماید .

CONTROL REPORT PERIOD

عبارت از فاصله زمانی است که در آن گزارش مربوط به کنترل به مدیران تحویل داده میشود مثلا " ممکن است ماهی یکبار ، هفته ای یکبار ونظایر آن واین فاصله زمانی بسته به موضوع ومسئله ای که گزارش میگردد باید تفاوت نماید مثلا " بهتر است گزارش مربوط به تولید ، و یا ساعت کار بیشتر داده شود چون چنانچه تصمیمی لازم است اتخاذ گردد تا گزارش مربوط به مثلا " بیمه ساختمان ، وازاین قبیل .

NON CONTROLABLE COST

عبارت از هزینه‌هائی هستند که‌بوسیله‌مسئولا ن مرکز هزینه قابل‌کنترل نمیباشند مثلا " شخصی که‌مسئول ساختمان یك شرکت است نمیتواند نسبت به هزینه‌استهلاك آن‌مسئول‌باشد وکنترل‌نماید .

PRIME COST

جمع‌هزینه‌مواد اولیه وهزینه‌مستقیم‌کارگر (دستمزد مستقیم) را — Prime cost مینامند وچون‌این هزینه قسمت عمده‌ای‌ازهزینه کالا ی‌تولیدی (قیمت تمام شده) راتشکیل‌میدهد . یکی‌ازوظایف مهـــــم حسابداران‌صنعتی (حسابداران‌قیمت‌تمام‌شده) برقرارکردن سیستـــــم حسابداری‌دقیقی‌میباشد تامسیرمواد اولیه‌ودستمزد مستقیم رااززمان‌شروع تازمانیکه‌به‌حالت کالا ی‌تکمیل‌شده درمیآید تعقیب‌نمایـد .

Prime cost = Direct labor cost + Direct material cost

هزینه‌مواد اولیه‌مستقیم + هزینه‌دستمزد مستقیم

RETURN ON INVESTMENT:(R OI) برگشت ازسرمایه‌گذاری

درموسسات‌برگشت‌از سرمایه بعنوان‌معیاری برای‌ارزیابی کارآیی قسمـــت تولیدی (عملیاتی) آن‌بکار میرود وبطورساده برگشت‌ازسرمایه‌گذاری‌سودآوری قسمتهای‌مختلف‌را نسبت‌به‌سرمایه‌مشخص مینماید . برای‌محاسبه‌نرخ برگشـــت حاصل‌از سرمایه‌گذاری ازفرمول‌زیر استفاده‌میشود .

(ROI) نرخ برگشت حاصل از سرمایه‌گذاری =

درآمد خالص (Net income)

مبلغ سرمایه‌گذاری یا دارائی ترازنامه (Assets or investment)

مثال :

اگر در یک قسمت از کارخانه تولیدی (A) بمبلغ ۲۵۰۰۰۰ ریال سرمایه ـ گذاری کردیم (ممکن است بصورت دارائی در ترازنامه باشد) ودرآمد حاصل از این سرمایه‌گذاری ۲۵۰۰۰ ریال باشد نرخ برگشت سرمایه و یا (ROI) عبارتاز ۱۰ ٪ خواهد بود .

نرخ برگشت از سرمایه (ROI) = $\frac{\text{درآمد خالص}}{\text{مبلغ سرمایه‌گذاری}} = \frac{۲۵۰۰۰}{۲۵۰۰۰۰} = ۱۰\%$

که این مقدار ۱۰ ٪ را میتوان با قسمتهای دیگر سازمان که تولید درآمد مینمایند مقایسه نمود وهمچنین میتوان آنرا با بهره‌ای که در اثر سرمایه‌گذاری در راه دیگر بدست میآید سنجید وبهترین را انتخاب نمود . بطور کلی محاسبه (ROI) این روش برای تعیین کارآیی قسمتهای مختلف است ویک معیاری است که به مدیران کمک میکند تا از راههای مختلف موجود بتوانند یکی را انتخاب کنند .

Asset turnover and margin on sale

چنانچه فرمول (ROI) را ومقدار فروش ضرب وتقسیم نمائیم فرمول بصورت زیر خواهد بود .

برگشت حاصل از سرمایه ROI = درآمد خالص / فروش × فروش / سرمایه (دارائی)

۱ـ نسبت فروش به سرمایه (دارائی) را Asset turnover می نامند و این نشان دهنده سرعت برگشت سرمایه میباشد و یکی دیگر از معیارهای است برای سنجش کارآیی قسمتهای مختلف

Asset turnover = فروش Sale / سرمایه (دارائی)

۲ـ نسبت درآمد خالص به فروش را margin on sale می نامند و این نشان دهنده درصد درآمد در هر فروش میباشد .

Margin on sale = (درآمد خالص Net income) / (فروش) Sale

Margin on sale
Margin a

مرکز درآمد (مرکز تولید درآمد) : REVENUE CENTER

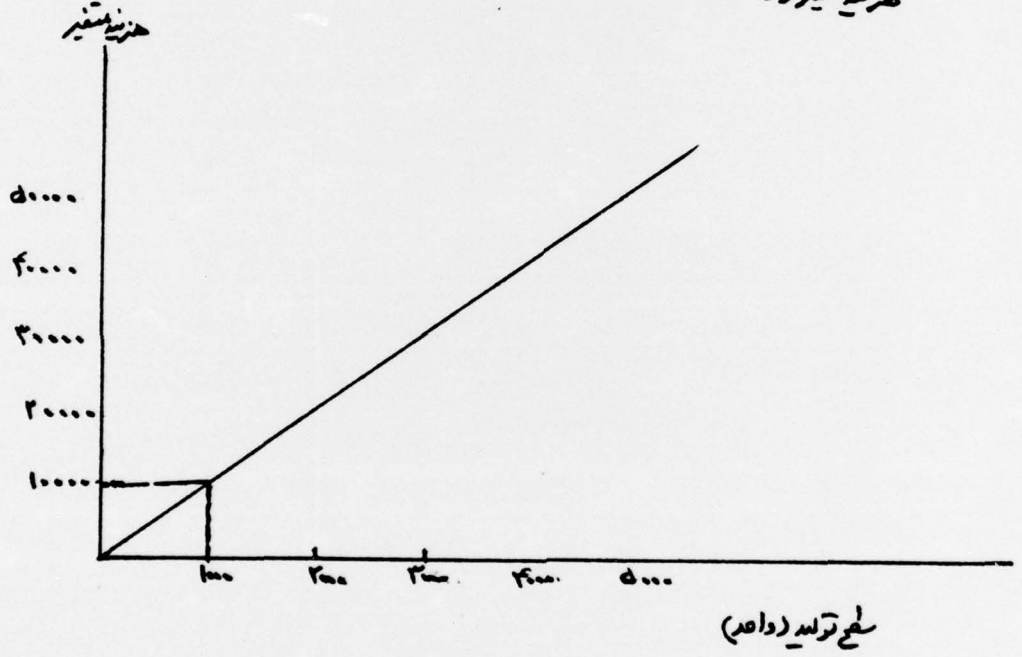
عبارتاز مرکزی است که ایجاد درآمد نموده و یک سیستم حسابداری ـ جهت تعیین مقدار درآمد توسط این مراکز طرح وتنظیم میکردد . مثلا" قسمت فروش یک موسسه را مرکز درآمد مینامند و مراکز درآمد همیشه دارای مسئول ـ میباشند مثل مدیر فروش.

هزینه متغیر : VARIABLE COST

عبارتاز هزینه ای که در اثر تغییر حجم تولید وفعالیت تولیدی مستقیما"

با آن تغییر مینماید وفرض شده است مستقیماً هرچه تولید افزایش یابد هزینه متغیر بهمان نسبت تغییر میکند وبرعکس مانند هزینه مواد اولیه ، دستمزد مستقیم که هرچه بیشتر تولید کنیم بیشتر هزینه مواد اولیه ودستمزد خواهیم داشت. ونمودار تغییر آن بصورت زیر است :

هزینه متغیر هر واحد ۱۰ ریال فرض شده است

COST CLASSIFICATION SCHEMES

بطورکلی در هرسازمان هزینه‌ها رابرحسب زیرتقسیم بندی میکنند و هدف ازاین نوع تقسیم‌بندی برای منظور های مختلف مانند تعیین قیمت تمام شده کالای تولیدی ، تصمیم‌گیری سازمانی ، برنامه‌ریزی تولیدی ، تعیین سود وزیان ونظایر آن میباشد این طبقه‌وتقسیم بندی عبارت است از :

برحسب وظیفه هزینه‌ورابطه با آن بافعالیت موسسه

1. Functional (Activity Relationship)

2. Cost behavior برحسب رفتارهزینه‌ها

3. Traceability to cost objective برحسب رابطه‌مستقیم آن به‌مرکز هزینه

4. Control responsibility برحسب‌مسئولیت‌افراد سازمان

وهدف ازهرکدام‌ازآن تقسیم‌بندی منظور خاصی است که در بالا متذکرگردید .

FUNCTIONAL (Activity Relationship)

در این نوع تقسیم‌بندی هزینه‌های موءسسه‌رابرحسب‌وظیفه ونوع رابطه‌ای که‌باقسمت‌فعالیت موءسسه دارند تقسیم‌بندی می‌نمایند . ودر این‌حالت‌هزینه‌ها یاجزو هزینه‌تولید (Manufacturing cost) میباشند مانند هزینه‌مواد اولیه ، هزینه‌دستمزد ، هزینه سربار . ویاهزینه‌ها جزو هزینه‌های فروش‌میباشند مانند حقوق فروشندگان ، هزینه‌حمل کالا به مشتری ، ونظایر آن (Selling cost) ویاهزینه‌ها راجزوهزینه‌های

اداری محسوب مینمایند مانند هزینه حقوق کارمندان اداری ، حقوق مدیر عامل ، هزینه استهلاک ساختمان اداری ونظایر آن (Administrative cost) ویا جزو هزینه های مالی (Financial cost) محسوب میشوند واین نوع هزینه مانند بهره وامهای دریافتی که برای خرید دارائیهای ثابت دریافت میشود . وهدف ازاین نوع تقسیم بندی جهت تعیین سود وزیان موءسسه میباشد . وخلاصه آن در صفحه بعد بصورت نمودار میباشد .

طبقه بندی هزینه (Cost) برحسب

FUNCTIONAL (Activity Relationship)

۱ــ هزینه تولید Manufacturing cost

A. Material
- مواد اولیه مستقیم Direct
- مواد اولیه غیرمستقیم Indirect

B. Labor
- دستمزد مستقیم Direct

C. Overhead
- دستمزد غیرمستقیم Indirect
- هزینه سربار مستقیم Direct
- هزینه سربار غیرمستقیم Indirect

۲ــ برحسب هزینه فروش 2. Selling cost

مانند هزینه حقوق فروشندگان ، هزینه حمل کالا به مشتری

3. Administrative cost ۳ـهزینه اداری

مانند استهلاك ساختمان اداری، حقوق کارکنان اداری.

4. Financial cost ٤ـهزینه مالی

مانند بهره‌ای که بابت قرض دریافتی جهت خرید دارائی پرداخت میگردد.

COST BEHAVIOR

1. Fixed cost 2. Variable cost 3. Mixed cost

در این روش هزینه‌ها را برحسب هزینه ثابت (fixed cost) و هزینه متغیر (Variable cost) و هزینه ترکیبی (Mixed cost -semy variable cost) تقسیم میگردند. یعنی هزینه‌ها را جزو هزینه ثابت میبرند مانند هزینه استهلاك، حقوق کارکنان اداری و نظایر آن و یا هزینه متغیر هستند مانند مواد اولیه، هزینه کارگر و نظایر آن و یا جزو هزینه ترکیبی هستند باید به فرق میان این دو حالت تقسیم بندیها و تمام طبقات مختلف هزینه توجه داشت چون همانطوریکه گفته شد از هرکدام هدف خاص در نظر است در این حالت هزینه مواد اولیه جزو هزینه متغیر در حالتیکه در روش قبلی (دارائی) جزو هزینه تولید منظور گردیده بود. وهدف از این روش و این نوع تقسیم بندی برای تصمیم گیری سازمانی و تعیین حجم تولید و تصمیمات مربوط بآن میباشد وهدف آن است که عکس العمل و تغییرات هزینه در مقابل تغییرات حجم و سطح تولید مشخص گردد. که تا چه سطح تولیدی هزینه

ثابت بصورت ثابت باقی میماند ویا اینکه هزینه متغیر به نسبت تولید تغییر می نماید وهمانطوریکه گفته شد هدف از این نوع تقسیم بندی تصمیم گیری وبرنامه ریزی سازمانی است.

TRACEABILITY TO COST OBJECTIVE

1. Direct cost
2. Indirect cost

در این روش هزینه ها را برحسب آنکه میتوان به مرکز هزینه (Cost Center) تقسیم نمود ویا تقسیم کردن بطور مستقیم غیرممکن باشد تقسیم مینمایند ویا بعبارتدیگر هزینه ها را برحسب ارتباط آن با مرکز هزینه تقسیم بندی می نمایند ودر این روش هزینه ها یا جزو هزینه مستقیم (هزینه هائیکه مستقیماً بمرکز هزینه مربوط میشوند) ویا هزینه های غیرمستقیم تقسیم میشوند . وهدف از این روش تعیین قیمت تمام شده کالای تولیدی میباشد . مسئله ای که بازهم لازم بتذکار میباشد توجه به طبقه بندی هزینه ها در روشهای مختلف وهدف از این تقسیم بندیها میباشد . مثلا مواد اولیه در روش اول (Functional) جزو هزینه تولید ودر حالت دوم Cost behavior جزو هزینه های متغیر ودر حالت اخیر جزو هزینه های مستقیم (اگر مرکز هزینه واحد تولیدی باشد) تقسیم میگردند وهدف از هرکدام این تقسیم بندی متفاوت است . در تقسیم بندی هزینه ها به مستقیم و غیر مستقیم مسئله قابل توجه ومهم مرکز هزینه

میباشد یعنی ابتدا باید مرکزهزینه مشخص گردد تا بگوئیم هزینه مستقیم یا غیرمستقیم است . مثلا" هزینه مواد اولیه نسبت به کالای تولیدی (مرکز هزینه ای است) مستقیم میباشد چون مصرف و هزینه آن مستقیما" بکالای تولیدی و حجم آن بستگی دارد ولی چنانچه مرکز هزینه تغییر نماید وبخواهیم مثلا" هزینه قسمت اداری را مشخص کنیم هزینه مواد اولیه نسبت به این مرکز هزینه جدید (قسمت اداری) هزینه غیرمستقیم میباشد . ودر حالتی هزینه مستقیم با هزینه متغیر یکی میشود که مرکز هزینه کالای تولیدی باشد یعنی اگر بخواهیم هزینه تمام شده کالای تولیدی را محاسبه نمائیم وهزینه متغیر همان هزینه مستقیم است . برای تفاوت هزینه متغیر وهزینه مستقیم به مثالهای زیر توجه شود :

۱ـ هزینه متغیر ممکن است مستقیم ویا غیرمستقیم باشد :

الف ـ هزینه مواد اولیه نسبت به واحد تولیدی هزینه متغیر مستقیم (Direct variable cost) میباشد .

ب ـ هزینه استهلاک ساختمان وآب وبرق نسبت بواحد تولیدی وکالای تولید شده هزینه متغیر غیرمستقیم (Indirect variable cost) میباشد .

۲ـ وهزینه ثابت ممکن است مستقیم ویا غیرمستقیم باشد .

الف ـ هزینه بیمه ساختمان ، اجاره ساختمان ، استهلاک ساختمان

نسبت به هزینه ساختمان یک هزینه ثابت مستقیم (Direct fixed cost

) میباشـــد .

ب ـ هزینه حقوق کارمندان ، استهلاک ساختمان ، مدیرعامل نسبت

به تولید کالا هزینه ثابت غیرمستقیم Indirect fixed cost

میباشد که هم ثابت هستند وهم نسبت به واحد تولید ی غیرمستقیم هستند .

پس بطور کلی هدف از این روش Traceability to cost objective

جهت تعیین سود وزیان است و تقسیم بند ی هزینه ها برحسب ارتباط مستقیم

آن (قابل سرشکن بودن) با واحد هزینه و یا ارتباط غیرمستقیم آن (غیر قابـــل

سرشکن بودن) تقسیم میشونـــد .

تفاوت هزینه : DIFFERENTIAL COST

عبارت از تفاوت هزینه در شرایط مختلف میباشد و هدف از تعیین تفاو ت

هزینه ها برای سرمایه گذاری و تصمیم گیری میباشد مثلاً برای توسعه یک قسمت

تولید ی باید محاسبه نمود با این تغییر چه مقدار در هزینه ها تغییر حاصل میشود

و یا اگر خط تولید ی جدید اضافه کنیم و یا اینکه یک خط تولید ی را برداریم و

شرایطی نظیر آن و با فهمیدن تفاوت بین هزینه ها در شرایط مختلف به مدیران

کمک میکند تا در مورد تصمیم جدید بتوانند نتیجه گیری نمایند ومسئله مهم آن ـ

است که در این شرایط هزینه هائیکه بیشتر از همه تغییر میکنند هزینه های مستقیم

هستند چه هزینه های ثابت مستقیم وچه هزینه های متغیر مستقیم و تشخیص این نوع

هزینه‌ها نهایتا اهمیت در مورد تصمیم‌گیری در شرایط مختلف را دارا میباشد .

تقسیم‌بندی هزینه‌ها برحسب مسئولیت : CONTROL RESPONSIBILITY

در این نوع تقسیم‌بندی هزینه‌ها را برحسب هزینه‌های قابل کنترل (Controlable cost) وهزینه‌های غیر قابل کنترل (Noncontrolable cost) تقسیم می نمایند و در این تقسیم بندی هزینه‌ها را برحسب مسئول هر مرکز تقسیم‌بندی می نمایند و این روش کاملا" پیچیده ومشکل است وبایستی نهایت دقت را بعمل آورد .

CAPITAL EXPENDITURE ANALYSIS METHOD

همانطوریکه در قسمت بودجه ها وسرمایه‌ای Capital budgeting گفته شد هدف از سرمایه‌گذاریها وتصمیمات سرمایه‌ای برنامه‌ریزی در مورد بدست آوردن دارائیهائی میباشد که عمر طولانی داشته واستفاده از آن مربوط بزمان آینده وبرای مدت طولانی (معمولا" ۵ ، ۱۰ ، ۱۵ ، ۲۰ سال) میباشد مانند خرید ماشین آلات تولیدی ، احداث خط جدید تولیدی ، توسعه و بهبود یک قسمت از تولید ونظایر آن بدیهی است در این نوع سرمایه‌گذاریها - بعلت معلوم نبودن حوادث آینده ودرگیر بودن با پول وسرمایه اولیه مورد لزوم مستلزم بررسی وتجزیه وتحلیل دقیق میباشد . تجزیه وتحلیل این تصمیمات وبرنامه‌ها را در اصطلاح حسابداری Capital expenditure Analysis

می نامند وروشومتد تجزیه‌وتحلیل بود جه‌های سرمایه را (Capital - expenditure method) می نامند ودراین قسمت هدف ارائه دادن مدلهای ساده برای اتخاذ تصمیمات سرمایه‌ای ومشخص نمودن نوع اطلاعات مورد نیاز تصمیم‌گیرنده برای فورموله کردن این اطلاعات جهت انتخاب بهترین راه موجود میباشد . واین مدلها ومتد کمک میکند به مدیران درمورد اتخاذ تصمیم وانتخاب بهترین راه .

مراحلی که در تجزیه‌وتحلیل بود جه‌های سرمایه مورد توجه میگیرد عبارتند از :

۱ــ مشخص کردن هدف از سرمایه‌گذاری که شرکت یا سرمایه‌گذار رسمی دارد بوسیله سرمایه‌گذاری بآن هدف برسد ومعمولا " این نوع هدف‌ها شامل : بحد اکثر رساندن سود ، حد اقل کردن قیمت تمام‌شده ، بازگشت سریع سرمایه ، حد اقل کردن ریسک میباشد .

۲ــ برای رسیدن به هدف مشخص شده باید راههای مختلف رسیدن به هدف را مورد بررسی وتجزیه‌وتحلیل قرار داده وتا میتوانیم راههای مختلف عملی را ارائه دهیم .

۳ــ مشخص نمودن وتعیین معیارهای که بوسیله آن بتوانیم نتیجه راههای مختلف را مورد بررسی قرار دهیم .

۴ــ بوسیله این معیارها نتیجه راهها را بررسی کرده وبهترین راه را انتخاب نمائیم .

قبل از آنکه در مورد روشها ومتد های تجزیه وتحلیل بود جه هـــــــا ی سرمایه ای توضیح داده شود وگفته شود که بود جه های سرمایه ای به چه مسائلـــی باید رسیدگی کند مفاهیم واصطلاحاتی وجود دارد که باید قبلا" توضیح داده شود . این مفاهیم عبارتند از :

1. Time value of money — ارزش زمانی پـــول

2. Compound interest — ربح مرکـــب

3. Discounted Rate (present value)

ارزش زمانی پول : TIME VALUE OF MONEY

عبارت از آن است که ارزش پول در زمانهای مختلف متغیر بوده وتفاوت مینماید اگر به فردی بگویند ۱۰۰۰ ریال پول را اختیار نمیگذاریم وزمان انتخاب با توست که در حال حاضر داشته باشی ویا این مبلغ را در سال آینده بتوبدهیم قطعـــا" شخص تشخیص میدهد و توضیح میدهد که ۱۰۰۰ ریال در زمان حال با وبدهنـــد تا سال آینده . ویا برعکس شخص بدهکار تمایل دارد بدهی خود را در زمانهای آینده پرداخت نماید بجای حال . چرا افراد چنین رفتاری دارند ؟ جواب این مسئله تقریبا" روشن است . با پول نقد هر فردی میتواند از موقعیتهائی کـــه ممکن است پیش آید وپول مورد نیاز باشد استفاده کند . در زندگی روزمره ـ موقعیتهائی پیش میآید که بدلشتن پول نقد از دست میرود در حالیکه ممکنست بیشتر از این مبلغ پول بصورت های دیگر مثلا" طلب وجود داشته باشـــد .

وداشتن پول نقد احتمال ازبین رفتن آنرا به حد اقل میرساند و یا اینکه

در اثر تغییرات اقتصادی ممکنست ارزش ریالی پول وقدرت خرید آن کم گردد .

وتمام این تعاریف وتفاوتها ومزایای پول نقد مفهوم ارزش زمانی پول را میرساند .

دانستن ارزش زمانی پول اساسی است برای دانستن بهره مرکب که در قسمت

دیگر توضیح داده میشود ویك اساس ومعیار مهمی است که در سرمایه گذاریها

رل اساسی را بازی میکند . چنانچه فردی در مقابل ۱۰۰ ریال حالا داشته

باشد یا ۱۱۰ ریال در پایان سال بعد (بفاصله زمانی مثلاً یکسال) ترجیح

دهد ۱۱۰ ریال در پایان سال بعد داشته باشد در اینجا ارزش زمانی پول

بصورت نرخ بهره نمایندگی میشود واین مفهوم دیگری است از ارزش زمانی پول

که در این مسئله ۱۰ ٪ میباشد ونسبت ۱۰ ٪ را نرخ بهره ساده میگویند

(Interest Rate)

نرخ بهره مرکب : COMPOUND INTEREST

اگر مفهوم نرخ بهره ساده را که در ارزش زمانی پول توضیح داده شد برای

بیشتر از یکسال در نظر بگیریم نرخ بهره مرکب بدست میآید و یا بعبارت دیگر

بهره در بهره . اگر ارزش زمانی پول (نرخ بهره ساده) برای فردی ۱۰ ٪ باشد

ویا و بگویند بجای ۱۰۰ ریال در حال حاضر چه مبلغ حاضر است در پایان

سال سوم دریافت نماید اوچنین محاسبه خواهد کرد .

پایان سال اول ریال ۱۱۰ = ۱۰ ٪ × ۱۰۰ + ۱۰۰

پایان سال دوم ریال ۱۱۰ + ۱۱۰ × ٪۱۰ = ۱۲۱

در پایان سال سوم ریال ۱۲۱ + ۱۲۱ × ٪۱۰ = ۱۳۳

وبطور کلی فرمول نرخ بهره مرکب برای سرمایه‌گذاری بمدت n سال بانرخ بهره r و مبلغ سرمایه‌گذاری p عبارت خواهد بود :

$$p(1+r)^n$$

مثال :

فرض میکنیم شخصی ۱۰۰۰ ریال برای مدت ۵ سال بانرخ بهره ۵ ٪ سرمایه‌گذاری میکند میخواهیم بدانیم در پایان سال پنجم چه مقدار خواهد داشت طبق فرمول

مبلغ سرمایه در پایان سال پنجم ریال $۱۰۰۰ (۱+٪۵)^۵ = ۱۲۷۶$

ودر ضمن جدولی وجود دارد که نتیجه $(1+r)^n$ را در اختیار ما قرار میدهد وباضرب کردن آن در مقدار سرمایه مبلغ سرمایه را در پایان سال n خواهیم داشت.

DISCOUNTED PRESENT VALUE (rate)
(D P V)

عبارتست از ارزش برابری مبلغ پول در زمان حال با مبلغ معینی از پول در سالهای معین آینده میباشد ویا بعبارت دیگر میخواهیم بدانیم مثلا ۱۰۰ ریال در سال x آینده در زمان حاضر چه ارزشی خواهد داشت. یعنی میخواهیم بدانیم ۱۰۶ ریال در سال آینده بانرخ ٪۶ حالا چه ارزشی دارد که ۱۰۰ ریال

درحال حاضر معادل ۱۱۲۰۳۶ ریال در دو سال آینده است درحالیکه نرخ بهره ۶٪ باشد . در اینجا تذکار این مسئله لازم است که (D.V.P.) با نرخ بهره مرکب تفاوت دارد . وفرمول (D.V.P.) بصورت زیر خواهد بود :

$$P \left(\frac{1}{(1+r)^n} \right)$$

که در آن n تعداد سال و r نرخ بهره و p ارزش پول و سرمایه میباشد .

مثال :

فرض میکنیم سرمایه گذار در بورس پروژه a بمبلغ ۲۰۰۰ ریال در سال سوم بما سود میدهد ومیخواهیم بدانیم ارزش فعلی آن چقدر است درحالیکه نرخ بهره ۵٪ میباشد .

ارزش فعلی (P.V.) = $P \left(\frac{1}{(1+r)^n} \right)$

Present value

$$۲۰۰۰ \quad \frac{۱}{(۱/۰۵)^۳} = ۱۷۲۷/۶۷ \text{ ریال}$$

یعنی ۱۷۲۷/۶۷ ریال زمان حال با نرخ بهره ۵٪ معادل ارزش ۲۰۰۰ ریال در پایان سال سوم (از حالا) میباشد .

وهمچنین جدولهائی موجود میباشد که $\frac{1}{(1+r)^n}$ را بما میدهد ومیتوان باضرب کردن در مبلغ ارزش فعلی آنرا محاسبه نمود وحاصل $\frac{1}{(1+r)^n}$ را Discount rate ویا Discount factor مینامند .

حالا که با این مفاهیم آشنا شدیم باتوجه به تعاریف بالا مسائلی که در بودجه‌ها سرمایه‌ای در مقد وروش تجزیه‌وتحلیل مهم هستند وباید مورد بررسی قرارگیرند عبارتند از :

۱ـ مبلغ سرمایه‌گذاری Amount of investment

۲ـ دریافتیهای سالهای آینده (خالص) که چه مبلغ بطور خالص در سالهای آینده دریافت میکنیم در نتیجه این سرمایه‌گذاری و زمان دریافت آن چه موقع میباشد (further cash flow) .

۳ـ مدت عمر مفید سرمایه‌ویا بعبارتدیگر چه‌مدت ازسرمایه‌گذاری بهره‌گیری میشود وآیا سرمایه ودارائی در پایان عمرآن دارای ارزش اسقاطی است یانه Economic life

۴ـ نرخ بهره ویا Discount rate

روشها ومتدهای تجزیه‌وتحلیل بودجه‌های سرمایه Capital expenditure Analysis method عبارتند از :

1. Net present value method
2. Profitability index
3. Time adjusted rate of return
4. Unadjusted rate of return(simple rate of return)
5. Pay back period

NET PRESENT VALUE : (NPV)

عبارت ازتفاوت ارزش خالص فعلی مبلغ سرمایه‌گذاری و درآمد های خالص حاصله از آن و یا بعبارتدیگر هرچه پول در زمانهای مختلف از نتیجه سرمایه گذاری حاصل گردید را باید به ارزش فعلی (PV) تبدیل نمائیم و هرچه که در اثر سرمایه‌گذاری هزینه گردید و یا بعبارتدیگر از موسسه خارج گردید ارزش فعلی آن را نیز محاسبه نموده تا (NPV) بدست آید . بمثال برای روشن شدن مطلب توجه شود .

فرض میکنیم ۲۰۰۰ ریال برای سرمایه‌گذاری در اختیار داریم و برای سرمایه‌گذاری در دوره (پروژه) موجود میباشد ونرخ بهره در هر دوره ۱۰ ٪ است اگر در پروژه A سرمایه‌گذاری نمائیم که عمر مفید آن ٤ سال میباشد در پایان هر سال بترتیب سال اول ۲۰۰ ریال سال دوم ۲۰۰ ریال سال سوم ۲۰۰ ریال و سال چهارم ۲۸۰۰ ریال سود حاصل میگردد (Cash flow) برای فهمیدن مفهوم Cash flow به قسمت آن مراجعه شود . و پروژه B که عمر مفید آن ٤ سال میباشد در پایان هر سال بترتیب سال اول ۱٤۰۰ ریال ، پایان سال دوم ۱۰۰۰ ریال و پایان سال سوم ٤۰۰ ریال و پایان سال چهارم ۲۰۰ ریال سود حاصل میگردد جمعاً از پروژه A مبلغ ۳٤۰۰ ریال عاید میشود و از پروژه B مبلغ ۳۰۰۰ ریال عاید میگردد در روحله اول فکر میشود که پروژه A بهتر است و غرض از تجزیه و تحلیل

آن است که دقیقاً روشی را اعمال کنیم که نتیجه مطلوب بدست آید .

بهرحال در این طریق (NPV) همانطوریکه گفته شد چون زمان دریافتی پول وسود (Cash flow) فرق میکند باید همه آنها را به ارزش فعلی تبدیل کرد . مثلاً پروژه A که در سال چهارم ۲۸۰۰ ریال سود میدهد ارزش فعلی این مبلغ چیست ویا در سال دوم ۲۰۰ ریال بهره عاید میکرد ارزش فعلی (PV) آن چقدر میباشد وهمینطور برای تمام دریافتیها وپرداختیهای دو پروژه وموقعیکه ارزش فعلی آن بدست آمد (پرداختها و دریافتهای هر پروژه بطور جداگانه) آن موقع (NPV) هر پروژه را محاسبه میکنیم وهرکدام که (NPV) بیشتری داشت بهتر است واگر یک پروژه باشد باید (NPV) آن بیشتر از صفر گردد .

NPV = (PV of inflow) - (PV of outflow)

وطبق مثال فوق بصورت زیر محاسبه میگردد .

پروژه A	سال	مبلغ	$r = 10\%$ discount factor $\frac{1}{(1+r)^n}$	PV present value $P\left[\frac{1}{(1+r)^n}\right]$
(outflow) مبلغ سرمایه‌گذاری	۰	(۲۰۰۰) ریال	۱.۰۰	(۲۰۰۰) ریال
(inflow) مبلغ دریافتی خالص	۱	۲۰۰	۰/۹۰۹	~ ۱۸۲
~ ~ ~ ~	۲	۲۰۰	۰/۸۲۶	~ ۱۶۵
~ ~ ~ ~	۳	۲۰۰	۰/۷۵۱	~ ۱۵۰
~ ~ ~ ~	۴	۲۸۰۰	۰/۶۸۳	~ ۱۹۱۲
ارزش فعلی دریافتها		P.V of cash inflow		۲۴۰۹ ریال
cash outflow - P.V of cash inflow = NPV		۲۴۰۹ - ۲۰۰۰ = ۴۰۹ ریال		

ارقام به عدد صحیح تبدیل شده است

در جدول قبل برای تعیین discount factor اعداد زیر بدست میاید که برای نرخ بهره ۵٪ و در سالهای مختلف مبلغ آنرا تعیین می نماید.

پروژه B	سال	مبلغ	discount factor $\frac{1}{(1+r)^n}$	present value $P\left[\frac{1}{(1+r)^n}\right]$
مبلغ سرمایه گذاری اولیه	۰	(۲۰۰۰) ریال	۱.۰۰	(۲۰۰۰) ریال
مبلغ خالص نقدی حاصل	۱	۱۴۰۰	٪ ۹۰۹	۱۲۷۳
	۲	۱۰۰۰	٪ ۸۲۶	۸۲۶
	۳	۴۰۰	٪ ۷۵۱	۳۰۰
	۴	۲۰۰	٪ ۶۳۸	۱۲۸
				۲۵۲۷ ریال

P.V of cash inflow

N.P.V = ۲۵۲۷ − ۲۰۰۰ = ۵۲۷ ریال

در این حالت گفته شد هر پروژه و سرمایه‌گذاری که ارزش فعلی آن بیشتر باشد بهتر است بنابراین سرمایه‌گذاری روی پروژه B که (NPV) آن بیشتر است بهتر میباشد . و این یک متد و روشی است که بوسیله آن ما توانستیم از دو راه موجود یکی را انتخاب کنیم و علت اینکه این متد سرمایه‌گذاری B را ترجیح میدهد آن است که سرمایه‌گذاری B مبلغ دریافتی آن در سالهای اول مبلغ بیشتری میباشد و این همان تفاوت ارزش زمانی پول است و میتوان در وباره آنرا سرمایه‌گذاری نمود در پروژه ای که تنها باشد سرمایه‌گذاری در صورتیکه سود آور است که (NPV) آن بیشتر باشد .

محدودیتهای این طریقه در آن است که اگر دو سرمایه باهم مختلف باشند از این طریقه و متد نمیتوان آنها را باهم مقایسه نمود و همچنین این روش در مقابل نرخهای متفاوت بهره حساسیت بیش از حد دارد یعنی اینکه اگر نرخ سرمایه گذاری در مثال قبل عوض شود ممکن است سرمایه‌گذاری A بهتر جلوه کند و حساسیت دیگر این روش در مقابل سالهای بازیافت پول میباشد و محدودیت دیگر آن این است که در این روش زمان قطعی دریافت پول و مبلغ آن باید در ابتدای سرمایه‌گذاری مشخص گردد که حدس در قیق آن بسیار مشکل میباشد و اگر اشتباهی در مبلغ برگشت سرمایه شود و یا دقیقاً بررسی نشود ممکن است در عمل دچار اشکال شویم . در ذیل جدول نمونه‌ای با نرخهای مختلف تهیه شده که بطور عملی مفهوم حساسیت این روش در مقابل ارزش و نرخهای متفاوت بهره و همچنین

زمانهای متفاوت که در بالا بعنوان محدودیتهای این روش مشخص گردید

نشان کرده .

سال		$\frac{1}{(1+r)^n}$ Discount Rate			
		r=5%	r=10%	r=20%	r=50%
۱	ستونهای افقی مقدار	.952	.909	.833	.769
۲	discountrate در	.907	.826	.694	.592
۳	نرخهای مختلف را نشان	.864	.751	.579	.455
٤	میدهد وستونهای عمودی	.823	.683	.482	.350
٥	سالهای مختلف را مقایسه	.784	.621	.402	.269
	کنید موقعیکه نرخ از				
۱۰	٥٪ به ۵۰٪ میرود	.614	.386	.162	.073
	چقدر در مقدار				
۱٥	discount rate	.481	.239	.065	.020
	تاثیر میگذارد و همینطور در نرخ ٥٪				
۲٥	سال اول نسبت به سال ۱۰	.295	.092	.010	.001
	٥/۱ برابر میباشد				

در حالیکه در نرخ ۱۰٪ این تفاوت به سه برابر افزایش می یابد و این یکی از

نواقص این روش است .

PROFITABILITY INDEX METHOD (PI)

در این روش ارزش فعلی (سرمایه‌گذاری) هر دریافتی حاصل از سرمایه‌گذاری (Cash flow) را محاسبه میکنیم و بعد از آنکه ارزش فعلی آن بدست آمد آنرا بر مقدار سرمایه تقسیم میکنیم. هرکدام از سرمایه که مقدار این تقسیم بیشتر باشد بهتر است و یا اگر یک سرمایه‌گذاری باشد چنانچه این نسبت بزرگتر از ۱ باشد سرمایه‌گذاری سود آور بنظر میرسد.

$$\text{Profitability index} = \frac{\text{PV of cash flow}}{\text{investiment}}$$

هرکدام از سرمایه‌که (PI) آن بیشتر باشد بهتر است و در سرمایه گذاری تنها باید PI باشد.

واگر مثال ص توجه شود در پروژه A ارزش فعلی یا PV = ۲۴۰۹ ریال گردید.

$$PI(A) = \frac{۲۴۰۹}{۲۰۰۰} = ۱/۲۰۴$$

و سرمایه گذاری B مبلغ ارزش فعلی آن ۲۵۲۷ = PV ریال گردید.

$$PI(B) = \frac{۲۵۲۷}{۲۰۰۰} = ۱/۲۶۳$$

در نتیجه سرمایه‌گذاری B که نسبت (PI) آن بیشتر میباشد بهتر است حسن این روش در آن است که اگر مبلغ سرمایه‌گذاریها در پروژه مختلف یکی نباشد از این روش میتوان با محاسبه PV هرکدام از آنها و تقسیم بر مبلغ سرمایه گذاری آنها را با هم مقایسه کرد تذکار این موضوع ضروری است

که در این روش فرض شده درآمد سرمایه گذاری که در سالهای اولیه دریافت میشود با همان نرخ بهره دوباره سرمایه‌گذاری شود که در این مسئله نرخ بهره ۱۰٪ میباشد ومثلاً پروژه A در سال اول ۲۰۰ ریال دریافتی وسود دارد فرض آن است که دوباره مبلغ ۲۰۰ ریال با نرخ ۱۰٪ سرمایه گذاری میشود وهمینطور برای سرمایه‌هائیکه در سال بعد بدست میآید .

TIME ADJUSTED RATE OF RETURN

عبارتاز روشی است که در آن روش هدف پیدا کردن نرخ بهره‌ای است که اگر با آن نرخ بهره ما سرمایه‌گذاری نمائیم فقط در پایان عمر مفید مبلغ سرمایه گذاری را دریافت نمائیم ویا بعبارت دیگر در این حالت نرخ بهره مجهول است وهدف پیدا کردن نرخ بهره‌ای است که نه سود ونه زیان داشته باشیم ویا بطور خلاصه N P V حاصله از سرمایه‌گذاری صفر گردد .

برای روشن شدن مطلب به‌مثال زیر توجه شود :

فرض کنیم پروژه A احتیاج به ۳۹۹۳ ریال سرمایه اولیه دارد وعمر مفید این پروژه ۵ سال ودر پایان هر سال مبلغ ۱۰۰۰ ریال درآمد خالص (Cash flow) داریم . در این روش گفتیم نرخ بهره مجهول است و هدف آن است که نرخ بهره را چه مقدار حساب کنیم که در پایان سال پنجم مبلغ درآمد کل (۵۰۰۰ ریال) به ارزش فعلی ۳۹۹۳ ریال زمان حال (مبلغ سرمایه‌گذاری) باشد . که در این حالت نه سود داشته باشیم ونه زیان .

$$PV = P\left(\frac{1}{1+r)^n}\right) \qquad \frac{1}{1+r)^n}$$

پـــــروژه A سال مبلغ

Present value	Discount factor		
(۳۹۹۳)	۱/۰۰	۳۹۹۳	۰ مبلغ‌سرمایه‌گذاری
Y_1		۱۰۰۰	۱ دریافتی
Y_2		۱۰۰۰	۲ " "
Y_3		۱۰۰۰	۳ " "
Y_4		۱۰۰۰	۴ " "
Y_5		۱۰۰۰	۵ " "

x x x _____ present value

ودراین‌مثال‌باید نرخ طوری باشد که ۳۹۹۳ = PV گردد تا ما نه‌سود

داشته‌باشیم‌ونه زیان‌ویا ۰ =NPV باشد فرمول‌آن‌بصورت زیرمیباشد

NPV = PV of cash flow - investment

مبلغ دریافتی سالیـــانـــه (Anuity) x Discount factor =

PV of cash flow

درحالیکه گفتیم ۰ = NPV باید باشد پس‌باید نرخ بهره‌طوری‌باشد که

PV of cash flow = investment گردد واگـر

بجای PV مقدارش راقرارد هیم

$$\text{Discount factor} = \frac{\text{Investment}}{\text{Cash flow}} \qquad \text{(Anuinty)}$$

ودرمثال فوق ۳/۹۹۳ = $\frac{۳۹۹۳}{۱۰۰۰}$ = Discount factor

میگردد .

وازروی جداول موجود که درآن n و r وهمچنین Discount factor برای نرخها وسالهای مختلف موجود میباشد درمقابل سال ۵ که دراینجا عمرمفید ۵ سال نگاه کنیم ۳/۹۹۳ شامل چه نرخی میشود که البته چون جدول قابل نوشتن نیست این مسئله بخود خواننده مربوط شده ودرکلاس استاد مربوطه طریق استفاده ازجدول رانشان خواهد داد که بسیار آسان میباشد بهرحال دراینجا نرخ بهره ۸٪ میشود یعنی اگر بانرخ ۸٪ سرمایه‌گذاری کنیم نه سود خواهیم داشت ونه زیان ویابعبارت دیگر . = NPV خواهد بود .

وازاین روش برای دوسرمایه‌گذاری مختلف میتوان نتیجه‌گیری نمود و هرکدام که نرخ بهره بدست آمده آن بیشتر باشد بهتر است. وهمچنین دراین روش میتوان فهمید چنانچه پول ومبلغ سرمایه را بتوان بابهره ای کمتر بدست آورد (دراینجا ۸٪) بصرفه است که این پول قرض گرفته شود وسرمایه‌گذاری انجام گیرد واگرنرخ بهره پول قرض گرفته شده بیشتر باشد متحمل ضرر میشویم .

دراینجا قابل تذکار میباشد که دراین روش فرض شده است هرمقداری که درطی عمرمفید ازسرمایه حاصل میشود باهمان نرخ ۸٪ که به Internal rate of return نیز معروف میباشد باید سرمایه‌گذاری نمود .

COST OF CAPITAL (Minimum - desired rate of return)

در اینجا بهتر است به مفهوم Cost of capital نیز

توجه گردد . در هر سازمانی ممکن است تا مبلغ محدودی از بانک که بهره کمتری

دارد جهت سرمایه گذاری ابتیاع نمود و ممکن است این سرمایه‌ها از قسمتهای

مختلف تهیه شود مثلا :

۲۰۰۰ ریال از بانک با نرخ ٦٪ و مبلغ ٤۰۰۰ ریال با نرخ ۲۰٪ از جای دیگر

در اینصورت باید نرخ بهره بدست آمده که نه سود داریم و نه زیان

(Internal rate of return) را با مبلغ و درصد زیر

محاسبه کرد .

جمع سرمایه دریافتی ٦۰۰۰ = ٤۰۰۰ + ۲۰۰۰

یعنی $\frac{۱}{٦}$ آن با نرخ ٦٪ بدست آمده $= \frac{۱}{۳} = \frac{۲۰۰۰}{٦۰۰۰}$

و $\frac{۲}{۳}$ از سرمایه با نرخ ۲۰٪ بدست آمده است $\frac{۱}{۳} = \frac{٤۰۰۰}{٦۰۰۰}$

بنابراین $\frac{۲}{۳} \times ٪۲۰ + \frac{۱}{۳} \times ٪٦ = ۰۱٥۳۳$

مقدار ۰/۱٥۳۳ را (Cost of capital or minimum rate of return)

میگویند .

و Internal rate of return باید Cost of capital

مقایسه شود که اگر بیشتر بود بنفع است که از این منابع قرض گرفته شود و برای سرمایه

گذاری بکار رود که در این مثال ۸٪ بیشتر است پس بهتر است قرض گرفته شود .

UNADJUSTED RATE OF RETURN

در این روش سود خالص از هر سرمایه‌گذاری را برمقدار سرمایه‌گذاری تقسیم میکنیم وچنانچه سود حاصل از سرمایه‌گذاری در سالهای مختلف یکی نباشد متوسط سود سالیانه رابرآن تقسیم مینمائیم.

مثلاً چنانچه پروژه A احتیاج به ۱۰۰۰ ریال سرمایه اولیه داشته باشد وسود در سال اول ۳۰۰ ریال ودر سال دوم ۷۰۰ ریال ودر سال سوم ۵۰۰ ریال باشد طی این روش :

جمع سود سه سال ۱۵۰۰ = ۳۰۰ + ۵۰۰ + ۷۰۰

$$\frac{1500}{1000} = 1/5$$

وهر پروژه که این نسبت بیشتر باشد بهتر است ولی این روش بعلت در نظر نگرفتن ارزش زمانی پول مناسب نمیباشد .

$$\text{Unadjusted rate of return} = \frac{\text{Net income سود ویا متوسط سود}}{\text{Investment مقدار سرمایه}}$$

PAY BACK PERIOD

در این روش هدف بدست آوردن هرچه زودتر مبلغ سرمایه وحد اقل کردن ریسک میباشد ویا بعبارتدیگر در این روش محاسبه مینمائیم که مبلغ سرمایه در چه مدت از زمان برگشت میشود وآن سرمایه که در زمان کمتری برگشت میشود بهتر است.

مثال :

چنانچه دو سرمایه گذاری A و B موجود باشد در این روش برای انتخاب آنکه کدام سرمایه‌گذاری بهتر است مقایسه میکنیم کدام سرمایه‌گذاری در مدت زود تری برگشت میگردد و فرض کنیم برگشت سرمایه بصورت زیر باشد .

A مبلغ سرمایه‌گذاری اولیه مورد نیاز ۲۵۰۰ ریال عمر مفید سرمایه‌گذاری ۵ سال و سرمایه‌گذاری B مبلغ سرمایه‌گذاری ۳۰۰۰ ریال وعمر مفید آن ۵ سال باشد با توجه باینکه سرمایه بصورت زیر د ریافت خواهد شد ویا اینکه Cash flow دارد .

پـــروژه A			پـــروژه B	
	سال	مبلغ	سال	مبلغ
سرمایه اولیه	۰	(۲۵۰۰ ریال)	۰	(۳۰۰۰ ریال)
د ریافتی	۱	۷۰۰ "	۱	۷۰۰ "
"	۲	۸۰۰ "	۲	۱۵۰۰ "
"	۳	۱۰۰۰ "	۳	۵۰۰ "
"	٤	۵۰۰ "	٤	۳۰۰ "
"	۵	۲۰۰ "	۵	۶۰۰ "

سرمایه‌گذاری A در مدت سه سال برگشت میشود ۲۵۰۰ = ۱۰۰۰ + ۸۰۰ + ۷۰۰ و سرمایه‌گذاری B در مدت ٤ سال برگشت میشود .

۳۰۰+۵۰۰+۱۵۰۰+۷۰۰ پس میگوئیم سرمایه‌گذاری بهتر است

بعلت آنکه سرمایه در زمان زودتری برگشت میشود. ودر حالتی که مبلغ

دریافت پول Cash flow در سالهای مختلف یکسان باشد

فرمول آن بصورت زیر خواهد بود .

$$\text{Pay back period} = \frac{\text{Investment}}{\text{Annual Cash flow}}$$

مبلغ سرمایه اولیه

دریافتی سالیانه

ایراد این روش آن است که به نحوه دریافتی پول بعد از زمان برگشت پول توجهی ندارد یعنی اینکه مثلاً در سرمایه‌گذاری A کاری ندارد که بعد از سال سوم چه اتفاقی برای سرمایه می افتد وبچه نحوی دریافت میشود .

